

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Bc. Lucie Bártová

Interakce vesnických škol a muzeí

v Mikroregionu Bělá

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní předeepsaným způsobem všechny použité prameny, literaturu a internetové zdroje.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu své práce doc. PhDr. Martinu Horáčkovi, Ph.D., za rady, připomínky a bezednou trpělivost. Děkuji respondentům za názory a informace, protože bez nich by tato práce nemohla vzniknout. Dále děkuji všem, kdo mi byli oporou, hlavně svým nejbližším.

Obsah

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Škola.....	8
1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	9
1.2 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	10
1.3 Učení.....	10
2 Muzeum.....	13
2.1 Expozice.....	14
2.2 Muzeum a edukace	15
2.3 Muzejní pedagog.....	17
2.4 Formy edukace v muzeu	18
2.4.1 Galerijní animace.....	19
3 Škola a muzeum	21
3.1 Vzdělávací program a muzeum.....	22
3.2 Vzdělávání	23
II ZKOUMANÁ OBLAST.....	26
4 Mikroregion Bělá	26
4.1 Bílý Újezd.....	26
4.2 Kvasiny	27
4.3 Osečnice.....	28
4.4 Skuhrov nad Bělou.....	28
4.5 Solnice	29
5 Vybraná muzea a jejich hodnocení.....	31
5.1 Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou	31
5.1.1 Výstavní sály muzea.....	32
5.1.2 Orlická galerie	32
5.1.3 Muzeum krajky Vamberk.....	34
5.1.4 Sýpka – Muzeum Orlických hor.....	35
5.2 Synagoga.....	37

5.3	Muzeum hraček.....	39
5.4	Město Dobruška - Vlastivědné muzeum.....	40
5.4.1	Rodný domek Františka Vladislava Heka (F. L. Věka).....	42
5.4.2	Radniční věž.....	44
5.5	Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách.....	45
5.6	Villa Nova Uhřínov.....	47
5.7	Muzeum přírodovědy v Doudlebách nad Orlicí.....	48
III PRAKTICKÁ ČÁST.....		50
6	Zkoumaná problematika.....	50
6.1	Realizované výzkumy na příbuzné téma.....	51
6.2	Metodika výzkumného šetření.....	52
6.3	Způsob získávání dat.....	53
7	Výzkum.....	55
7.1	Dotazník pro ředitele škol.....	55
7.1.1	Výsledky.....	55
7.2	Dotazník pro žáky.....	67
7.2.1	Výsledky.....	67
7.3	Dotazník pro muzea.....	79
7.3.1	Výsledky.....	79
7.4	Analýza výsledků.....	90
Závěr.....		93
Literatura.....		95
Internetové zdroje.....		97
Seznam obrázků.....		100
Seznam příloh.....		101

Úvod

Člověk je tvor, kterému je vlastní zkoumání, přemítání a pátrání po příčinách všemožných událostí a jevů v jeho životě. Během studia muzejní pedagogiky jsem začala přemýšlet, jak jsem se vlastně dostala k zájmu o muzea a umění. Odmala jsem měla slabost pro veškeré čarání, kreslení a malování – nejprve pro procvičení ruky, pak zachycení důležitých životních momentů, až po malování portrétů. Umění ve mně bylo zakořeněné nejspíš odjakživa, ale hlavní podíl na tom měla moje rodina, náš dům, který je plný obrazů malovaných mým otcem, a jedna malá místnost, kde byly uskladněné staré, polovyschlé tuby s olejovými barvami, jež jsem tak ráda chodila přerovnávat. To všechno ve mně zanechalo vřelé pocity k umění. Nevzpomínám si však, že by na budování tohoto vztahu měla nějaký podíl muzea, a už vůbec ne školní výlety do muzeí a galerií, i když jsem se takových akcí zpravidla účastnila. Jak by řekla Maria Parczewska: „*Nestává se často, aby děti nebo mládež školou povinná přicházely do galerie z vlastní vůle, individuálně. Naopak přicházejí v doprovodu učitelů. Jejich motivace je tedy vnější, nevychází z jejich vnitřní potřeby setkání s uměním, jde jim spíš o to, dostat se ze školy a je celkem jedno, kam.*“¹ Možná je to tím, že dítě nedokáže hodnotné muzejní sbírky dostatečně ocenit a zatím nechápe, proč by pro něho měly být důležité, kromě toho, že taková cesta do muzea znamená pauzu od výuky ve škole.

Během studia jsem také přišla na to, že od dob mého dětství se leccos změnilo. Existují animační programy, které nejspíš existovaly i předtím, ale člověk se s nimi běžně nesetkal, alespoň u nás v regionu ne. A existují animátoři a lektori, kteří, jako průvodci programem, zajistí, aby to všechno byla zábava a zároveň se děti něco naučily. Tou dobou mě začalo zajímat, jestli se situace v mém rodném kraji také změnila. Jsou dnes žáci z muzeí nadšeni? Baví je to? A co učitelé, co muzea? Spolupracují tak, aby dětem připravily naučný zážitek, který si s sebou dlouho ponosou? Protože pocházím z vesnice, nemám z dětství zkušenosti s tím, jak to chodilo ve městech, ale z toho, co jsem odpozovala při studiu, vidím, že vztah mezi městskými školami a muzei je aktivní. Existuje široká nabídka programů, které školy navštěvují. A tak v kontrastu k tomu pro mě bylo přirozené vrátit se na skok do míst, kde jsem vyrůstala, kde mám stále své kořeny a svou rodinu, a zkusit se zaměřit na školy, do kterých jsem chodila, a muzea v okolí právě zmíněných míst. Zajímalo mě, do jaké míry se věci změnilo oproti tomu, jak si je pamatuji já, jestli se situace zlepšila, nebo ne. Tato diplomová práce tedy zkoumá

¹ PARCZEWSKA, Maria. O školním vyučování, umění, lidech a tvořivosti. In: *Děti, mládež, – a muzea?* III. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28.–29. ledna 2003. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003, s. 39. ISBN 80-7028-205-3.

aktuální vztah mezi školami konkrétní lokality pod Orlickými horami, přesněji Mikroregionu Bělá, a vybraných muzeí a galerií v blízkém okolí těchto škol.

První část textu je zaměřená na teorii a vymezení pojmů škola, muzeum a dalších s nimi souvisejících. Nahlížím na ně očima různých autorů, protože ne všechny pojmy jsou jasně dané, popsatelné jen jednou výstižnou definicí, a postupně se dostávám až k tématu propojení obou institucí, jejich společných znaků a jak se navzájem doplňují.

Ve druhé části se věnuji vymezené oblasti zkoumání, tudíž tu přibližuji jednotlivé obce, školy a vybraná muzea, u nichž uvádím hodnocení na základě běžně dostupných informací a také osobní zkušenosti z návštěv těchto institucí.

Třetí část představuje danou problematiku a obsahuje výzkum od jeho počátků až po vyhodnocení výsledků celé práce. Zmiňuji tu postup práce, metodiku šetření, způsob získávání dat a jejich popis a analýzu. Nechybí ani zmínka o dalších již dokončených výzkumech, které se tomu mému podobají.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Škola

„Škola je společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb. Stala se místem socializace žáků, podporujícím jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský.“²

Škola je v kulturní společnosti chápána jako přechod z rodiny do širšího společenského prostředí, jehož je významnou složkou, zabezpečující především výchovnou a vzdělávací funkci. Školu tedy chápeme jako velmi specifickou součást společnosti, která se kvůli svým zvláštnostem odlišuje od jiných institucí. Jako sociální instituce má své charakteristické vlastnosti včetně organizační struktury, obsahu a cílů. Má zabezpečovat výchovu a vzdělávání, velmi důležité prvky naší společnosti. Oproti minulosti, kdy se soustředila převážně na činnost uvnitř školy, tedy na interakci mezi žáky a učiteli ve vyučovacích hodinách, se dnešní tendence rozšiřují i do oblastí péče mimo vyučování. Cílí tedy na komplexní charakter výchovy, popřípadě i částečně plní funkci opatrovnickou, a to v případě disfunkčních rodin.³

Základní škola je klíčem ke vzdělanosti národa. Probíhá zde povinná školní docházka, v naší zemi devítiletá, se členěním na dva stupně.⁴ Žáci prochází vyučováním, což je podle Heleny Grecmanové (1998) „*cílevědomý, záměrný, organizovaný a plánovitý proces*“, který umožňuje dosažení poznání a rozvoj schopností i dovedností. V tomto pojetí je vyučování v úzkém spojení s výchovou a vzděláváním. Dále platí, že nejde jen o rozvíjení vědomostí a racionální složky, ale také složky sociální a hodnoticích vzorců. Na vyučování je zároveň nahlíženo jako na formu řízené, systematické a plánovité učitelské práce. V jejím rámci probíhá komunikace mezi učitelem a žákem, tedy vychovatelem a vychovávaným. V tomto kontextu už se dá hovořit o výchově.⁵

Všechny zmíněné procesy se odehrávají převážně přímo v budově školy a jsou časově

² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. vyd.. Praha: Portál, 2003, s. 238. ISBN 80-7178-772-8.

³ JŮVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. 118 s. ISBN 80-85931-95-8.

⁴ Tamtéž.

⁵ GRECMANOVÁ, Helena, HOLOUŠOVÁ, Drahomíra a URBANOVSKÁ, Eva. *Obecná pedagogika I*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 1998, s. 69. Edukace. ISBN 80-85783-20-7.

i obsahově pevně ohraničené. Veškeré náležitosti upravující průběh a obsah vzdělávání najdeme v platných kurikulárních dokumentech na státní, nebo školní úrovni, respektive v rámcovém vzdělávacím programu, nebo školním vzdělávacím programu.⁶ Školní vzdělávací program si každá škola připravuje sama s ohledem na dokument státní úrovně.

1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP ZV⁷ je kurikulární dokument státní úrovně, který navazuje na RVP předškolního vzdělávání a v souladu se zákonem a normami určuje obecně platný rámec pro základní vzdělávání. Zároveň z něho vycházejí náležitosti pro koncepci RVP pro střední školy. Tento komplexní dokument, který upravuje vzdělávání na všech základních školách, obsahuje, kromě vymezení pojmů rámcový vzdělávací program, charakteristiky základního vzdělávání, klíčových kompetencí a dalších dílčích částí, hlavně pojetí a cíle základního vzdělávání a vzdělávací oblasti, ve kterých se tyto cíle realizují. Následující soupis všech devíti vzdělávacích oblastí je vyjmut přímo z RVP ZV:

- *Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)*
- *Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)*
- *Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)*
- *Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)*
- *Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)*
- *Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)*
- *Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)*
- *Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)*
- *Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)⁸*

V úzké souvislosti s těmito oblastmi jsou tu uvedena tzv. průřezová témata. Ta by měla reflektovat problémy současného světa a každá škola je v průběhu vzdělávání musí zařadit do výuky, čímž se tato témata stávají povinnou součástí školních vzdělávacích programů.⁹

Průřezová témata se realizují v různých formách, které si jednotlivé školy vymezí sami.

⁶ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 131 s. ISBN 978-80-244-1866-7.

⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2016, s. 14. [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf.

⁹ Tamtéž.

Jedním z přístupů je projektová výuka, která sice přináší nemálo starostí s plánováním, ale zato je zajímavým zpestřením školní výuky. Nejenže posiluje v jednotlivcích schopnosti samostatné práce, ale především podporuje spolupráci žáků i učitelů mezi sebou. Průřezová témata se dále dají zapojit do každodenního vyučování v rámci vybraných předmětů, nebo pro ně stanovit speciální vyučovací předmět.¹⁰ Pro základní vzdělávání jsou konkrétně určena tato témata: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova a mediální výchova. Ta jsou v RVP ZV charakterizována, rozpracována do jednotlivých okruhů a jsou k nim uvedena témata, se kterými následně škola pracuje podle vlastního plánu zahrnutého do školního vzdělávacího programu.¹¹

1.2 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Školní vzdělávací program, jak již bylo řečeno, je dokument školní úrovně, vytvářen každou školou individuálně tak, aby odpovídal jejímu chodu, potřebám učitelů, žáků i rodičů a regionu. Nelze proto připravit jeden jednotný dokument platný pro všechny tyto instituce.¹² Vedení a učitelé by společně měli sestavit takový program, aby byl vyhovující pro učitele i žáky a obsahoval všechny náležitosti uvedené v RVP. Struktura školních vzdělávacích programů je daná a obsahuje šest hlavních bodů, které jsou dále rozvedeny. Jsou jimi identifikační údaje, charakteristika školy, charakteristika ŠVP, učební plán a učební osnovy a hodnocení žáků a autoevaluace školy. Jednotlivé ŠVP často dostanou vlastní název, který vystihuje jejich podstatu, například „Škola pro život“ nebo „Učíme se spolu“.

1.3 Učení

V souvislosti se vzdělávacími programy a výukou se dostáváme k pojmu učení, jenž je pro školní prostředí podstatný, i když je mnohem širší a obsáhlejší, než by se na první pohled mohlo zdát. Učení je neodmyslitelnou součástí života člověka, je to nepřetržitý proces získávání zkušeností a utváření jedince. Tento proces však není omezen jen na prostory školy a podobných zařízení stejně tak, jako není určen jen žákům a studentům. Týká se každého z nás a proplétá se celými našimi životy.

¹⁰ Metodika výuky. In: *Průřezová témata* [online]. [cit. 2016-05-02]. Dostupné z:

http://www.prurezovatemata.cz/Portals/0/Dokumenty/Metodika_k_projektu_prurezova_temata.pdf

¹¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2016. 164 s. [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf.

¹² *Metodický portál RVP: Odpovědi – RVP a ŠVP obecně* [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/G/6661/ODPOVEDI---RVP-A-SVP-OBECNE.html/>

Lidské učení se vyznačuje stránkou společenskou – má sociální charakter. Člověk, i v případě, že se učí sám, prakticky vykonává činnost spjatou se společností. Poznatky, které získává, někdo před ním objevil, formuloval, ověřil, a on se s nimi seznamuje, popřípadě je hodnotí a posuzuje. Společnost nám zároveň určitým způsobem v tomto osvojování a zpracovávání poznatků pomáhá, například skrz rodiče a učitele. To všechno zajišťuje efektivitu učení, kterou potřebujeme k tomu, abychom se uplatnili v životě. Získáváme kompetence k vykonávání stále náročnějších úkonů a s tím vším se rozvíjí lidská osobnost jako součást společnosti.¹³

Existují však různé druhy a způsoby učení. Například Jan Čáp (1983) uvádí následující druhy lidského učení: učení poznatkům, učení senzomotorickým činnostem, učení intelektuálním činnostem a sociální učení. Při učení poznatkům se operuje převážně s fakty a vědomostmi, u senzomotorického učení se jedná o rozvoj dovedností, vnímání nebo představ. Učení intelektuálním činnostem podporuje rozvoj myšlenkových operací, schopností k řešení problémů, a při sociálním učení se člověk začleňuje do společnosti, ztotožňuje se s jejími normami a snaží se o bezproblémové vztahy s ostatními. Autor však jako příklad relativity tohoto dělení předkládá hodinu dějepisu, kdy se žák učí jistá fakta, během toho se ovlivňují i jeho emoce a postoje a z uváděných událostí může vyvodit vzor pro své budoucí chování. To svědčí o mnohostrannosti učení a jeho nezbytnosti pro utváření osobnosti člověka.¹⁴

Dále můžeme učení dělit podle podílu vědomého záměru, a to na bezděčné a záměrné, nebo podle nositele a míry autoregulace. Jelikož je učení jedním z klíčových psychologických pojmů, je mnoho způsobů, jak na ně nahlížet a jak ho popsat.¹⁵ Když se zaměříme výhradně na prostředí školy, tam probíhá především řízené učení, kde řídicí činitel (učitel) vede řízený subjekt (žáka). K tomu, abychom se ve škole učili po všech stránkách, často napomáhá projektová výuka, během níž žáci zpracovávají projekt na zadané téma. Mnohdy jde o projekty, které mohou zlepšit situaci ve škole, vyřešit daný problém, pomoci například nějaké instituci s rozhodováním, podat podnětné návrhy a podobně. K tomu žáci využívají rozmanitých zdrojů informací. Kromě besed, knih a internetu se například ptají lidí na ulici, rodičů, prodavačů apod. Výuka může probíhat formou integrovaných témat, řešení praktických problémů z běžného života, ale její součástí bývá i rukodělná činnost.¹⁶ Během podobných akcí žáci rozvíjejí své

¹³ ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 381 s. Učebnice pro vysoké školy.

¹⁴ Tamtéž. s. 54–55.

¹⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

¹⁶ *Projektové vyučování* [online]. [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.projektovevyucovani.cz/>

schopnosti a učí se z nastalých situací. To je velmi důležité pro budoucí život, poněvadž ať už jsme ve škole, nebo ne, je nutné mít mysl otevřenou a stále se rozvíjet. Neboť jen tak opravdu dospějeme ve funkční součást společnosti schopnou mezilidské komunikace, vztahů, soběstačnosti a schopnosti řešit životní situace.

2 Muzeum

„Muzeum je stálá nevýdělečná instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení.“¹⁷

Muzeum v dnešním pojetí je chápáno jako instituce, která je jedinečná svými základními funkcemi a odlišuje se tím od ostatních institucí. Oněmi funkcemi jsou sbírání, ochrana a výzkum muzeálií, dále jejich prezentace a zpřístupňování širokým vrstvám veřejnosti. Za nejpodstatnější rys pokládáme to, že tyto instituce spravují sbírky muzejní povahy, bez čehož by muzeum nemohlo být muzeem. Velmi významným faktorem je však ono zpřístupňování sbírek, kterým se muzejnictví odlišuje od sběratelství. *„Dějiny muzejního fenoménu proto nelze jednoduše pojmut jako dějiny sběratelství, byť je sběratelská činnost samozřejmě základem muzealizace a předpokladem pro vznik většiny sbírek.“¹⁸*

Muzeum je tedy sbírkotvorná instituce, která od prvopočátku svého vzniku fungovala jako místo pro vzdělávání. Ač to často nebylo hlavním záměrem a cesta k muzejní edukaci, jak ji známe dnes, byla dlouhá a náročná, v kořenech muzeí vždy proudila míza poznávání a jeho předávání. První výraznější snahy o využití edukačního potenciálu muzeí se objevují v 19. století, kdy je navazována spolupráce s univerzitami. Po studentech umění, věd či historie se k využívání sbírek, mimo odborné veřejnosti, dostávají i lidové vrstvy. V Evropě se vlivem aktuálních událostí usilovalo především o probuzení národního vědomí a muzea se obracela na lid. V téže době byla v americkém prostředí vyzdvižována vzdělávací funkce sbírek. Mohlo tomu tak být hlavně proto, že vývoj tamních muzeí byl oproštěn od dlouholeté tradice a kladení důrazu na konzervování jedinečné mnohaleté historie. Trendem v USA bylo od počátku vzdělávací poslání – právě tam vznikala první dětská muzea, a přestože se rysy tohoto přístupu dostaly do Evropy a měly vliv na zdejší situaci, tak na významný obrat v muzejnictví si většina evropských muzeí počkala až do 20. století.

Během období 2. světové války byla správa některých českých muzejních budov přebrána Němci, sbírky byly mnohdy zničeny nebo musely být převezeny a ukryty, následně byly expozice využívány k propagandě. Došlo tak k útlumu činnosti muzeí, která se však během

¹⁷ *Definice muzea podle ICOM* [online]. Dostupné z: http://www.cz-museums.cz/web/deni_v_oboru/eticky-kodex-muzei/priloha-definice-muzea-a-odborneho-muzejního-pracovníka

¹⁸ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 55. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.

let obnovuje a ústí v přijetí zákona o muzeích a galeriích v roce 1959 a postupný rozvoj systematické edukační činnosti.¹⁹

2.1 Expozice

Expozice je jedna z hlavních podob muzejní prezentace. Jde o základní výsledek výstavní činnosti a mívá dlouhodobý, stálý charakter, oproti výstavám, jež jsou krátkodobé. Expozici tak můžeme chápat jako veřejný prostor, kde se prezentuje nějaká sbírka a informace o ní. Tato sbírka pak obsahuje určité téma.²⁰ Muzejní expozice se dříve prezentovaly jako místa předávající vědění a člověk, který se rozhodl navštívit takové místo, měl nabýt znalosti o věcech, jež byly obrazem dob dávno minulých.²¹ Je však nutné připomenout, jak dřívější muzea vypadala. Například Aristoteles, řecký filozof a žák Platóna, založil filozofickou školu, zvanou Lykeion, kde se nacházela knihovna a sbírky zvířat a rostlin. Alexandrijský museion, chrám Múz, bohyní umění a věd, zahrnoval sbírky a rovněž knihovnu. Předchůdci muzeí ale byly i pinakotéky, prostory k shromažďování děl výtvarného umění, nebo studiola renesančních pánů, kde sbírky vznikaly „ze studijních důvodů a byly nástrojem zkoumání a zároveň edukačním prostředkem.“²² Ty vznikaly ještě předtím, než se objevila veřejná muzea. První muzea se veřejnosti otevírají na sklonku 18. století, například Gallerie degli Uffizi, Rakouská galerie v Belvederu, Louvre, ale úvahy o didaktických aspektech muzea lze nalézt již ve spisech pedagogicky významného Jana Amose Komenského (1592–1670), Belgičana Samuela Quiccheberga (1529–1567), nebo Američana Johna Deweye (1859–1952).

Hlavní misí dnešních expozic a výstav je přiblížit publiku sbírkové fondy a následně podnítit komunikaci mezi výstavou a návštěvníkem, tedy jak uvádí Vladimír Jůva (2004), „vytvořit most“. Tato komunikace může probíhat samostatně, za podpory muzejního pracovníka, nebo za využití určitých doprovodných materiálů.²³ Tyto tři způsoby mohou být v jednom muzejním zážitku vzájemně propletené, což je vhodné nejen pro dětské diváky, kteří mají rádi různorodost, ale i pro všechny ostatní. Střídání různých přístupů, pokud je prováděné s citem a ne chaoticky, totiž pomáhá udržovat aktivitu a zájem o expozici.

¹⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 126–134. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.

²⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium II: Výzkum současných českých expozic*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 467 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4394-2.

²¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium I: Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 361 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4302-7.

²² Tamtéž, s. 64–65.

²³ JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: Edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004. 264 s. ISBN 80-7315-090-5.

Důležitou podmínkou zmíněné komunikace je výstava. Ta by měla být funkční, dobře promyšlená. Rysy dobré výstavy formuloval Friedrich Waidacher a jsou uvedeny v knize Vladimíra Jůvy *Dětské muzeum*.²⁴ Taková výstava tedy:

- je kvalitně zabezpečena, tzn. chrání návštěvníky, muzejní personál, exponáty i budovu muzea,
- je dobře viditelná, obsahuje minimum rušivých a nepohodlných prvků,
- dobře vypadá, je pečlivě komponovaná a profesionálně ztvárněná,
- ekonomicky se vyplácí, je hojně navštěvovaná, protože svému publiku nabízí kvalitu,
- působí vhodným designem, kvalitou zhotovení a pozitivním vizuálním dojmem,
- udržuje pozornost, protože má zajímavý obsah, jenž je dobře rozčleněn,
- jednoduchým způsobem vypráví o významné události a využívá všech možností interpretace i v jiné než jen textové podobě,
- probouzí zvědavost a fantazii, protože nesděljuje všechny myslitelné detaily a naopak klade otázky

Friedrich Waidacher tak poukazuje na edukační potenciál funkční výstavy, který může být prohlubován zásahy muzejních pedagogů. Přesto by však výstava měla být schopná fungovat sama o sobě a iniciovat interakci s návštěvníky i bez zásahu další osoby.²⁵ Z toho vyplývá, že je třeba dbát na souhru obsahu expozice s jejím faktickým vystavením, s designem a rozestavením exponátů, technickým zázemím apod. Dnešní člověk je náročný a je tedy třeba jej zaujmou ve více rovinách. Atraktivní obsah výstavy nám sám o sobě nezajistí funkční výstavu. Je třeba jednotlivé prvky propojit a připravit tak půdu pro učení a objevování.

2.2 Muzeum a edukace

Muzejní edukace je „*záměrné, facilitované a intencionální výchovné působení muzea na veřejnost*.“²⁶ Muzeum tedy může být, vedle škol, další vzdělávací institucí, pokud záměrně podporuje vzdělávání svých návštěvníků. K tomu jako základ poslouží výše zmíněná muzejní expozice, vedle které je však nutné povolát odborníky k předávání jejího obsahu, organizaci

²⁴ JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: Edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004, s. 105. ISBN 80-7315-090-5.

²⁵ Tamtéž

²⁶ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 35. Monografie. ISBN 978-80-244-3003-4.

aktivit a v neposlední řadě ke spolupráci s dalšími institucemi.²⁷

Podle Eilean Hooper-Greenhillové (2007) se edukační teorie a praxe za poslední léta proměnila k lepšímu; přibýly nové názory, nápady a pravidla. Povinností muzeí už není „jen“ sbírat a prezentovat své exponáty, ale nyní je nutné díla a sbírky pro diváky interpretovat, přehodnocovat předešlé interpretace a interpretovat znovu a jinak. Jak uvádí Petra Šobánková (2012a): „*K muzeálii je vhodné přistupovat podobně, jako přistupuje např. výtvarná výchova k uměleckému dílu: nestačí popisovat formální znaky předmětu nebo zařadit jej do historického kontextu, je třeba navázat s ním komunikaci, interpretovat jej, pokusit se porozumět jeho sdělení. Muzealitu je stejně jako „uměleckost“ třeba hledat a rozpoznávat.*“²⁸ Muzealita, tedy muzejní povaha předmětu, nezůstává stálá, ale proměňuje se se změnou sociálního a kulturního kontextu, s kontextem nové doby, nových generací. V jaké jiné instituci než v muzeu můžeme vidět obraz světa minulého, který má potenciál lidem pomoci se zorientovat v našem současném světě?²⁹ Cílem by ovšem měla být efektivita, proto je důležité přehodnocování použitých interpretací a neustálá kontrola toho, zda jsou stále platné a srozumitelné.

Abychom expozice zprostředkovaly poutavě, ale jejich historické, kulturní, ani jiné hodnoty nebyly během našich aktivit ohroženy, potřebujeme nalézt kompromis. Jako jeho zprostředkovatel nám slouží edukační činnost, jež usiluje o to, aby uváděla věci na pravou míru, budila zájem a nepěstovala žádné předsudky. Můžeme prohlásit, že muzejní edukace svým osobitým způsobem usiluje o propojení konceptů vzdělávání (education) a zábavy (entertainment). Již zmíněná Eilean Hooper-Greenhillová (2007) ve své knize spojila tyto termíny dohromady a dále pracuje s pojmem „edutainment“. Oba termíny jsou tu sice spojené v jeden, ale musí spolupracovat stejným dílem. Klíčem k efektivní edukaci je její vyváženost, kterou docílíme správným poměrem jejích složek. Je nutné balancovat mezi pouhým vystavováním předmětů, verbalismem a multimedialitou. Toto spojení více médií zpravidla spolehlivě zaujme návštěvníky, ale pokud není do expozice aplikováno s rozmyslem, ztrácí svou vzdělávací funkci. Multimédia by měla mít doplňující charakter, nebo se přímo vázat k vystavenému předmětu, aby se navzájem dokreslovaly.³⁰

²⁷ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 140 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3003-4.

²⁸ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 223. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.

²⁹ ŽALMAN, Jiří. *Má hlava je muzeum, aneb. Dupání lehkou nohou v muzeologii*. 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004. 63 s. ISBN 80-86611-10-8.

³⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1. Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 131 s. ISBN 978-80-244-1866-7.

Teorie o propojení zábavy s učením přišly i od Barryho Lorda (2007), který zdůrazňuje, že učení ve školách a vzdělávání v muzeích není totéž. Školnímu učení se mnohem více podobá činnost v knihovnách, kde lidé pracují s hotovými texty, studují je, popřípadě porovnávají a skládají dohromady. Muzea však pracují s autentickými předměty, které vyvolávají v každém návštěvníkovi jiné pocity. Zde je tudíž důležitý zážitek ve spojení s předmětem, jeho historií a širším významem. Kamenem úrazu muzejní edukace je však stále styl, jakým tato konkrétní edukace probíhá. Jde o aktivitu, která je časově velmi omezená a skupiny jí nepodstupují pravidelně, což svým způsobem ubírá na dlouhodobější účinnosti.³¹

2.3 Muzejní pedagog

Ač se předpokládá, že návštěvník se učí už tím, že prochází expozicí, sleduje a vnímá věci kolem sebe tak, aby se přímo účastnil muzejní edukace, je vhodné jej zapojit do programu připraveného nad rámec běžné prezentace sbírek. Takovým programem zpravidla provádí muzejní pedagog, u nás hojně nazývaný lektor, popřípadě animátor, průvodce, někdy jsou do této role postaveni kurátoři výstav, nebo sami autoři. Takový člověk návštěvníkům předává informace, odpovídá na dotazy, organizuje jejich činnost, kterou následně reflektuje. Právě popsaná přímá facilitace, která spočívá v přítomnosti povolání člověka a jeho interakci s návštěvníky, je základem pro přímé výchovné působení muzea.³²

Jak podotýká Petra Šobáňová (2007), situace není ve všech muzeích stejná. V některých institucích, často regionálních, není obsazená pozice edukačního pracovníka. V praxi pak tuto pozici vykonávají ti, kteří nemají příslušné odborné vzdělání. Avšak i v případě, že muzeum takového odborníka zaměstnává, jeho funkce bývá spíše nevýznamná, bez možnosti zasahování do koncepce expozic a výstavních plánů.

Muzejní pedagog je tedy člověk, který návštěvníkům zprostředkovává hlubší prožitek z návštěvy muzea, který je sice postaven na expozici, ale obsahuje něco navíc, co by návštěvník sám s největší pravděpodobností nezažil. Z toho vyplývá, že prožitek v muzejní edukaci je velmi důležitý a dal by se nazvat základem kvality programů v muzeu. O jeho roli se vyjádřili mnozí autoři, například Kateřina Tomešková (2015) píše, že *„měřítkem úspěchu muzea už dnes není jen počet návštěvníků, ale především nabídka ‚prožitků‘, které mohou přichozí zájemci*

³¹ HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museums and Education*. Abingdon: Routledge, 2007. ISBN 10: 0-415-37935-0.

³² ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 394 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.

*o aktivní pobyt v expozici či výstavě získat.*³³ Josef Beneš (1997) vyzdvihuje smyslovou zkušenost, když podotýká, že je důležité, aby vyjadřovací prostředky muzejních programů ovlivňovaly jak racionální, tak emocionální stránku člověka, na kterou je nakonec kladen ještě větší důraz, protože emoce jsou nositelé zážitku. Musí jít ovšem o emoce přínosné, vhodně navázané na muzejní edukaci a vedoucí k zapamatování předvedených skutečností, a ne ke strádání návštěvníka. Ne všechna témata programů mohou být pozitivní, je třeba se vzdělávat i v oblastech citově napjatějších. Příkladem může být muzeum Lidice, místo připomínající neblahé události 2. světové války, jehož atmosféra je velmi silná a osobní, protože seznamuje s osudy lidí konkrétních jmen a tváří spjatých s násilným činem likvidace a vypálení obce. Tyto události jsou neodmyslitelnou součástí evropské historie, která nesmí být opomíjena, natož zapomenuta. Je tedy třeba dbát na to, abychom účastníky programu netraumatizovali, ale stěžejní je i správnost podávaných informací a vhodné zpracování dalších skutečností. Jen tak bude program zajímavý a hlavně přínosný.

2.4 Formy edukace v muzeu

V muzejním prostředí se můžeme setkat s různými formami edukace i jejich kombinacemi. Jednou z nich je prohlídka s průvodcem. Vyznačuje se tím, že pověřená osoba přednáší výklad skupině návštěvníků, která většinou nemá prostor se na nic ptát, ani diskutovat nad tématem. Ta se v muzeích příliš nevyskytuje, ale můžeme se s ní setkat u prohlídek hradů a zámků, nebo památníků věnovaným významným osobnostem a událostem. Typická je ovšem komentovaná prohlídka, která bývá doplněná nějakou praktickou činností a počítá s diskuzí mezi návštěvníky a provádějící osobou. Prohlídka expozice s učební pomůckou pracuje s tím, že návštěvník si projde výstavu samostatně, ale bude mít při ruce něco, co ho provede prostorem, podá mu bližší informace, zadá úkoly atp. Návštěvník tedy dostane k ruce audioprůvodce, videoprůvodce nebo tištěného průvodce. Často se dnes zpracovávají pracovní listy, které jsou tvořené na míru určitému okruhu návštěvníků, nejčastěji rozdělené podle věku, ale mohou být určené i pro celé rodiny nebo jiné skupiny. Předpokladem je zde pečlivá příprava pracovníků muzea na koncipování zmíněného edukačního materiálu.³⁴

Dále tu máme přednášku, kdy přednášející formou monologu představuje nějaké téma, či

³³ TOMEŠKOVÁ, Kateřina. *Otevřená klenotnice poznávání: Didaktické analýzy edukačních programů Muzea Komenského v Přerově*. 1. vyd.. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 20. Monografie. ISBN 978-80-244-4622-6.

³⁴ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 77–81. monografie. ISBN 978-80-244-3003-4.

besedu, která má podobný rámec, ale jsou zde stěžejní dotazy návštěvníků a navázání diskuze. Plynulost besedy má většinou na starosti moderátor, který v případě, že publikum nemá dotazy, sám pokládá hostovi (např. umělci, kurátorovi) otázky. Specifickou formou edukace v muzeu jsou pak workshopy a kurzy, čili tvůrčí dílny, které se od ostatních forem liší časovou dotací a opakováním, tudíž na ně návštěvníci docházejí pravidelně. Mohou tak vytvořit obsáhlejší dílo nebo se naučit nějakou techniku bez časového tlaku, který obvykle panuje například u animačních programů. V muzeu se dále můžeme setkat se zvláštními programy, do nichž řadíme dny otevřených dveří, akce ke speciálním událostem, muzejní noc, může se ale jednat i o narozeniny v muzeu, nebo jiné večírky.³⁵ Vyše zmíněné animační programy jsou předmětem následující kapitoly.

2.4.1 Galerijní animace

Animační program je druh programu prováděný v muzeích (i jinde), který se zabývá zprostředkováním obsahu výstavy nebo jejích částí návštěvníkovi nad rámec samostatné prohlídky expozice. Radek Horáček (1998) nabízí komplexní definici tohoto pojmu takto: „*Animace v galeriích jsou ,oživující‘ činnosti, při nichž návštěvníci pomocí různých materiálů či předmětů vytvářejí dílčí výtvarné etudy, které svým principem, technologií nebo obsahovým zaměřením navazují na sledované dílo.*“³⁶ Jak pravil už E. F. Burian: „*Vnímat umění je tentýž složitý proces jako umění vytvářet,*“³⁷ proto je dobré jít dnešnímu návštěvníkovi naproti a napomoci mu k tomu, aby se v muzeu cítil dobře. Toho je možné docílit jeho spoluúčastí na interpretaci díla, což ho zbaví pocitu, že umění nebo čemukoli jinému, co muzeum vystavuje, nerozumí, a naučit ho vnímat věci kolem sebe vlastním způsobem.

Každý animační program, na jehož tvoření se podílejí sami pracovníci muzea nebo jiná povolání osoba, má určitou strukturu, kterou je dobré dodržovat. Radek Horáček (1998) se opírá o zkušenosti lektorů a muzejních pedagogů ze zahraničí i z České republiky a uvádí, že animace by měla začínat krátkou praktickou etudou. Ta totiž odbourá počáteční nervozitu a v závislosti na svém sestavení aktivizuje návštěvníky a naladí je na správnou vlnu. Poté často následuje teoretická část, zaměřená na informace o výstavě, autorovi, popřípadě instituci, jež

³⁵ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 140 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3003-4.

³⁶ HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: Poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno: Cerm, 1998, s. 71. ISBN 80-7204-084-7.

³⁷ HYVNAR, Jan. *O českém dramatickém herectví 20. století*. 1. vyd. Praha: KANT pro Akademii múzických umění v Praze, 2008, s. 104. ISBN 978-80-86970-63-9.

zpravidla využívá metodu rozhovoru, aby nenastal útlum již aktivizovaných účastníků programu. Lektor návodnými otázkami udržuje povídání v mezích tématu a vlastními komentáři je doplňuje. Další fází je prohlídka výstavy, ať už společně, či individuálně. Navazuje na ni praktická činnost opět v různých formách a za použití rozmanitých technik. Lektor by neměl vynechat slovní hodnocení na závěr, nejlépe vedené formou diskuze, a sumarizací této diskuze buď ukončit program, nebo ještě podat závěrečný výklad.³⁸

Průběh animace se tedy dá shrnout do třech hlavních bodů: vstupní etuda, hlavní pracovní část a závěr. Obdobnou souslednost předkládá Marek Šobáň (2007) jako vstupní evokaci, hlavní pracovní část a závěrečnou reflexi. U vstupní evokace je dobré navázat příznivou atmosféru a načít téma, kterého se program bude týkat. Zároveň je to vhodná doba k vzájemnému představení a seznámení se skupinou. Hlavní pracovní část se vždy liší v závislosti na tom, o jakou expozici jde. Setkáváme se tu s rozhovorem, výkladem, výtvarnou, dramatickou i jinou činností buď přímo v expozici, nebo v prostorách k tomu určených, například v lektorské učebně. Kromě předávání informací hraje důležitou roli estetický prožitek, který u menších dětí navodíme nejlépe hrou, u starších lze nabídnout více prostoru k náročnějším činnostem jako je práce s textem apod. Na závěr programu by měla přijít reflexe, která nabídne prostor ke shrnutí celé akce a vyzdvihnutí důležitých pojmů a informací. Je dobré, když reflektují všichni účastníci, nejen lektor. Uplatní se tak různé pohledy na animaci a zároveň je to nejlepší prostředek k tomu, jak získat zpětnou vazbu, která je dobrá už proto, že každý animační program má svůj vývoj a ustálí se právě až po ozkoušení a vyslechnutí názorů jednotlivých účastníků.³⁹

Jak je patrné, během animací návštěvníci nejen poslouchají a mluví, ale také tancují, kreslí, píší, hrají, tvoří, prostě provádějí různorodé činnosti, díky kterým si přiblíží a vstřípi nosné téma výstavy. Zároveň je dobré udržovat rovnováhu mezi teoretickou a praktickou částí programu, a to v závislosti na návštěvnících, jež se programu účastní. Jiný druh a rozsah informací bude předáván žákům prvního stupně základní školy než žákům středních škol.

³⁸ HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: Poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. [Brno]: Cerm, 1998. 142 s. ISBN 80-7204-084-7.

³⁹ ŠOBÁŇ, Marek, HRBEK, David a HAVLÍK, Vladimír. *Škola muzejní pedagogiky 6: Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky, Prvky dramatické výchovy v kontextu muzejní pedagogiky, Využití intermedialních postupů v animační praxi*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1871-1.

3 Škola a muzeum

Odrazíme-li se od výroku Tomáše Drobného (2014), který uvádí, že: „*Cílem muzejně pedagogické práce ve vztahu k žákům a studentům je nabídka mimoškolního vzdělávání, které má obdobné cíle jako školní výuka definovaná rámcovými vzdělávacími programy,*“⁴⁰ uvědomíme si, že muzea mohou významně přispět k plnění edukačních cílů v rámci vyučování a je třeba si tyto jejich kvality připustit a včlenit je do školního programu. Muzeum už není jen institucí, kam se školní třídy uchylují před prázdninami ve volnějších hodinách, a to především za zdrojem zábavy, ale mělo by být bráno jako plnohodnotný vzdělávací partner pro školy. Vždyť ve prospěch této teorie mluví i rámcové vzdělávací programy. „*Jeden z očekávaných výstupů tematického okruhu Lidé a čas se přímo dotýká spolupráce muzea a školy: žák má využívat muzeum jako zdroj informací pro pochopení minulosti.*“⁴¹

Vodítkem ke vzájemné spolupráci a k fungování vztahu škol a muzeí je tedy především připravenost muzeí, ale také komunikace a přístup k problému. Petra Šobánková (2007) v jedné ze svých publikací uvádí radu animátorům: „*V pozici muzejního pedagoga se nebojte učitelům vysvětlit, že návštěva vaší instituce není pouhou zábavou, vytržením z důležitého režimu ‚vážného‘ vzdělávání. Nejedná se o přerušování edukační snahy učitele, kterou je třeba obhajovat před vedením školy, nýbrž o její doplnění a obohacení,*“⁴² a dále nabízí možné řešení situace. Návštěva muzea nemusí, a vlastně by ani neměla, existovat sama o sobě. Je dobré jí například učinit součástí projektové výuky, kdy muzejní program může být jednou částí z celé série aktivit a úkolů zastřešených společným tématem.⁴³ Lukáš Doubrava v článku pro *Učitelství noviny* cituje Aleše Knížka, který problematiku srovnává se zahraničím: „*Podle informací A. Knížka například ve Velké Británii vyučují žáky samotní muzejní pedagogové, kteří někdy zajišťují i podstatnou část výuky dějepisu základních škol. Naše větší muzea by podle jeho názoru také měla zřídit jakási pedagogická oddělení, ve kterých by působili učitelé specializovaní na výuku dětí školou povinných.*“⁴⁴ Od sepsání tohoto článku již uběhlo deset let a situace u nás se za tu dobu jistě změnila k lepšímu, a to především ve městech, kde se nabídky muzeí stále rozšiřují,

⁴⁰ DROBNÝ, Tomáš. 2014. *Kulturní dědictví a paměťové instituce z pohledu muzejní pedagogiky. Kultura, umění a výchova, 2(1)* [cit. 2014-03-31]. ISSN 2336-1824. Dostupné z:

http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=6&clanek=37

⁴¹ VAVRDOVÁ, Alena. Muzeum a škola – výsledky výzkumného šetření k problematice jejich komunikace a spolupráce. In: *Smišený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 468.

⁴² ŠOBÁNKOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 107. ISBN 978-80-244-1866-7.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ DOUBRAVA, Lukáš. *Učitelství noviny: Týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: Fortuna, 46/2006. ISSN 0139-5718. Dostupné také z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=88>

ale i přesto se od zahraničních vzorů máme nadále co učit.

3.1 Vzdělávací program a muzeum

Jak už bylo řečeno, RVP je kurikulární dokument, který dělí vzdělávací obsah pro základní školy do oblastí, které jsou tvořeny buď jedním, nebo více příbuznými obory. Jedna z devíti obsažených oblastí, koncipovaná výhradně pro první stupeň základní školy, a to „Člověk a jeho svět“, přímo obsahuje zmínku o navštěvování muzeí. Tato oblast předesílá, že v rámci tematického okruhu „Lidé a čas“, kde se postupuje směrem od rodiny přes region k historickým událostem země, je důležité, aby se děti naučily vyhledávat, získávat a zpracovávat informace z dostupných zdrojů. Mezi těmito zdroji jsou vedle rodiny a lidí v okolí uvedena

i specializovaná a regionální muzea. Žák má tedy využívat sbírek muzeí a galerií (stejně tak jako knihoven a archivů) a jejich informací k tomu, aby pochopil minulost, význam chráněných částí přírody a památek.⁴⁵

Další oblastí, která se dotýká muzejních institucí, je „Umění a kultura“. Žák je v umění s kultuře veden k rozvoji svého cítění, kreativity a učí se vnímat umělecké dílo a reflektovat sebe sama skrz jeho interpretaci. Zároveň hledá vazby mezi jednotlivými uměleckými směry, díly a jejich tvůrci a sám se pokouší tvořit.⁴⁶ Důležitou podmínkou pro uskutečnění těchto cílů je muzejní připravenost. Ve škole nevznikají a ani nemohou vznikat takové podmínky jako v muzejních institucích, které jsou specificky vybavené a výborně plní funkci názornosti, čímž vytvářejí prakticky nezaměnitelnou atmosféru.⁴⁷

Konkrétní postoj škol vůči muzeím je však individuální. Každý ŠVP zpracovává vodítka z RVP jinak a v jiném rozsahu, tudíž má právo jich využívat podle svého uvážení a zařazovat do programu různé instituce tak, aby to vedení škol a učitelům vyhovovalo.

⁴⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2016. 164 s. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ VAVRDOVÁ, Alena. Muzeum a škola – výsledky výzkumného šetření k problematice jejich komunikace a spolupráce. In: *Smišený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 467–473.

3.2 Vzdělávání

Školní vzdělávání zprostředkovává kulturní objekty často jen v rovině slovního popisu, ale muzea jsou typická tím, že nabízejí celé spektrum možností, jak objekty přiblížit. Typické jsou fotografie, zvukové nahrávky, počítačové zpracování v podobách zvukových, grafických a jiných, technický popis, charakteristiky komponent díla, atd. Soudobá muzea, včetně dětských, dnes hojně používají exemplární přístup s výběrem exponátu, který zastupuje nějakou konkrétní širší oblast. To je důležité z hlediska učení, kdy návštěvník dostane komplexní obraz doby nebo skutečnosti včetně jeho strukturálních, vztahových a systémových složek, a dokáže jej tak lépe pochopit nebo zařadit. Vladimír Jůva (2004) dále zmiňuje teorii pro učení od Terryho Russela, který jako základní východisko pro učení v muzeu uvádí lidskou potřebu po vědění. Lidé jsou vnitřně motivováni k hledání smyslu věcí, což při aplikování do muzejního prostředí znamená, že návštěvníci už do instituce přijdou se svojí teorií o podstatě a fungování předmětů a jevů a muzeum by se mělo dále snažit o konfrontaci těchto teorií, navázat na ně a podpořit tak hlubší poznávání. Takové situace se často navozují právě aktivizujícími metodami (různé hry, soutěže, diskuze, skupinová práce), které hlavně děti velmi oceňují. Russel tady však varuje, aby přístup „hands-on“ také vedl k „brains-on“, čili aby podněty k dotýkání se předmětů, k manipulaci s nimi a jejich ztvárňování apod. měly nějaký smysl a přiměly návštěvníky myslet.

Jak uvádí mnozí autoři, včetně Petry Šobáňové (2012a), názory na vysvětlení pojmu vzdělávání se různí. V zásadě však existují dva hlavní přístupy. Jedním z nich je možnost jeho chápání v užším slova smyslu, než je výchova, čili jako rozvoj intelektu a racionality jedince, jeho vědomostí a schopností. Jak popisuje například Jan Průcha (2000), na vzdělávání bývá často nahlíženo jako na něco, co patří do školy, jako na plánovitou, řízenou a organizovanou činnost. V dalším pojetí je však pojem vzdělávání chápán stejným způsobem jako výchova, tudíž tak, že obsahuje komplexní rozvoj osobnosti po stránce kognitivní, emoční i sociální. Vzdělávání můžeme jednoduše rozdělit do tří základních kategorií: formální, neformální a informální.⁴⁸

Formální vzdělávání: Pod pojmem formální rozumíme takové vzdělávání, které probíhá v klasických zařízeních k tomu určených a je ukončeno získáním vysvědčení, kvalifikací, nebo diplomů. Jedná se o oficiální vzdělávací systém naší republiky od základní školy až po vysokoškolská studia. Patří sem i vzdělávání pracujících například formou kombinovaného

⁴⁸ *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. 89 s. ISBN 978-80-254-2218-2.

studia. Náležitosti formálního vzdělávání jsou dány právními normami a předpisy v rámci daného státu.⁴⁹

Neformální vzdělávání: U neformálního vzdělávání nejde o ukončení určitého stupně vzdělávání, ale často o něco navíc, dobrovolného, chtěného. Jde o různé kurzy ať už jazykové, nebo počítačové, či rekvalifikační, školení a přednášky. Působí zde kvalifikovaná osoba (lektor, učitel apod.) a ti, kdo takovými aktivitami prošli, zpravidla obdrží certifikát o absolvování. Patří sem ale i více laické aktivity, například zájmové kroužky pro děti, které nemusí nutně vést profesionál v oboru, ale i nadšený samouk postačí.⁵⁰

Informální vzdělávání: Informálním vzděláváním se rozumí často neuvědomělá činnost, kdy si osvojujeme nějaké dovednosti, získáváme zkušenosti, a to každodenní činností ve volném čase, při hře, v práci i jinde, mnohdy bez toho, abychom o získání oněch dovedností vůbec usilovali. Petra Šobánková (2012a) se přiklání spíše k pojmenování „informální učení“, protože to poté svými rysy nepopírá definici vzdělávání, které má být obsahově zastřešeno kurikulem.⁵¹

Muzea leží na pomezí formálního a neformálního vzdělávání. Nejsou zcela formální, protože takové jsou jen výše uvedené školy oficiálního vzdělávacího systému naší republiky, ale zároveň existuje proces „formalizace“, který umožní dříve neformální vzdělávání posunout do roviny formálního, například pomocí různých akreditací. V jistých případech se tedy na muzeum dá nahlížet jako na poskytovatele formálního vzdělávání, a to především v takových odvětvích, která formální vzdělávací instituce nepokrývají. Představme si situaci, kdy muzeum pořádá kurz na téma, v němž jsou jeho pracovníci významnými odborníky (speciální techniky péče o sbírkové předměty a jejich opravy, apod.). Pokud zaměstnavatel pozitivně nahlíží na absolvování tohoto kurzu a uznává jej jako součást kvalifikace pracovníka, šlo by podle názoru Petry Šobánkové (2012a) o případ formálního vzdělávání, zvláště pokud takové znalosti nelze v rámci formálního vzdělávacího systému získat jinak. Dále je muzeum přinejmenším jedním z činitelů podporujících formální vzdělávání, a to hlavně spoluprací se školami, která je dnes uvedena v RVP a školy ji zahrnují do svých školních vzdělávacích programů.⁵²

Muzeum je ovšem samo o sobě především zdrojem informálního vzdělávání. Je tomu tak, protože už samotná existence expozic a výstav bez jakéhokoliv zásahu lektorů či průvodců

⁴⁹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 292. ISBN 80-7178-772-8.

⁵⁰ Tamtéž, s. 136.

⁵¹ Tamtéž, s. 84–85.

⁵² ŠOBÁNKOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 207. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.

přináší informace, podněcuje návštěvníka. Muzeum poskytuje zcela dobrovolnou příležitost k učení pro každého z nás už jen tím, že je, a veřejnost do něho má přístup.⁵³

⁵³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 207. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.

II ZKOUMANÁ OBLAST

4 Mikroregion Bělá

Mikroregion Bělá je jedním z dobrovolných svazků obcí Královéhradeckého kraje. Svou rozlohou patří k malým svazkům, ale aktivně funguje už od roku 1999. Nachází se ve střední části okresu Rychnov nad Kněžnou, v podhůří Orlických hor, a protéká jím řeka Bělá, podle níž je region pojmenován.⁵⁴

Mikroregion sdružuje celkem 5 obcí, konkrétně to jsou Kvasiny, Solnice, Skuhrov nad Bělou, Bílý Újezd a Osečnice. „*Svazek obcí byl založen za účelem podpory rozvoje obnovy venkova, se zvláštním zřetelem na ochranu a tvorbu životního prostředí a rozvoj turistiky v oblasti svazku. Dále je cílem svazku napomoci v širším ekonomicky spolupracujícím prostoru celkové prosperitě zakládajících obcí a jejich obyvatel.*“⁵⁵

4.1 Bílý Újezd

Charakteristika obce: Bílý Újezd je nejmenší obcí ze spolku co do rozlohy i do počtu obyvatel. Ve skutečnosti je to však sloučená obec, která zastřešuje Hrošku, Masty a osadu Roudné. Lokalita, kde se obce nacházejí, má společnou dávnou historii. Podle nálezů kamenného mlátu s otvorem pro topírku byla oblast osídlená v mladší době kamenné.⁵⁶

V obci se nachází mateřská škola a první stupeň základní školy. Ke kulturnímu vyžití přispívá místní knihovna, taneční sál, ve sportovním areálu v Hrošce se pořádají koncerty a zábavy. V téže obci vzniklo i „muzeum“, které je stálou výstavou otevřenou na požádání, a nalézt se tam dají dokumenty vztahující se k předkům a k obci. Jsou zde fotografie, historické obrazy, mapy, sokolské a divadelní kroje a mnoho dalších předmětů, které stojí za to zachovat a vystavovat.

Dominantu Bílého Újezda tvoří kostel s Bílou zvonící se šindelovou střechou, do níž je zaseknutá tesařská sekyrka (dnes už jen maketa). Další zajímavostí je, že u hřbitovní zdi směrem nalevo od kostela se nachází úzký hrob manželů Toberných, kteří byli majiteli mlýna v Mastech. Marie Toberná, jejíž jméno se nachází na bílém obelisku z mramoru, je známá

⁵⁴Mikroregion Bělá [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.mikroregion-bela.cz/index.php?id=580&lang=cze>

⁵⁵Stanovy dobrovolného svazku obcí Mikroregion Bělá [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: http://www.mikroregion-bela.cz/soubory/stanovy_mikroregionu.pdf

⁵⁶Bílý Újezd [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.bilyujezd.cz/obec/index.html>

Mančinka z *Babičky* Boženy Němcové.⁵⁷

Základní škola: Budova základní školy byla postavena roku 1826 ve středu obce. Od té doby došlo k řadě úprav, poslední v roce 1992, kdy byla vybudována kuchyň a jídelna z prostor tehdejší pedagogicko-psychologické poradny, a také vznikla mateřská škola.⁵⁸

Dnes se škola prezentuje jako zařízení rodinného typu s důrazem na přátelské a tolerantní prostředí, kde se děti i učitelé cítí dobře. Vyučování probíhá podle vlastního ŠVP „Učíme se spolu“ a žáci jsou kromě sebedůvěry, odpovědnosti a kázně nově vedeni i k sebehodnocení a samokontrolě.

4.2 Kvasiny

Charakteristika obce: Kvasiny jsou obec známá především kvůli výrobnímu závodu Škoda auto, který zde sídlí a zaměstnává občany ze širokého okolí, Polska i Slovenska. Ve 30. letech 20. století tu byla založena karosářská firma, která se vyvinula až v dnešní moderní podnik, pobočku závodu Škoda Auto.⁵⁹ Dále v obci sídlí první stupeň základní školy, nově i oddělení mateřské školy, knihovna a několik svazů a sdružení včetně sboru dobrovolných hasičů.

Chloubou obce je klasicistní zámek, který byl postaven na místě původní tvrze nad řekou. Jeho majitelka zde vytvořila galerii a malý koncertní sál a spolu s občanským sdružením Život na zámku se tu stará o kulturní dění, konkrétně různé výstavy, besedy, koncerty a podobné akce k setkávání občanů, například slavnostní loučení 9. tříd ZŠ Solnice⁶⁰ nebo setkání automoto veteránů.

Základní škola: Základní škola funguje v Kvasinách už od roku 1867, do té doby chodily děti do okolních škol v Solnici a Skuhrově nad Bělou. Budova školy, která stojí a je po modernizaci v provozu dodnes, byla dostavěna 31. 8. 1889.

Škola je aktuálně trojtřídní malotřídní školou se žáky od 1. do 4. ročníku (5. ročník není naplněný, ale jinak tu také bývá), školní družinou, jídelnou s kuchyní a mateřskou školou s jedním rozděleným oddělením. Žáci se tu učí ve třídách s nízkým počtem dětí, tudíž je čas a prostor na individuální práci s jednotlivci, a na tom si škola zakládá stejně tak jako na tom, že

⁵⁷ *Bílý Újezd* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.bilyujezd.cz/obec/index.html>

⁵⁸ *Historie: Škola Bílý Újezd* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.skolabilyujezd.cz/historie/>

⁵⁹ *Kvasiny* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z:

<http://www.hkregion.cz/redakce/index.php?xuser=&lanG=cs&dr=104213>

⁶⁰ ŠPRYŇAROVÁ, Silvie. *Obrazem: Zdevastovaný zámek Kvasiny se proměnil v úžasnou galerii* [online] [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ostatni_kultura/zdevastovany-zamek-se-promenil-v-uzasnou-galerii-20120612-wdfh.html

má každý možnost se projevit, což se na velkých školách realizuje jen obtížně. Sloučené ročníky zároveň učí děti samostatnosti a vedou k pevnějším vztahům mezi spolužáky. Škola dále zajišťuje hodiny reedukace pro žáky s poruchami učení a dává jim možnost slovního hodnocení, pokud si to rodiče přejí.⁶¹

4.3 Osečnice

Charakteristika obce: Obec se nachází na úpatí Orlických hor. Od 60. let minulého století se k ní začaly přidružovat další obce a to Lomy, Proloh a Sekyrka. Osečnice leží v průměrné nadmořské výšce 545m, má podnebí drsné a větrné. Zejména zimy bývají velmi tuhé a na sníh bohaté. Hlavním zdrojem obživy tu bývalo zemědělství, lidé si také přivydělávali ve tkalcovství, dřevařství a dalších odvětvích. Dnes obyvatel obce stále ubývá, převážně proto, že je tu čím dál tím méně pracovních příležitostí, a lidé se proto stěhují do jiných lokalit.⁶² Tato obec nemá svou vlastní základní školu, děti tak nejčastěji dojíždějí do Skuhrova nad Bělou.

4.4 Skuhrov nad Bělou

Charakteristika obce: Skuhrov nad Bělou leží v údolí řeky Bělé v podhůří Orlických hor. Patří k němu místní části Rybníčky, Nová Ves, Debřece, Hraštice a od r. 1976 Svinná a Brocná. Obec se nachází asi 7 km vzdušnou čarou od Rychnova nad Kněžnou a dá se považovat za vstupní bránu do Orlických hor.⁶³ Skuhrov je společně se Solnicí jediná obec ze svazku, která má kompletní základní školu od 1. do 9. ročníku. Dále se tu nachází mateřská škola a zdravotnické centrum s ordinacemi lékařů. Před deseti lety tu také byla postavena nová budova Společenského centra, kde se dodnes konají různé kulturní akce.

Obec proslula především díky železářské výrobě, jejíž tradice přešla na koncern Porkert, který produkoval například kuchyňské mlýnky a litinové rámy do klavírů, které se vyvážely i do zahraničí. Výroba už v obci neprobíhá, ale tradice firmy nezanikla. Dnes ji ve Skuhrově, společně s průřezem železářské výroby celého Podorlicka, připomíná Muzeum železářské výroby, jež sídlí v budově obecního úřadu.

Základní škola: Počátky učitelství ve Skuhrově sahají až do roku 1648, stavba dnešní školní budovy, jako už třetí v pořadí, však byla započata v roce 1968. Po poslední rekonstrukci čítá

⁶¹ ZŠ a MŠ Kvasiny [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.zs-kvasiny.cz/>

⁶² Osečnice [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.osecnice.cz/o-obci/>

⁶³ Skuhrov nad Bělou [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.skuhrov.cz/zakladni-informace-1>

1. a 2. stupeň včetně odborných učeben, tělocvičnu, školní kuchyň s jídelnou, družinu, archiv, sklady a pozemky se skleníkem a domkem pro výuku pěstitelství. Ke škole patří dvě třídy předškolního zařízení, které sídlí v budově v jiné části obce. Škola je spádová, dojíždějí sem děti z okolních obcí, které tvoří okolo 50 % žáků.⁶⁴

Škola učí podle ŠVP „Škola pro život“, který mimo jiné vyzdvihuje výchovu ke zdravému životnímu stylu, ochranu životního prostředí a přípravu k dobré jazykové komunikaci. Probíhá tu reedukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a respektování individuality a potřeb žáků celkově je také samozřejmostí.⁶⁵

4.5 Solnice

Charakteristika obce: Solnice je od svého počátku klasifikovaná jako město, díky svému typickému rozestavení domů kolem náměstí, a je tím pádem jediným městem v mikroregionu. Nachází se mezi Rychnovem nad Kněžnou a Dobruškou a je významnou křižovatkou na cestě přes Kvasiny dál do Orlických hor. K Solnici patří ještě vesnice zvaná Ještětice.

Ve městě se nachází základní škola, která vyučuje 1. i 2. stupeň, a najdeme tam i školu mateřskou. Dále jsou tu dva kostely, barokní, který je přístupný veřejnosti, a novorenezanční, který je uzavřený. Radnice je empírová z první poloviny 19. století a před její budovou stojí mariánský sloup. Za zmínku jistě stojí i to, že zde stávala tvrz, která byla přestavěna na panskou hospodu. Vnější vzhled zůstal prakticky zachován. „Zámeček“, jak zní vžitý název tohoto objektu, byl jako hospoda v provozu ještě v polovině dvacátého století. V roce 1949 se zde natáčel film na motivy knihy rychnovského rodáka Karla Poláčka „*Hostinec u kamenného stolu*.“ Dnes je tento objekt přestavěn na hotel.⁶⁶

Základní škola: Historická budova, v níž solnická škola sídlí, tvoří dominantu města svou polohou u hlavní cesty, tedy snadnou dostupností, a zároveň těsnou blízkostí k centru města. Budova školy stojí od roku 1923. V průběhu let se její ráz měnil a k dnešnímu dni jsou její součástí odborné učebny, školní kuchyně a jídelna, tělocvična, družina, dílny a žakovská kuchyňka. V prostoru mezi hlavní budovou a přístavbou vznikl odpočinkový dvůr.

ZŠ Solnice je úplná základní škola s oběma stupni, čili 1. – 9. ročníkem po jedné či dvou třídách. Je spádovou školou pro okolní neúplné školy a samozřejmě slouží hlavně místním

⁶⁴ *Historie a charakteristika školy* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.zsskuhrov.cz/>

⁶⁵ *Charakteristika ŠVP* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.zsskuhrov.cz/o-svp/>

⁶⁶ *Historie města Solnice* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: www.solnice.cz/mesto/historie-1/

žákům. Vyučování probíhá podle ŠVP „Moje škola“, který je v plném znění veřejně přístupný na webu školy. U žáků se dbá na pravidelné sebehodnocení, učitelé mají volnost ve výběru metod a forem hodnocení žáků během školního roku, na konci každého roku však převedou své hodnocení na klasické známky. Škola také integruje a reedukuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.⁶⁷

⁶⁷ *Školní vzdělávací program 2012* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: http://www.zssolnice.cz/wp-content/uploads/SVP_2012.doc

5 Vybraná muzea a jejich hodnocení

Při výběru muzeí bylo důležité především hledisko dobré dopravní dostupnosti z jednotlivých obcí mikroregionu, ve významu blízké dojezdové vzdálenosti. Vybrané instituce leží na území okresu Rychnov nad Kněžnou, v jehož středu se nachází Mikroregion Bělá, a tematicky nabízejí škálu historických i současných regionálních témat, faunu, flóru i vizuální umění. Muzea jsou v následující kapitole představována stručně, se snahou o zachycení jejich charakteru a podání základních informací o zaměření, činnosti a vzájemné provázanosti dílčích institucí. Následné zhodnocení je ovlivněné předchozími návštěvami těchto muzeí a osobním či jiným kontaktem s některými jejich pracovníky. Ač byl použit jistý model pro hodnocení, každá instituce je komentována individuálně s vyzdvižením kladů a zmíněním slabších stránek expozice, které by stálo za to pozměnit.

5.1 Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou

Muzeum a galerie Orlických hor je příspěvková organizace, která je zřizovaná Královéhradeckým krajem. Organizace sdružuje několik muzejních institucí v okrese, spadá pod ní nejen samotná Orlická galerie a Muzeum Orlických hor, obě sídlící v Kolowratském zámku, ale také Památník judaismu v Podorlicku a památník Karla Poláčka v rychnovské synagoze (jen do roku 2016), Plachetkův památník a jeho ornitologická sbírka, Muzeum krajky ve Vamberku a Sýpka – Muzeum Orlických hor v Rokytnici v Orlických horách.

Počátky muzea sahají do 90. let 19. století, kdy byl v Rychnově nad Kněžnou založen Muzejní spolek Pelcl (1892). Samotné Muzeum Orlických hor fungovalo od roku 1965, stejně jako Orlická galerie. Roku 2003 došlo ke spojení těchto institucí a muzeum začalo nově používat název Muzeum a galerie Orlických hor. Mezi další aktivity instituce patří spolupráce s městy a obcemi, institucemi (městské knihovny v různých městech regionu, okresní přírodovědná komise biologických olympiád při Školském zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Hradeckého kraje, atd.), spolupráce se školkami a školami v regionu, kontakty s partnery jiných muzejních zařízení. Pracovníci muzea se zapojují do práce oborových komisí muzeí v rámci Asociace muzeí a galerií, na vyžádání se odborní pracovníci vyjadřují k územním plánům, k životnímu prostředí, přírodovědným a archeologickým lokalitám.⁶⁸

⁶⁸ *Výroční zpráva o činnosti 2015* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2015.pdf

5.1.1 Výstavní sály muzea

Datum založení: 1965

Datum poslední instalace stálé expozice: nemá stálou expozici

Další aktivity: krátkodobější výstavy

Popis: Muzeum Orlických hor sídlí v 1. patře Kolowratského zámku v Rychnově nad Kněžnou není neměnnou stálou expozicí, ale prostorem, kde se konají putovní výstavy a krátkodobé výstavy z vlastních sbírek muzea. Tyto sbírky čítají kolem 70 000 předmětů převážně etnografického rázu, ale i přírodovědného, archeologického či výtvarného.⁶⁹

Zhodnocení: Muzeum nabízí příjemný prostor s možností zakoupení různých publikací a doplňkových materiálů. Výstavy bývají přehledné s optimálním počtem exponátů na zajímavá ucelená témata. Na mé návštěvě tu bylo nepříjemné jen to, že se za slunečného dne skla vitrín proměnila v zrcadla, a tak bylo obtížné si prohlédnout všechny předměty. Další nevýhodou může být to, že se zde nesmí fotografovat, což je však spíš vedlejší.

Jelikož muzeum připravuje krátkodobé výstavy, v běžném průměru přibližně dvouměsíčního trvání, je zde edukační potenciál značně omezen. Školní třídy jsou tu jistě vítané, ale čeká je spíše klasická prohlídka.

5.1.2 Orlická galerie

Datum založení: 1965

Datum poslední instalace stálé expozice: 2015

Stručný popis stálé expozice: Sbírkové galerie mapují české výtvarné umění se záběrem od 19. století po současnost. Najdeme zde výhradně autory a náměty, které se váží k Orlickým horám a Podorlicku. Expozice je dělená na části, například Malířské dílo Jana Trampoty, Pařížské roky Věry Jičínské, apod.

Další aktivity: doprovodné programy k výstavám, např. dětská dílna pro školy k vybraným výstavám, interaktivní hands-on výstavy, přednáškové večery, besedy, spolupráce s městskou knihovnou

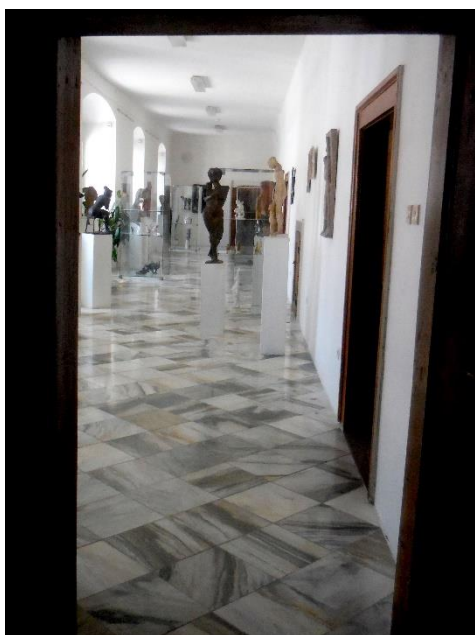
Popis: Orlickou galerii, pracoviště Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, je možné navštívit rovněž v prostorách Kolowratského zámku, přesněji v jeho 2. patře. Součástí expozice je nově i stálá expozice sochařského díla Karla Hladíka, která byla dříve umístěna na

⁶⁹ *Expozice muzea* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.moh.cz/~cz/index.php/stale-expozice>

II. nádvoří zámku v Hladíkově síni.

Zhodnocení: Orlická galerie nabízí ucelený pohled do tvorby autorů z okolí a těch, kteří se zabývali orlickou a podorlickou krajinou. To má samo o sobě značný potenciál v poznávání umění regionu a jeho podob. Expozice je přehledně označená českými a anglickými popisky a zároveň podává bližší informace o jednotlivých umělcích a specifických uměleckých érách. Přímo u pokladny je možnost si zakoupit nějakou publikaci nebo pohlednici související s městem, muzeem nebo regionem. To, co by však na návštěvníky nemuselo působit dobře, je nutnost zazvonit na zvonek u dveří galerie a počkat, až vám někdo přijde otevřít. Tato organizační záležitost by s největší pravděpodobností dokázala rozladit kdejakého návštěvníka.

Výhodou galerie je, že kromě stálé expozice připravuje i krátkodobé výstavy, které jsou příjemným zpestřením stálé expozice. V roce 2014 se takových výstav přímo v Orlické galerii konalo 14.⁷⁰

Obr. 1 Expozice sochařského díla Karla Hladíka

Obr. 2 Orlická galerie

⁷⁰ *Výroční zpráva 2014* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2014.pdf

5.1.3 Muzeum krajky Vamberk

Datum založení: 1929

Datum poslední instalace stálé expozice: 2014

Stručný popis stálé expozice: Muzeum představuje soubor krajky od 18. století po současnost, zaobírá se lidovou krajkou, vývojem krajkářství v Čechách s důrazem na tamní krajkářskou školu, ale i krajkou moderní na oděvech z přehlídkových mol. Stálá expozice rovněž obsahuje kolekce krajek ze světových výstav a díla známých krajkářů.

Další aktivity: Mezinárodní setkání krajkářek (sudé roky), Krajkářské slavnosti (liché roky), Muzejní noc, Noc literatury, koncerty na venkovní scéně, módní přehlídky v muzeu u příležitosti různých akcí

Popis: Muzeum krajky prošlo v letech 2011–2013 projektem „Centrum studií a prezentace krajkářského řemesla a umění krajky v Čechách – Centrum krajky“, díky kterému se tvář muzea kompletně proměnila. Ač sídlí ve stejné budově, jako by to bylo jiné muzeum. Jak uvedla vedoucí muzea Marie Hulcová: „*Byly zrenovovány dřevěné podlahy, zrekonstruována původní dlažba na chodbách a osazeny původní řezbované dveře. Výrazně se změnila expozice muzea. Nejen tím, že výstavní plocha se rozšířila o celé další podlaží budovy. Nové jsou vitríny a nechybí ani audiovizuální technika, která nám pomáhá k tomu, aby expozice zaujala návštěvníky všech věkových kategorií.*“⁷¹ S budovou je přímo propojena i prodejna, kde je možné zakoupit různé potřeby k paličkování, hotové paličkované výrobky a ozdoby, pohlednice a další předměty.

Zhodnocení: Muzeum nabízí poutavé modernizované a bezbariérové prostředí, ucelený soubor informací a předmětů krajkářství od historie po současnost. Vybízí k aktivitě, konkrétně možnost vyzkoušet si paličkování jak ruční, tak strojní. Expozice je doplněná o hry, jakými jsou například kostky s krajkářskými motivy, je tu interaktivní tabule, na které se dají provádět různé skládačky a doplňovačky, jsou tu informační kiosky nabízející pohled do historie nebo prohlídku muzea ve fotografiích. Zanedlouho po vstupu je spuštěn krátký dokumentární film v malém promítacím sále, kam je návštěvník nasměrován. Pro zájemce je tu audio-průvodce a detailnější textový průvodce muzeem, který (z osobní zkušenosti) byl k dispozici jen v angličtině a němčině (avšak je dost pravděpodobné, že český průvodce byl rozebrán předešlými návštěvníky). Obzvláště je nutné ocenit osvětlení v expozici. V místnostech je

⁷¹ *Centrum krajky* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/realizovane-projekty/centrum-studii-a-prezentace-krajkarskeho-remesla-a-umeni>

přítmi a světlo zvenčí sem nemá přístup, exponáty jsou tak krásně osvětlené zevnitř vitrín a řídkší krajka kreslí efektní obrazce na okolní stěny.

I přes všechny hry a nenucenou interaktivitu má člověk pocit, že je muzeum cíleno spíše na dospělého návštěvníka, což by se dalo odbourat zajímavým doprovodným programem. Samotné téma krajkářství je velmi poutavé a exponáty jsou esteticky působivé. Těžkou prací krajkářek a hodiny dřiny ovšem dětský návštěvník nejspíše hned tak neocení, pokud si to sám nevyzkouší.

Obr. 3 Výrobky krajkářských ateliérů a zakázkových dílen

Obr. 4 Místo, kde si návštěvníci mohou vyzkoušet základy paličkování

5.1.4 Sýpka – Muzeum Orlických hor

Datum založení: 2013

Datum poslední instalace stálé expozice: 2013

Stručný popis stálé expozice: Expozice ukazuje různá regionální řemesla nejen vystavením hotových výrobků, ale také ukázkami postupu výroby, nástroji na zpracovávání surovin potřebných k výrobku a informacemi o tradici výroby v regionu. To vše se objevuje přímo v expozici a na videozáznamech. Kromě řemesel se zde nachází i model lesního biotopu, který prochází všemi třemi patry budovy a obsahuje přes 50 preparátů živočichů, především ptactva, jejichž zpěvy a zvuky si kdokoli může poslechnout a zkusit určit díky interaktivní aplikaci.

Další aktivity: program „Řemesla zaniklá, oživovaná, živá“, různé akce pro veřejnost jako například Společné pozorování částečného zatmění Slunce, Rokytnická muzejní noc, Hromnice v muzeu aj., pořádají se zde přednášky, besedy, videoprojekce, workshopy

Popis: Tato pobočka Muzea a galerie Orlických hor je zcela novým projektem realizovaným v Rokytnici v Orlických horách. Expozice „Přírodou za řemesly Orlických hor“, která byla otevřena v nově zrekonstruované budově sýpky z poloviny 19. století v prosinci roku 2013, vznikla proto, aby přiblížila veřejnosti vazbu člověka na přírodu. Návštěvníci si zároveň mohou některá řemesla vyzkoušet. Přímo v expozici lze například zkusit tkaní na malém ručním stavu, v rámci programu „Řemesla zaniklá, oživovaná, živá“ návštěvníci projdou dílnami, kde malují na sklo, vyrábí papírové betlémy, paličkované ozdoby, lubové krabičky (vyrobené z dřevěných dýh, kterým se říkalo luby)⁷² a věnují se tkalcovství.

Popisky u exponátů jsou vedeny klasicky textově i v Braillově písmu a expozici je možné procházet s audio-průvodcem nebo video-průvodcem s textem ve znakové řeči.

Expozice se těší zájmu návštěvníků i širší společnosti, jak dokazuje ocenění v prestižní národní soutěži Gloria Musealis 2013, kde uspěla v kategorii počín roku.⁷³

Zhodnocení: Sýpka je nově zbudované, přehledné, interaktivní muzeum s možností osahat si některé předměty a vyzkoušet pár řemesel. Hned u vstupu je nabídnuta možnost využití audio-průvodce (ve 4 jazycích) a pomoc s orientací v budově. Na každém patře najdeme informační kiosky s encyklopedií Orlických hor pro ty, kdo mají zájem o vyčerpávající informace nad rámec expozice, která je sama o sobě zajímavá a vhodná pro široký věkový záběr návštěvníků. Děti jistě potěší elektronické hry a kvízy, videa a filmy, starší návštěvníci ocení dobové fotografie a zručnost lidových řemeslníků. Muzeum je zcela bezbariérové, je tu muzejní obchod, badatelná s knihovnou odborné literatury regionu a malý kinosál s projekcí ve 3D.

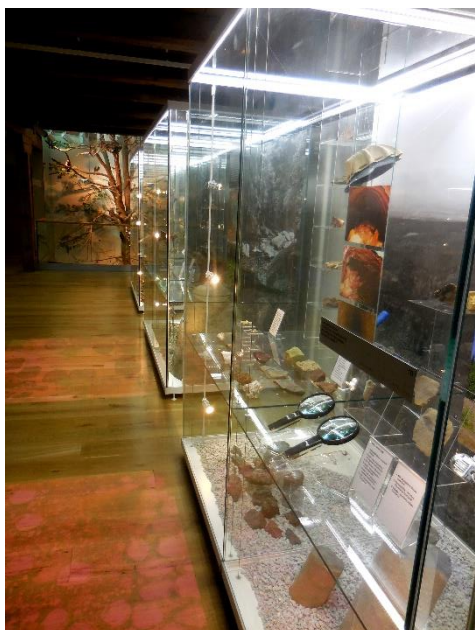
Jako malou návštěvnickou připomínku lze jen uvést, že u videoukázek by bylo vhodné přidat sluchátka. Když se totiž v místnosti najednou spustí více videí, která jsou v prostorách slyšet jedno přes druhé, člověk se hůře soustředí na vlastní zážitek z expozice a z upínání pozornosti na jedno video je tak vytrhován.

Co se týče edukačního potenciálu muzea, dá se říct, že jím expozice vysoce disponují. Školní třídy tu mají k dispozici ukázky nejrůznějších řemesel regionu s hotovými výrobky,

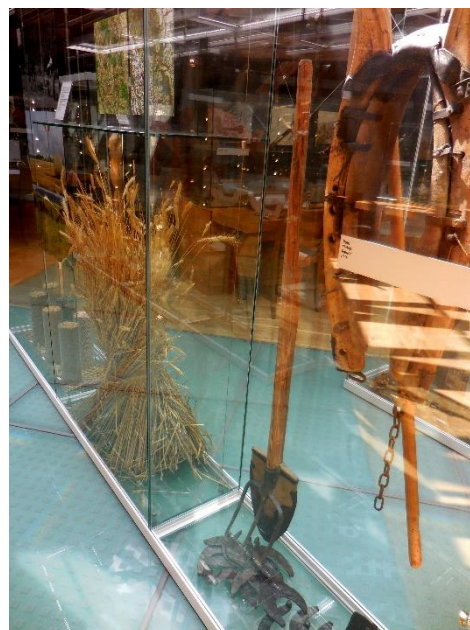
⁷² FREMUTH, Jiří. Co dělali horalé během zimních měsíců? In: *Zprávy*. Český rozhlas Hradec Králové, 3. 3. 2011 [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/hradec/zpravy/_zprava/858485

⁷³ *Rokytnická sýpka si vysloužila uznání* [online]. [cit. 2016-04-20]. <http://www.rada-severovychod.cz/rokytnicka-sypka-si-vyslouzila-uznani-muzeum-orlickych-hor>

popisem práce a používaných nástrojů. Na své si přijdou učitelé přírodopisu, vlastivědy, výtvarné výchovy nebo pracovních činností.

Obr. 5 Vitrína s fosiliemi

Obr. 6 Ukázky nástrojů používaných na poli

5.2 Synagoga

Datum založení: 1995

Datum poslední instalace stálé expozice: není známo

Stručný popis stálé expozice: Muzeum disponuje dvěma expozicemi. První z nich je v hlavním sále v přízemí a jde o památník judaismu v Podorlicku. Kromě klasického vybavení synagogy jsou zde panely s textem o židovských komunitách v okolí a významných dnech a svátcích. Druhou částí je památník Karla Poláčka, který se právě do jedné rychnovské židovské rodiny narodil. Jeho expozice je umístěna spolu s ukázkou díla ve vyšším patře synagogy v ženské galerii. Ilustrace k jeho knihám zdobí už stěny lemující schody nahoru.

Další aktivity: do roku 2015 se tu pořádaly koncerty v rámci Poláčkova léta, dále koncerty ZUŠ a jiné hudební akce.⁷⁴

Popis: Budova bývalé židovské synagogy obsahuje dvě stálé expozice, ve venkovním prostoru před objektem stojí památník obětem holocaustu, který byl odhalen roku 2002.

Muzeum bylo do roku 2016 spravované Muzeem a galerií Orlických hor v Rychnově

⁷⁴ *Výroční zpráva MOH 2014* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2014.pdf

nad Kněžnou,⁷⁵ dnes tu prohlídky po individuální domluvě organizuje informační centrum města.⁷⁶

Zhodnocení: Památník je zasazen do autentického prostředí, což podtrhuje zážitek z tématu. Expozice judaismu je informačně zajímavá, ale to jen v případě, že se návštěvníkovi bude chtít přečíst všechny textové panely. Jiní návštěvníci pravděpodobně jen přečtou nadpisy, prohlédnou fotografie a zastaví se u toho, co je zaujalo. Jistě by bylo přínosem toto prostředí oživit nějakým zajímavým prvkem, například zvukovými záznamy, audio-výslovností některých hebrejských slov, která jsou na panelech vysvětlena, a podobně.

Propojení synagogy se slavným rodákem židovského původu je velmi žádoucí pro zachování návaznosti tématu. Žáci by zde měli možnost si obojí spojit v celek a zapamatovat si osudy Karla Poláčka v návaznosti na jeho původ, tedy propojit znalosti literatury s náboženstvím a válečnou historií.

Obr. 7 Pohled do synagogy

⁷⁵ *Výroční zpráva MOH 2015* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2015.pdf

⁷⁶ *Prohlídka: Židovská synagoga, Památník Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou* [online]. [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <http://www.moh.cz/~cz/index.php/vystavy/372-prohlidka-zidovske-synagogy-v-rychnove-nad-kneznou>

5.3 Muzeum hraček

Datum založení: 2005

Datum poslední instalace stálé expozice: není známo

Stručný popis stálé expozice: Expozice, která je dokreslená historickým rázům budovy, cílí na svět dětí. Kromě hraček, převážně české a československé výroby, je tu i koutek zaměřený na školu a prostor připomínající osobu Magdaleny Dobromily Rettigové, která v budově v letech 1824 až 1834 žila a dopsala zde svou proslulou kuchařku.

Další aktivity: účast na významných akcích, zápůjčky a instalace po celé České republice, s čímž souvisí spolupráce s městy, kulturními organizacemi, správou zámků, muzeí apod. Některé exponáty muzea si dokonce zahrály ve filmu.

Popis: Muzeum hraček se nachází v bývalé radnici přímo na hlavním náměstí v Rychnově nad Kněžnou. Za sbírkou stojí sběratelka Miroslava Pecháčková, původně učitelka v mateřské škole, která s manželem otevřela toto muzeum. Na začátku jejího sběratelství byla jedna panenka z dob, kdy autorka ještě neplánovala hračky sbírat, ale expozice nyní zahrnuje řádově více stavebnic a stolních her než panenek. Péče o hračky je omezená jen na nutné opravy, exponáty jsou více či méně opotřebené, ale tím si zachovávají svou patinu a původnost, tudíž restaurování se příliš neprovádí, a pokud ano, tak jen v nezbytné míře a velmi citlivě.⁷⁷

Zhodnocení: Muzeum hraček vystavuje úchvatnou sbírku plnou snad všech druhů hraček. Některé z nich se nám rozzáří před očima (světla v domečcích pro panenky), nebo se začnou pohybovat (vláčky). Jsou tu i takové, se kterými si děti na místě mohou pohrát. U pokladního pultu si návštěvník může zakoupit různé publikace a jiné zajímavé předměty, jako například Komenského mravoučné desatero nebo veršovaný školní řád na listu papíru. Prostor muzea je poměrně malý, není tu příliš místa pro početnější skupinu návštěvníků, ale zato prostředí je tu zcela domácké až útulné.

Edukační využití této expozice je možné uchopit z několika stran – je tu část historie v podobě nejen starých hraček, ale i školního koutku s odkazem na školství a Komenského (již zmíněné desatero a školní řád), a místo pro připomenutí ženské historické osobnosti, s ukázkou roztodivných nástrojů, které se v tehdejší domácnosti používaly (například nádobka se dvěma

⁷⁷ ČVANČAROVÁ, Naďa. Sobotní interview: Miroslava Pecháčková, sběratelka hraček. In: *Dobré odpoledne*: [rozhlasový pořad]. Český rozhlas Ostrava, 13. 12. 2014 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/ostrava/publicistika/_zprava/sobotni-interview-miroslava-pechackova-sberatelka-hracek--1432042

hubičkami na nalévání mastné a nemastné omáčky, nůžky kratiknotky, rozpékač kaštanů).⁷⁸ Zároveň se nabízí i srovnání využití volného času dnešních a tehdejších dětí, tedy i srovnání moderní elektronické doby s dobou dřevěných a textilních hraček.

Muzeum je ze všech rychnovských institucí s velkou pravděpodobností nejlépe propagováno. Už u vjezdu do města je možné si všimnout billboardu, který zve na prohlídku muzea, avšak webové stránky instituce nejsou příliš obsáhlé ani aktualizované.

Obr. 8 Koutek M. D. Rettigové

Obr. 9 Školní lavice s pomůckami

5.4 Město Dobruška - Vlastivědné muzeum

Datum založení: 1988 (rok 1. zpřístupnění)⁷⁹

Datum poslední instalace stálé expozice: 2013

Stručný popis stálé expozice: Vystavené sbírky dobrušského muzea se skládají ze tří částí.

⁷⁸ MUŽÍKOVÁ, Jiřina. V Rychnově nad Kněžnou mají expozici o Magdaleně Dobromile Rettigové. In: *Česko – země neznámá* [rozhlasový pořad]. Rádio vašeho kraje, 30. 1. 2014 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kraje/cesko/_zprava/1309635

⁷⁹ *Vlastivědné muzeum Dobruška* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/7180_vlastivedne-muzeum-dobruska

Příběh města Dobrušky mapuje historii města a okolí od pravěku po dnešní dobu. Najdeme tu vykopávky z dávných dob, jako pěstní klíny, ale například i dres olympioniků z roku 2012, jehož design byl inspirován obrazem Františka Kupky, a byl tedy věnován městu, kde Kupka prožil část života. Součástí expozice Příběh dobrušské obce židovské je unikátní místnost pro očistnou lázeň zvaná mikve. Prohlídka pokračuje vnitřním průchodem do židovské synagogy. V další části, která se nachází ve vchodu do muzea, najdeme něco ze života a díla významných osobností Dobrušky, jakými byly například Radim Drejsl, Magdaléna Novotná, Alois Beer nebo František Adolf Šubert.

Další aktivity: pořádání akcí, např. Mezinárodní den muzeí, Muzejní noc, Setkání v synagoze, tematické přednášky a tvoření pro veřejnost, koncerty a jarmarky, spolupráce s dobrušským televizním vysíláním, fotodokumentace současnosti a natáčení zvukových záznamů vzpomínek pamětníků, spolupráce s dobrušským děkanstvím na Noci kostelů, podíl na přípravě programů pro Klub seniorů

Popis: Dobrušské muzeum nabízí okruh po třech muzejních expozicích – rodný domek Františka Vladislava Heka (F. L. Věka), radniční věž a samotné vlastivědné muzeum. Všechny tři části muzejního zážitku se nachází v okolí náměstí F. L. Věka, jsou tudíž blízko u sebe. Muzeum má ve své správě ještě další dva objekty, a to synagogu, která je přímo propojená s budovou muzea, a Rýdlovu vilu, která byla postavena podle projektu Jana Kotěry, a dnes slouží k pronájmu pro zájmovou a schůzkovou činnost. Sbírkový fond muzea celkem představuje kolem 13 000 položek, dokumentujících historii města a regionu a práce a poslání známých rodáků a dalších osobností, např. Františka Vladislava Heka, ředitele Národního divadla Františka Adolfa Šuberta, nakladatele Jana Laichtera, spisovatele Karla Michla a dalších.⁸⁰

Zhodnocení: V Dobrušce nabízejí sdružené vstupné do všech tří institucí, které je k zakoupení za výhodnou cenu a je možné je koupit v jedné instituci a použít pro vstup do dalších dvou, což je účinné lákadlo pro turisty.

Vlastivědné muzeu je modernizováno, kromě informačních panelů a přehledně popsaných předmětů jsou tu i informační kiosky s filmem o městě, jeho historii a o židovské komunitě. Exponáty jsou poskládány podle časové souslednosti od historie města po

⁸⁰ Informace převzaty z webových stránek:

Město Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z:

<http://muzeum.mestodobruska.cz/index.php?id=11&typ=ukoly&rok=2014> a <http://muzeum.mestodobruska.cz>

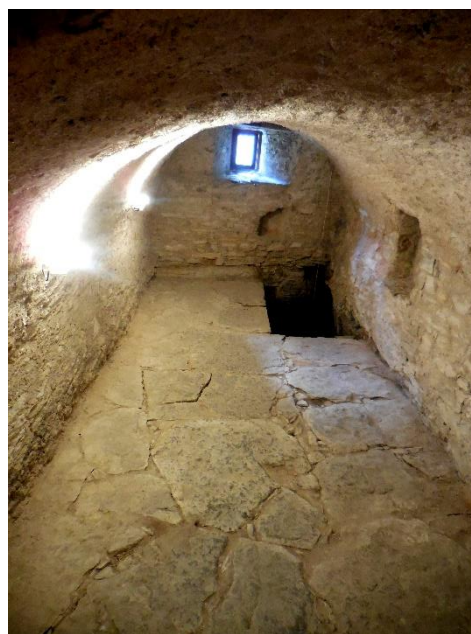
Muzeum Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/7180_vlastivedne-muzeum-dobruska

současnost. Muzeum tedy postihuje širokou éru, ale drží si svou vyváženost. Nenajdeme tu příliš mnoho exponátů ani nadbytek informací. Z části o judaismu je k vyzdvihnutí nejen ukázka tóry s jejím příslušenstvím, ale hlavně mikve, místnost rituálních očistných lázní, která je zde přístupná jako jediná v republice. Návaznost na židovskou komunitu představuje průchod přímo do místní synagogy.

Specifické prostory, ve kterých se všechny expozice nachází, bohužel nedovolují, aby zde byla zařízena bezbariérovost. Jinak jsou ale expozice otevřené široké populaci a pro školy mají hodnotu nejen z historicky-regionálního hlediska, ale představují témata související s výtvarným uměním, občansky a společensky laděnými předměty i literaturou.

Obr. 10 Expozice historie

Obr. 11 Rituální očistné lázně mikve

5.4.1 Rodný domek Františka Vladislava Heka (F. L. Věka)

Datum založení: 1972

Datum poslední instalace stálé expozice: 2010

Stručný popis stálé expozice: Expozice má tři části, z nichž jedna připomíná život v 19. století. Je zde dobový nábytek, různé nástroje, knihy a podobně. Další místnost je kupecký krámk s bohatým sortimentem tehdejšího zboží všeho druhu. Dominantou jsou zde velké držáky na váhy v podobě dvou mořských panen, které jsou údajně jediným předmětem pocházejícím

přímo z Hekova majetku. Třetí místnost domku je věnována životu Heka a televiznímu seriálu, který byl o něm natočen na motivy knihy Aloise Jiráska – *F. L. Věk*. Ve vitrínách jsou vystavené scénáře s dialogy ze seriálu, autentické kostýmy na figurínách a nechybí ani fotografie a další předměty a informace. Za zmínku stojí i krásný úl vyřezaný z jednoho kusu dřeva, který se nachází před vstupem do této místnosti a byl ve zmiňovaném seriálu přímo použit.

Další aktivity: viz další aktivity Vlastivědného muzea (uvedené výše)

Popis: Expozice se nachází v památkově chráněné budově se šindelovou střechou a dřevěnou pavlačí. Skládá se ze tří částí, a to obytné světnice, kupeckého krámku a expozice věnované Hekovi a literárnímu a televiznímu dílu. Domeček se nachází v těsné blízkosti dobrušského náměstí.⁸¹

Zhodnocení: Domek F. V. Heka si zachovává svůj klasický historický ráz a může sloužit nejen jako ukázka života v 19. století, ale i jako místo pro připomenutí televizní historie. Najdeme tu ve vitrínách scénáře, fotografie a zajímavé informace, které jako by strážily figuríny v dobových kostýmech totožných s těmi, které se objevovaly na černobílých obrazovkách televizí v době, kdy se seriál vysílal. Ty jsou o to zajímavější, že je vidíme v celé jejich barevné kráse.

Jediným prvkem, který pozbývá autentičnosti a otevřenosti expozice vůči návštěvníkovi jsou provazy natažené v místnostech tak, aby nikdo nemohl jít příliš blízko k exponátům. Ty jsou jediným rušivým elementem muzea.

Obrázek 12 Světnička z 19. století

Obr. 13 Místnost věnovaná literárnímu a televiznímu dílu F. L. Věk

⁸¹ *Město Dobruška* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://muzeum.mestodobruska.cz/index.php?id=11&typ=ukoly&rok=2014>
Muzeum Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/7180_vlastivedne-muzeum-dobruska

5.4.2 Radniční věž

Datum založení: 1991

Datum poslední instalace stálé expozice: 2015

Stručný popis stálé expozice: Před výstupem na radniční věž, v prvním patře budovy, se nachází místnost s ranými obrazy Františka Kupky. Není jich tu mnoho, ale podávají svědectví o tom, že byl Kupka přímo spjat s Dobruškou, ač se narodil v nedalekém Opočně. Cesta na věž prochází expozicí hrdelního práva s postavou kata v životní velikosti. Samotný výstup je na obvodových zdech lemován panely s připomenutím Aloise Beera a jeho kronikářské činnosti, která v jeho době nebyla oblíbená, avšak dnes podává informace a obrazy z historie města a okolí, a je tedy velmi cenná.

Další aktivity: viz další aktivity Vlastivědného muzea (uvedené výše)

Popis: Expozice se nachází v památkově chráněné budově renesanční radnice přímo na dobrušském náměstí a obsahuje prvky spjaté s historií města Dobruška. Muzejní zážitek je korunován výstupem na radniční vyhlídkovou věž.⁸²

Zhodnocení: Expozice radniční věže nabízí pohled do historie s důrazem na kronikářství a privilegia města, zakončený krásným výhledem do kraje. Takový výstup je však možný jen pro návštěvníky bez speciálních pohybových a jiných omezení. Expozice hrdelního práva by mohla být atraktivní pro školní třídy a jakýkoliv program, který by zde byl realizován, by musel počítat s aktivním pohybem dětí, což je výhodou. Nevýhodou jsou však úzké schody a s nimi související nebezpečí úrazu během prohlídky.

⁸² Informace převzaty z webových stránek:

Město Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z:

<http://muzeum.mestodobruska.cz/index.php?id=11&typ=ukoly&rok=2014>

Muzeum Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/7180_vlastivedne-muzeum-dobruska

Obr. 14 Dobrušská radnice se sochou F. L. Věka

Obr. 15 Expozice hrdelního práva

5.5 Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách

Datum založení: 1990

Datum poslední instalace stále expozice: není známo

Stručný popis stálé expozice: Část expozice je věnovaná dávné historii obce, krajině Orlických hor a turistiky, další část je „Malým Slavínem“ tamních osobností. Své zastoupení tu má i dílo Jarmily Haldové, řezbářky a výtvarnice. Dále jsou tu ukázky různorodých řemesel od řezbářů, přes uhlíře až po kamnáře. Druhé patro nabízí pohled do historie zimního sportu s ukázkami lyží, sáněk, bot a vázání a podobného vybavení a trofejí ze soutěží. V posledním sále je rozsáhlá sbírka sklářské výroby minulosti i současnosti a prostor věnovaný ruční textilní výrobě.

Další aktivity: Akce pro veřejnost – Tavení skla dřevem a jiné kulturní akce, přednášky (Muzejní vlastivědné středy), výstavy, pomoc při projektech školy a obce, spolupráce s muzeem Villa Nova v Uhřinově

Popis: Exponáty muzea v Deštném v Orlických horách pochází z darů tamních obyvatel a občanů okolních obcí. Kromě stálé expozice v budově muzea si v zahradním areálu mohou návštěvníci všimnout sklářské pece pro tavbu skla dřevem. Ta je plně využívána jednou ročně při oblíbených srpnových Svátcích skla, kdy sem přijedou sklářští mistři z Čech a předvádí

lidem své umění, které se v závěru víkendu draží.⁸³

Zhodnocení: Muzeum v Deštném skýtá obsáhlou sbírku lidového umění, řazenou do tematických celků a plnou zajímavých předmětů z různých odvětví a období. Najdeme tu předměty z oblastí turistiky, historie, textilu, sklářství a dalších řemesel, sportu, to vše zasazené do kontextu místního kraje. Je velká škoda, že budova není zcela vhodná pro tak obsáhlou expozici, tudíž prostory působí poněkud přeplněně a návštěvník se může hůře orientovat. Předměty, které tu jsou, by zasloužily, aby byly ukázány ze všech stran, vyšly ze stínu, byly provzdušněny a řádně popsány a vystaveny. Menší prostor navozuje sice domáckost a útulnost, ale v tomto případě už je toho volného místa opravdu málo. Expozice jinak nabízí množství témat vhodných k podílu na školní edukaci.

Obr. 16 Část expozice zaměřené na textil

Obr. 17 Osobnost Jindřicha Štemberky, průkopníka české turistiky na horách

⁸³ Informace převzaty s webových stránek:

Muzeum Deštné [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/7534_muzeum-turistiky-zimnich-sportu-a-remesel-destne-v-orlickych-horach

Historie obce Deštné [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.obec-destne.cz/obec-284/historie-obce/muzeum/>

5.6 Villa Nova Uhřínov

Datum založení: 1992, zpřístupněno od 1999⁸⁴

Datum poslední instalace stálé expozice: 2015

Stručný popis stálé expozice: V areálu muzea vznikají rekonstrukce objektů ze 13.–14. století za použití autentických nástrojů a technik. Návštěvník tu přijde do kontaktu s různými řemesly a celkově s životem ve zmiňovaném období. Pro praktickou ukázkou je tu například bylinková zahrádka, sad a různé dílny.

Další aktivity: organizace odborných setkání a seminářů, programy pro školy, ukázka řemesel – Víkend archeologických technologií, Noc ve skanzenu, pořádání seminářů a následná tvorba sborníku RPAO (Rekonstrukce a Prezentace Archeologických Objektů), spolupráce s Muzeem zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách

Popis: Toto středisko experimentální archeologie a regionálních dějin, se sídlem v Uhřínově pod Deštnou, se snaží o napodobení středověké vesnice skrz rekonstrukce objektů toho období, které jsou tvořeny co nejautentičtěji. To znamená, že jsou stavěny za pomoci primitivních nástrojů, čímž se nejen ověří dávné techniky, ale zároveň se zmapuje jejich časová a fyzická náročnost a trvanlivost. Návštěvníci se tu během prohlídky seznámí se všemi objekty, technikami, řemesly a využitím krajiny. Pro školy a skupiny žáků je možné objednat program „Okno do minulosti“, kde si děti navíc vyzkouší různá řemesla a dovednosti.⁸⁵

Zhodnocení: Villa Nova zpracovává poutavou ideu, je autentická, dostupná a otevřená všem věkovým kategoriím. Místo přímo stvořené pro objevování a vzdělávání potvrzuje svůj potenciál existencí objednatelného programu pro školy. Jedinou nevýhodou snad může být obtížnější dopravní dostupnost a úplná uzavřenost během zimních měsíců, což je více než pochopitelné. Webové stránky muzea však vstřícně nabízejí možnost domluvení termínu prohlídky i mimo určené otevírací hodiny. Místo je vhodné i pro rodinný naučný výlet do přírody.

⁸⁴ *Archeologický skanzen* [online]. [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/6395_villa-nova-uhrinov-archeologicky-skanzen-liberk

⁸⁵ Informace převzaty s webových stránek:

Villa Nova [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/VillaNovaUhrinov/?fref=ts>

Villa Nova [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/hradec/zpravy/_zprava/1440144

Villa Nova [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.villanova.cz>

Obr. 18 Villa Nova Uhřínov

5.7 Muzeum přírodovědy v Doudleběch nad Orlicí

Datum založení: 2013

Datum poslední instalace stálé expozice: 2015

Stručný popis stálé expozice: Expozice je rozdělená na dvě hlavní části, z nichž jedna představuje stálou přírodovědnou expozici muzea. Můžeme zde najít vycpaná zvířata z našeho prostředí, jako je jelen, prase, muflon, daněk, tchoř, vrána, krkavec velký, dále dravce, sovy, nebo ryby. Tato expozice nahradila původní expozici kočárků a panenek, která tu byla umístěna. Ve druhé části patra je sbírka s větším zeměpisným rozsahem. Jsou tu můry a motýli, pavouci, brouci, nebo minerály, drahokamy a zkameněliny z naší republiky i světa.

Další aktivity: Druhé patro muzea slouží jako galerie a zároveň sál pro konání různých společenských a kulturních akcí.

Popis: Sýpka v Doudleběch nad Orlicí prošla v letech 2011 až 2013 důkladnou rekonstrukcí, aby se z ní stalo muzeum, jakým je dnes. Přírodovědné muzeum vzniklo z bývalé zámecké sýpky a je pravděpodobně největším soukromým muzeem takového druhu v republice s počtem exponátů na stovky až tisíce. Stálá expozice muzea se nachází v prvním patře budovy, v dalším patře se nachází galerie, která je galerií v pravém slova smyslu. Konají se zde různé tematické výstavy výtvarného, sochařského, designerského a jiného umění, které je často nabízené k prodeji a jeho tvůrcům slouží k prezentaci díla i vlastní osoby. Dají se zde pořádat i skromné společenské akce a menší koncerty. Součástí muzea je i Dvoreček, kde jsou umístěna živá hospodářská zvířata (ovce, krávy, apod.) na podívání i k pohlazení.⁸⁶

Zhodnocení: Muzeum přírodovědy vystavuje rozsáhlou sbírku se širokým záběrem do místní krajiny i do světa. Prohlídka je zajímavá, avšak klasičnost podání jí ubírá na atraktivitě. Celkově

⁸⁶ Informace převzaty z webových stránek:

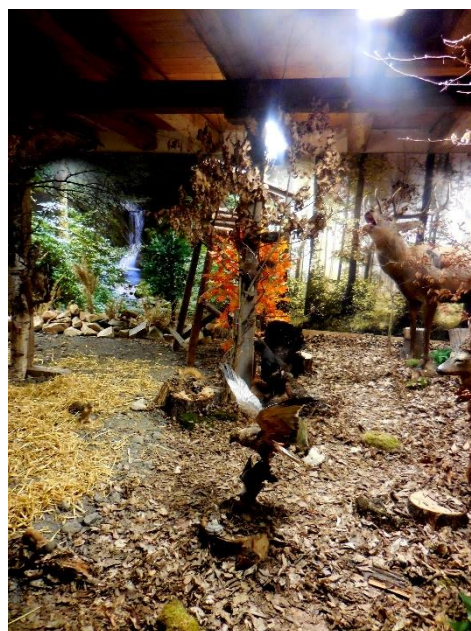
Zámek Doudleby [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/zamekdoudleby/>

Galerie Sýpka [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.zamek-doudleby.cz/cs/novinky/galerie-sypka.html>

je škoda, že expozice vypadá trochu neupraveně, i když je tak jedinečná. Je spravedlivé podotknout, že některé vybledlé a popadané popisky by potřebovaly vrátit na své místo a zároveň by tu velice prospělo přidání nějakého zábavného, či zabavujícího prvku. Například expozice českého lesa a zvířat našeho kraje by mohla být doplněna o audio-přehrávání zvuků přírody, zpěvu ptáků a charakteristických projevů dalších zvířat, nebo ukázkami srstí a peří k ohmatání. Jinak je tato destinace ideální pro rodinný výlet.

Obr. 19 Mineralogické oddělení

Obr. 20 Přírodovědná expozice muzea

III PRAKTICKÁ ČÁST

6 Zkoumaná problematika

Cílem výzkumu bylo potvrdit nebo vyvrátit předem vytyčené hypotézy, jež byly počáteční motivací pro stanovení tématu této práce. První úvahy vedly do minulosti, konkrétně do doby přibližně před patnácti lety, kdy pro mě byla návštěva muzea s učitelem zpravidla nezapomenutelným zážitkem jen proto, že byla vysoce neoblíbená. Tento názor mi byl po celou dobu základní školní docházky vlastní, i když jsem osobně z umění i historie velmi nadšená. Nicméně počáteční hypotéza zněla: „*Návštěvy muzeí nejsou pro žáky ZŠ zábavné a příliš přínosné.*“ Nechtěla bych ovšem mluvit za všechny žáky v republice, ani v kraji. Všechny tyto teorie vycházejí z mých osobních zkušeností a školních let. Právě z toho důvodu pro mě bylo logické vrátit se do těch stejných míst a zkoumat oblast, kde jsem sama chodila do školy. Jen tak mám možnost porovnat dnešní situaci s tou, kterou si pamatuji z dřívějších.

V návaznosti na žákovskou problematiku se zdálo být přirozené obrátit zájem na školy a muzea, a právě tam hledat případné příčiny této situace. Byly tedy stanoveny další hypotézy, které se postupně rozvinuly v celý výzkumný problém. Hypotéza „*školy si vybírají k návštěvě jiná než regionální muzea*“ vedla k užší orientaci práce, a to tím, že byla oslovena menší regionální muzea a byly zpracované jejich charakteristiky. Dá se říci, že následující konstatování, „*učitelé nejsou dostatečně informováni*“, jsem odvodila z předsudků, které se váží k vesnickým lokalitám. V porovnání s městskou situací, kde jsou kulturní instituce na dosah a alespoň zdánlivě není problém v komunikaci, zprostředkování a organizaci návštěv školních tříd v muzeích, se malé obce a vesnice zdají být v nevýhodě. Zároveň pokrok a inovace se zpravidla šíří směrem z města, ne naopak, a v tom tví otázka informovanosti. Vědí učitelé o nabídce doprovodných programů, nebo ne?

Zbývající hypotézy, „*muzea mají jen malý zájem na inovaci svých expozic nebo nemají dostatek odborných pracovníků k modernizaci expozic a jejich zprostředkování veřejnosti*“ a „*muzea nevyužívají edukační potenciál svých institucí*“ vyplynuly z mých předchozích návštěv regionálních institucí. Mnohdy se mi zdálo, že malá muzea strádají, nemají dostatek možností ani prostředků k vylepšování expozic a růstu instituce, nebo o nic podobného ani nestojí. Ale jak je tomu doopravdy?

Zájem této práce je nasměrován na velice konkrétní a nevelkou oblast v podhůří Orlických hor, přesněji na školy v Mikroregionu Bělá a na vybraná muzea v okrese Rychnov nad Kněžnou, v jehož středu se mikroregion nachází. Cílem je zjistit a posoudit, do jaké míry

spolu školy a muzea komunikují, popřípadě spolupracují, a jaký názor na to mají všechny tři zúčastněné strany: ředitelé škol, žáci a muzea.

6.1 Realizované výzkumy na příbuzné téma

V roce 2003 bylo publikováno dotazníkové šetření, které se uskutečnilo v České republice, a mělo za cíl zmapovat současné a plánované aktivity místních muzeí pro děti a mládež. Tento počín byl vedený výzkumným kolektivem v čele s Vladimírem Jůvou. Z více než 860 rozeslaných dotazníků se vrátilo vyplněných přibližně 30,5 %, z toho některé odpovědi nebyly vůbec uvedeny. Z výzkumu vyplynulo, že muzea ve zkoumané době nebyla příliš připravena a vybavena pro práci s dětmi. Ve výčtu doprovodných programů výrazně vedly přednášky, kulturní programy a soutěže nad komponovanými programy nebo programy pro hendikepované. Celkově zájem o hendikepovaného návštěvníka nebyl nikterak velký. Více než polovina respondentů však uvedla, že do budoucna jejich instituce plánuje zkvalitnění práce s dětským návštěvníkem a má zájem o budování interaktivity muzea.⁸⁷

Dalším podobným výzkumem, tentokrát však zaměřeným oběma směry – na muzea i školy, je šetření Aleny Vavrdové, uskutečněné v letech 2008–2010. Výsledky práce byly publikovány pod názvem *Muzeum a škola – výsledky výzkumného šetření k problematice jejich komunikace a spolupráce* ve sborníku příspěvků z konference České asociace pedagogického výzkumu. Autorka se zajímá o inovaci vztahu škol a muzeí a jeho efektivního a účelného fungování. Alena Vavrdová pracovala s teorií, že funkční nedostatky ve spolupráci nejsou jen na straně muzeí, ale také na straně škol. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že největším problémem je komunikace, přičemž učitelé chtějí, aby se v ní více angažovala muzea, a muzea chtějí, aby se více zapojovaly školy. Návratnost dotazníků byla téměř 2/3 na straně muzeí a necelých 90 % na straně škol.⁸⁸

Při srovnání těchto dvou šetření je znát posun muzejní situace k lepšímu. Ve druhém výzkumu už muzea odpovídala, že pořádají doprovodné programy, jsou interaktivní, a navázala spolupráci se školami. Učitelé navštěvují tyto programy se žáky a projevují ochotu spolupracovat s muzei na přípravě programů a kooperovat více, než tomu bylo dříve. Tento

⁸⁷ JÚVA, Vladimír. Česká muzea a galerie pro děti a mládež. In: *Děti, mládež, – a muzea? III: Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28.–29. ledna 2003*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003, s. 34–38. ISBN 80-7028-205-3.

⁸⁸ VAVRDOVÁ, Alena. *Muzeum a škola – výsledky výzkumného šetření k problematice jejich komunikace a spolupráce*. In: *Smišený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 467–473.

progres je mnohem detailněji popsán ve výzkumu Petry Šobáňové (2014), který se přímo orientuje na muzejní expozice vzniklé v letech 2009–2014 a jejich edukační aktivity. Hlavními cíli bylo hodnocení muzeí z hlediska témat, které pokrývají, celkové podoby a funkčnosti expozic a jejich odlišnost od těch předchozích. Důraz byl kladen na míru zohledňování vzdělávacího hlediska, jeho uplatňování v praxi a překážky, jež brání jejich lepšímu využívání. V závěrečných kapitolách pak autorka shrnuje a komentuje silné a slabé stránky současných českých expozic. Těmi silnými jsou například diverzita české muzejní kultury, kvalita stávajících expozic a rozvoj science center, snaha o aktivizaci návštěvníka a zlepšující se edukační efektivita. Slabinou je mnohdy přetrvávající konzervativní přístup, opomíjení muzejního pedagoga především při samotné tvorbě expozic, chybějící zázemí k odpočinku návštěvníků a přívětivost k návštěvníkům celkově (tzn., že muzea nejsou příliš „visitor friendly“). Nakonec však autorka zdůrazňuje, že situaci nelze zcela sumarizovat a každá instituce je jedinečná.⁸⁹

Šetření týmu Vladimíra Jůvy a Aleny Vavrdové byla zaměřena na celou republiku bez užší specifikace na konkrétní kraj nebo oblast. Výzkum Petry Šobáňové byl také celorepublikový a ještě navíc současný, zaměřený na novější počiny. Tato diplomová práce se na rozdíl od toho zaměřuje na velmi úzkou oblast. Navíc byl zájem rozšířen o názory samotných žáků, kteří měli možnost se k problematice vyjádřit, a přidat tak další pohled na věc.

6.2 Metodika výzkumného šetření

Ve vybrané lokalitě Mikroregionu Bělá se nachází jen 4 základní školy, z toho dvě mají jen první stupeň od 1. do 5. třídy, další dvě mají oba stupně, čili 1. až 9. třídu. Z toho vyplývá, že se výzkum soustřeďuje na lokálně omezený okruh respondentů. V souladu s tím je také úzký okruh oslovených muzeí, která byla vybrána především podle kritéria bezproblémové a časově nenáročné dopravní dostupnosti pro již zmíněné základní školy.

Pro potřeby výzkumu byly sestaveny celkem tři verze dotazníků. Dvě z nich byly zaslány do škol. Šlo o odlišné formulace k vyplnění pro ředitele škol a pro žáky 5.–9. ročníků, avšak se zachováním terminologie a vzájemné vazby otázek obou verzí. Třetí verze putovala do muzeí v blízkosti Mikroregionu Bělá, která byla předem vyhodnocena jako instituce nesoucí potenciál využitelný k výuce na základních školách.

⁸⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium. II: Výzkum současných českých expozic*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 467 stran. Monografie. ISBN 978-80-244-4394-2.

Dotazníky obsahovaly otázky otevřené, tedy s vlastní textovou reakcí na otázku, polouzavřené, kde místo stanovených odpovědí bylo možné napsat odpověď jinou, zcela vlastní, i otázky uzavřené s výběrem jedné či více možných odpovědí, popřípadě jejich upřesnění, apod. Všechny strany rovněž dostaly na závěr dotazníku prostor k vyjádření se, doplnění tématu, nebo k jakékoliv další textové reakci.

6.3 Způsob získávání dat

K získání dat byl vybrán často používaný způsob dotazníkového šetření. Jak uvádí Peter Gavora (2010), podstatou dotazníku je získání dat od většího množství respondentů, jejich názorů a postojů. Je to metoda rychlá a následné zpracování dat se dá provést efektivně, protože všichni respondenti odpovídají na stejné otázky. Přes tyto výhody je sestavení dotazníku obtížné. Je třeba vznést správné otázky, dobře a srozumitelně je formulovat, popřípadě dát dostatek prostoru k vlastnímu vyjádření respondenta. Další problémy, se kterými se autor dotazníku může setkat, je vytíženost respondentů a jejich malá ochota k vyplňování, která vyplývá z oblíbenosti používání dotazníků ve všech možných oblastech, tedy z přesycení občanů.

Dotazníkové šetření pro tuto práci proběhlo elektronicky. Každá vybraná instituce obdržela email s průvodním dopisem se žádostí o účast ve výzkumném šetření a zároveň s prosbou o případné potvrzení účasti. Instituce, které účast nepotvrdily, byly následně po několika dnech obvolány a dotázány telefonicky (v případě škol), nebo elektronicky požádány o vyjádření (v případě muzeí), přičemž některé z nich se omluvily, že z různých důvodů, ať už šlo o předchozí špatnou zkušenost, nedostatek času nebo nezáměr o zkoumaný problém, nejsou schopni mi vyhovět, jiné ocenily iniciativu a v krátké době dotazník vyplnily. Jako platformu pro sběr dat i samotnou tvorbu dotazníků jsem vybrala webovou stránku Survio.⁹⁰ K lepšímu využití jejích služeb, navýšení možného počtu odpovědí a vyhodnocení bylo nutné zaplatit určitou peněžní částku, v mém případě za měsíční osobní účet, ale samotné vytvoření dotazníků a sběr odpovědí byl zdarma (alespoň tedy v případě menšího výzkumu, který jsem prováděla já). U tvorby dotazníků mi vyhovovala hlavně funkce tzv. „povinné otázky“, která nesměla být vynechána, jinak by nebylo možné na závěr všechny vyplněné odpovědi odeslat. Absence takové pojistky je, podle mě, velká nevýhoda u papírových dotazníků. Respondenti některé otázky vynechají, ať už záměrně, nebo omylem, a autorům se

⁹⁰ <http://www.survio.com/cs/>

potom nedostává celistvosti, kompletnosti výzkumu. Ovšem lidé jsou vynalézaví a poradí si i v elektronických dotaznících. Zdá se, že místo plnohodnotné odpovědi postačí napsat do políčka pro odpověď jakýkoliv znak a systém to následně vyhodnotí jako zodpovězenou otázku, čili dále se tím nezabývá.

7 Výzkum

Před tím, než se budu věnovat jednotlivým dotazníkům a zpracování nasbíraných odpovědí, bych ráda uvedla, že jsem pracovala s odpověďmi respondentů tak, jak jsem je obdržela. Pokud někdo nerozuměl nějaké otázce, přijala jsem to jako zpětnou vazbu na jasnost a srozumitelnost dotazníků, ale nedoptávala jsem se dodatečně na odpověď. Stejně tak v případě nevyplněných odpovědí. Musím ovšem podotknout, že takových případů naštěstí nebylo mnoho. Dále u tabulek se zpracovanými výsledky výzkumu jsem ponechala autentické odpovědi respondentů včetně všech gramatických chyb a nesrovnalostí. Žádné odpovědi nejsou jazykově upravené.

7.1 Dotazník pro ředitele škol

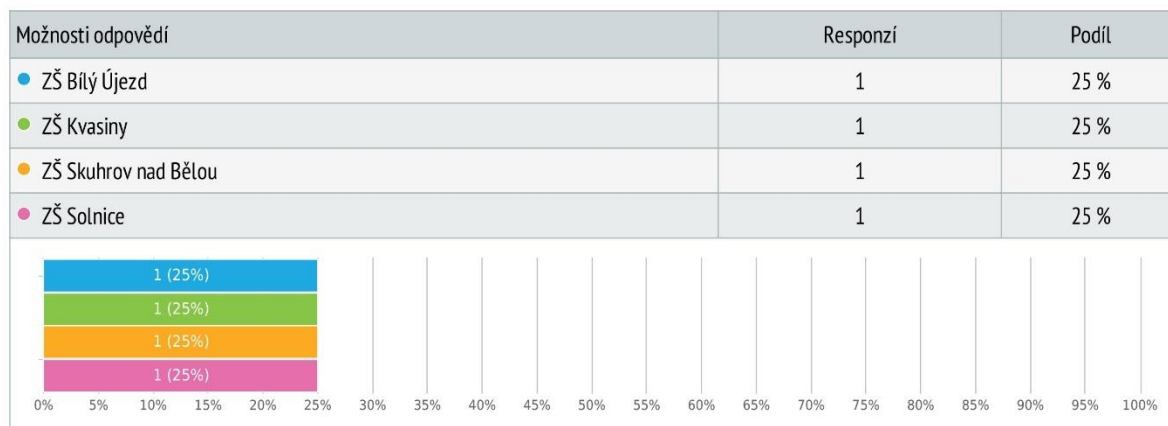
Žádost o vyplnění dotazníků byla rozeslána do všech čtyř škol, které se nachází v Mikroregionu Bělá, dne 19. 1. 2016. Vedení škol v Kvasinách, Solnici a Bílém Újezdě odeslala své odpovědi během jednoho týdne a přislíbila i účast svých žáků. Skuhrovskou školu jsem po čase kontaktovala telefonicky a přes počáteční nesrovnalosti jsme se nakonec dohodli na tom, že pokud dodám dotazníky v papírové podobě do školy, vedení i žáci se výzkumu zúčastní. Onu počáteční váhavost na straně vedení školy zapříčinily špatné předchozí zkušenosti s vysokoškolskými studenty, kteří už dříve opakovaně požadovali pomoc ve formě účasti na svých výzkumech, ale následně neprojevovali žádný vděk, ani už neposkytli další zpětnou vazbu. Tyto papírové dotazníky se následně převedly do webového systému, aby bylo možné provést elektronické zpracování dat přímo na serveru Survio a usnadnit tím další práci s výsledky.

7.1.1 Výsledky

Návratnost dotazníků u vedení škol byla 100 %, tudíž všichni ředitelé a ředitelky odeslali své odpovědi. Hned v úvodu každý uvedl, na jaké škole působí a jaké předměty případně vyučuje. U prvního stupně se objevily odpovědi matematika, český jazyk a prvouka, u jedné obou stupňové školy to byl přírodopis a svět práce. Jedna škola na tuto otázku neodpověděla.

Na jaké škole působíte?

Výběr z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

Obr. 21

Třetí otázka, „Jak často navštěvují Vaši žáci se školou muzeum?“, byla nejčastěji zodpovězena jako „nepravidelně“, jen škola v Bílém Újezdě uvedla, že „pravidelně“.

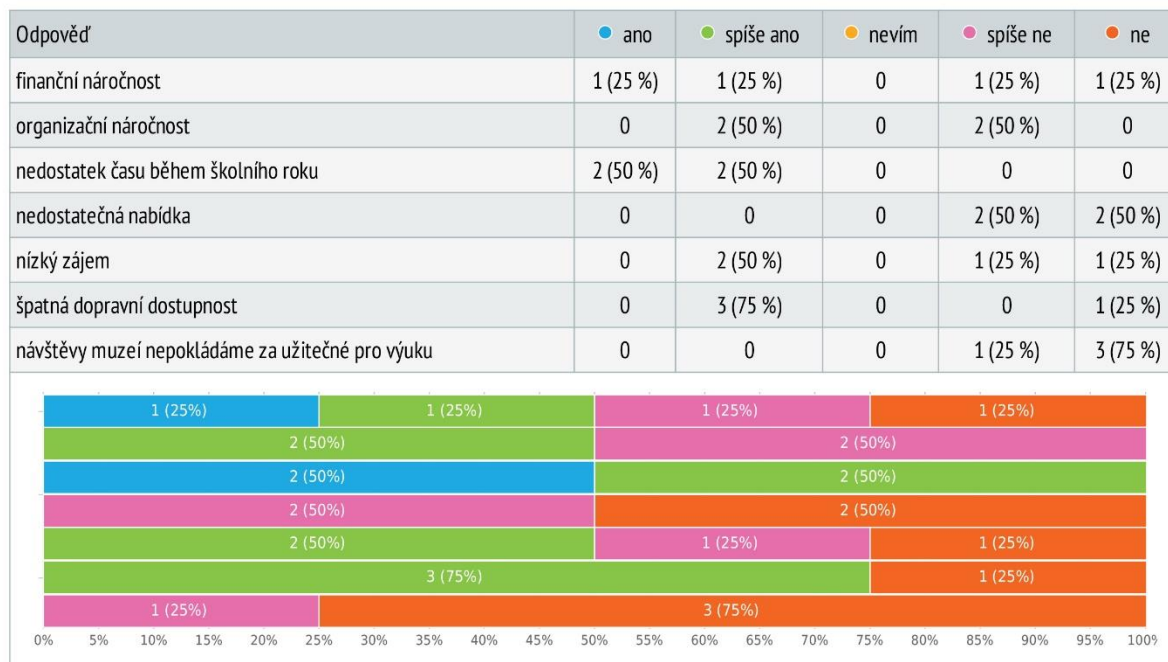
Dále jsem se zajímala, co brání školám v častějších návštěvách muzea. Hlavním činitelem je tu nedostatek času během školního roku společně s dopravní dostupností. Roli tu však hraje částečně i složitá organizace a finanční náročnost. U „malotřídek“, čili škol, které sestávají jen z prvního stupně základní školy, přičemž jsou žáci více ročníků vyučováni v jedné učebně,⁹¹ přispívá i nízký zájem. (Obr. 22) Pozitivní zjištění je, že návštěvy muzeí jsou pokládány za užitečné pro výuku a školy si zároveň nemyslí, že by nabídka byla nedostatečná.

Ředitelé měli možnost svou odpověď následně doplnit o něco dalšího, co se neobjevilo v předešlém výčtu. ZŠ Solnice odpověděla: „Snažíme se o rovnoměrné rozvrstvení různých akcí (nejen muzeí) v průběhu školního roku. Největší překážku vidím v dopravě, kterou musí žáci zaplatit, a není zrovna levná.“

⁹¹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 116. ISBN 80-7178-772-8.

Co brání Vaší škole v častějších návštěvách muzeí?

Matice výběru z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

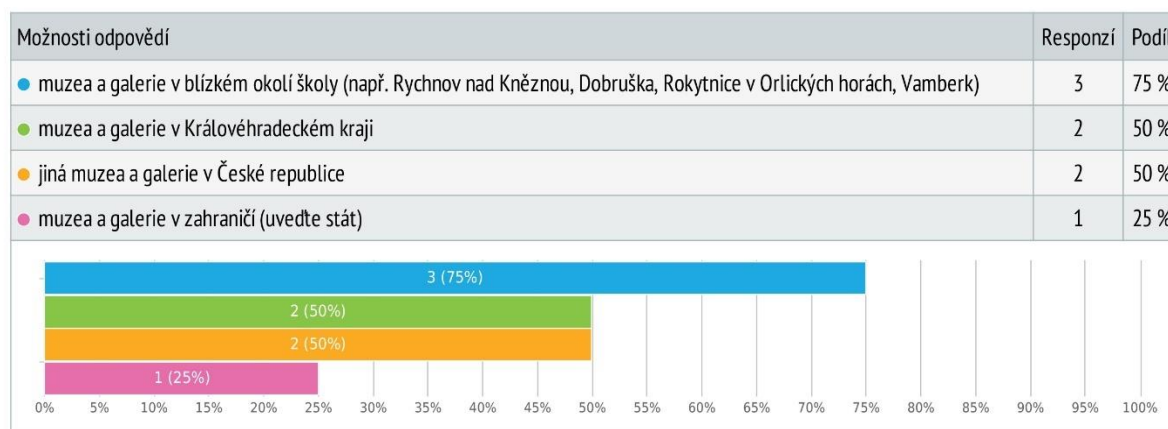

Obr. 22

Šestá otázka zněla: „Jaká muzea zpravidla Vaše škola navštěvuje?“ a odpovědi byly různé. Navštěvovaná jsou jak muzea v kraji, tak regionální muzea a jiná v rámci ČR. Solnická škola počítá i se zahraničím, konkrétně s Velkou Británií. Dá se tedy říct, že každá škola má zde jiné preference, ale regionální muzea nejsou ani zdaleka opomíjena.

Jaká muzea zpravidla Vaše škola navštěvuje?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

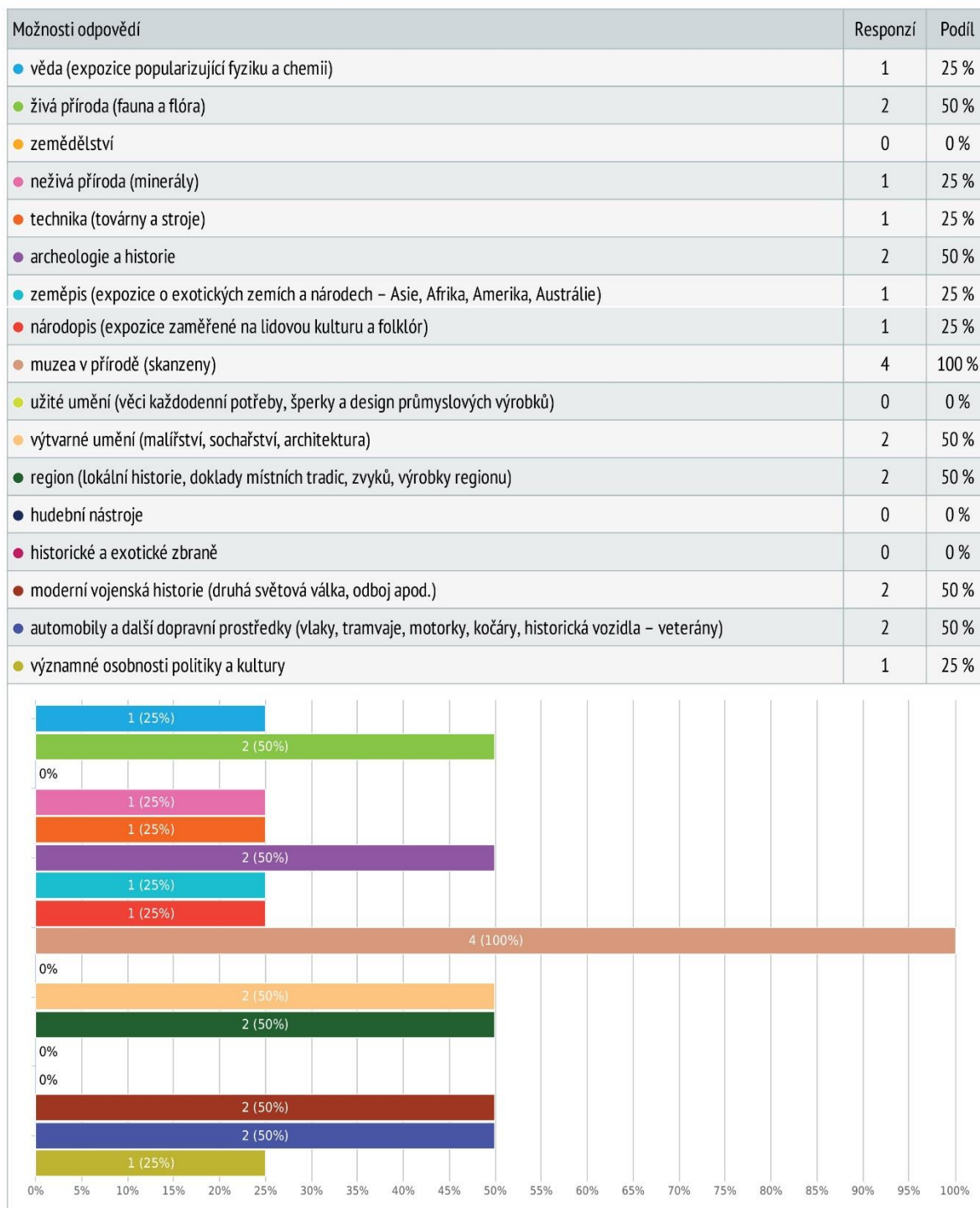
Obr. 23

Záležitost preferencí se uplatňuje i v další otázce, kde měli ředitelé na výběr různá zaměření muzeí a vybírali ta, která jsou jejich školou upřednostňována. Školy se jednohlasně shodnou na častém navštěvování muzeí v přírodě. Malotřídní školy mají dále shodu ve výtvarném umění a živé přírodě, oboustupňové ZŠ se shodly na archeologii a historii a moderní vojenské historii. Bez zaškrtnutí zůstaly možnosti zemědělství, užité umění, hudební nástroje a historické a exotické zbraně.

Důvody uvedené jako vysvětlení, proč právě tato zaměření muzeí jsou upřednostňovaná, byly převážně ty, že vyhovují z hlediska výuky a dostupnosti, a v jednom případě jsou „dané zájmem dětí“.

Jaká zaměření muzeí jsou Vaší školou preferována?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

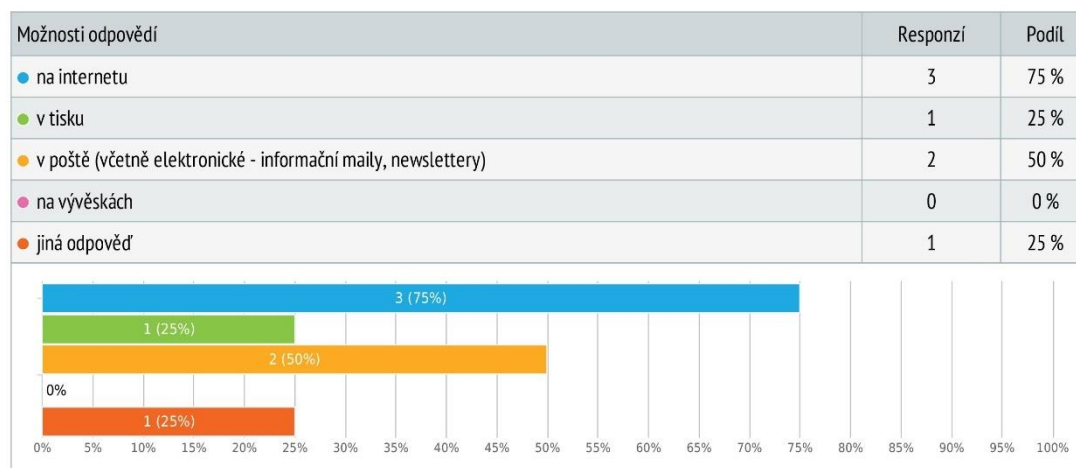

Obr. 24

Předmětem zájmu bylo i to, odkud získává vedení informace o muzeích a jejich programech, které by mohli se třídami navštívit. Z odpovědí plyne, že školy se o programech dozvídají nejčastěji z internetu a tisku, figuruje tu i pošta, včetně elektronické.

Kde nalézáte informace o muzeích a jejich programech?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

● všeobecná informovanost, osvědčené exkurze

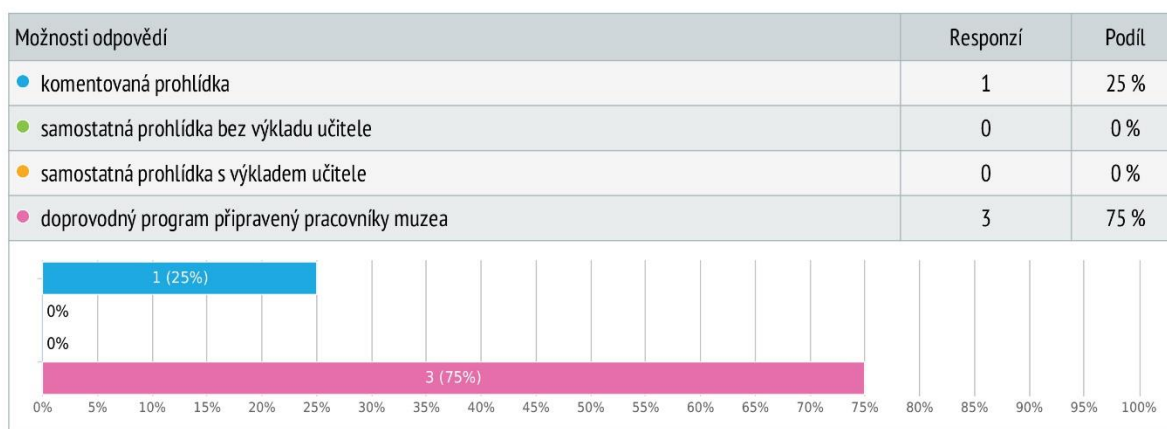
Obr. 25

Co se týče komunikace s muzejními institucemi, zdá se být standartní, ve Skuhrově až nadstandardně dobrá, kdy pracovníci muzeí ochotně vycházejí vstříc. Je však dobré, že vůbec nějaká komunikace probíhá a že školy a muzea spolu navazují kontakt v rámci pracovní spolupráce.

Z odpovědí dále vyplývá, že žáci jsou vždy seznámeni s konkrétní výstavou nebo programem před tím, než ho navštíví, a školy dávají přednost doprovodným programům před jinými (Obr. 26). Výjimkou jsou zde jen Kvasiny, které preferují komentované prohlídky, a to z důvodu špatných předchozích zkušeností, jak se projeví v další odpovědi.

Čemu dáváte při návštěvě muzea přednost?

Výběr z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

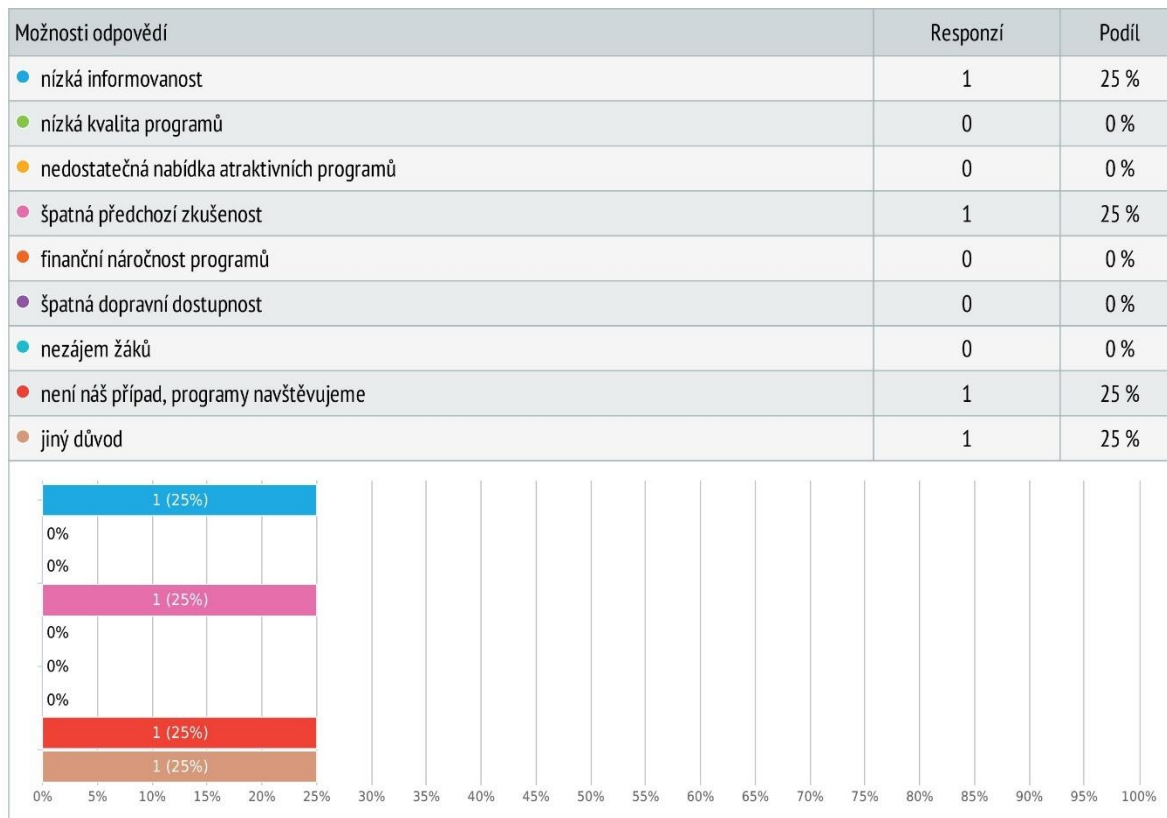
Obr. 26

Pojem animační program znají všechny dotázané školy a oboustupňové ZŠ těchto programů využívají vždy, když se nabízí. „Malotřídky“ jich zpravidla využívají také.

Případné důvody pro to, že školy navštěvují muzea jen zřídka nebo je nenavštěvují, byly uvedené jako „nízká informovanost“ a „špatná předchozí zkušenost“. Takto odpovídaly dvě z tázaných škol. Třetí uvedla, že to není jejich případ, tudíž programy navštěvují, a čtvrtá zaškrtnula políčko „jiný důvod“, který ovšem konkrétně nevedla.

V případě, že programy nenavštěvujete (nebo jen zřídka), uveďte prosím důvod:

Výběr z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

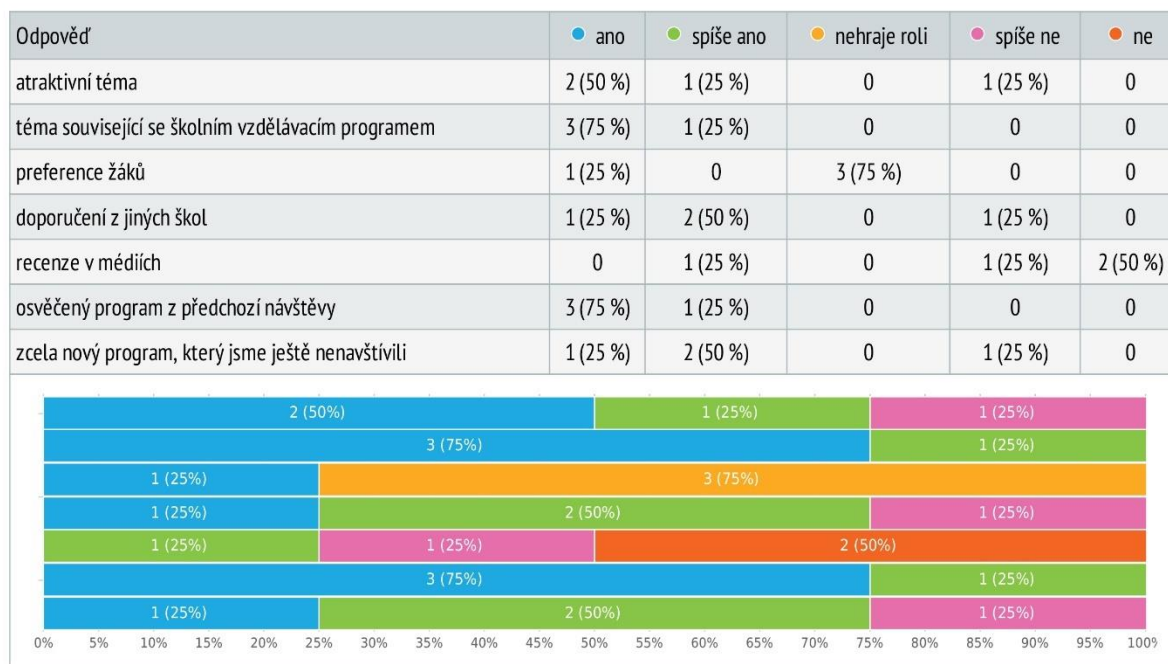

Obr. 27

Kritérií pro výběr konkrétních výstav je mnoho. Velké školy nedbají na recenze v médiích a drží se ŠVP a osvědčených programů. Preference žáků většinou nehrají roli, až na kvasinskou školu, kde na preference žáků velmi dbají. Důležitá je tedy atraktivnost tématu, nebo například atraktivnost zcela nových programů a to vše v souladu se školními vzdělávacími programy.

Podle jakých kritérií vybíráte konkrétní výstavu, kterou s žáky navštívíte?

Matice výběru z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

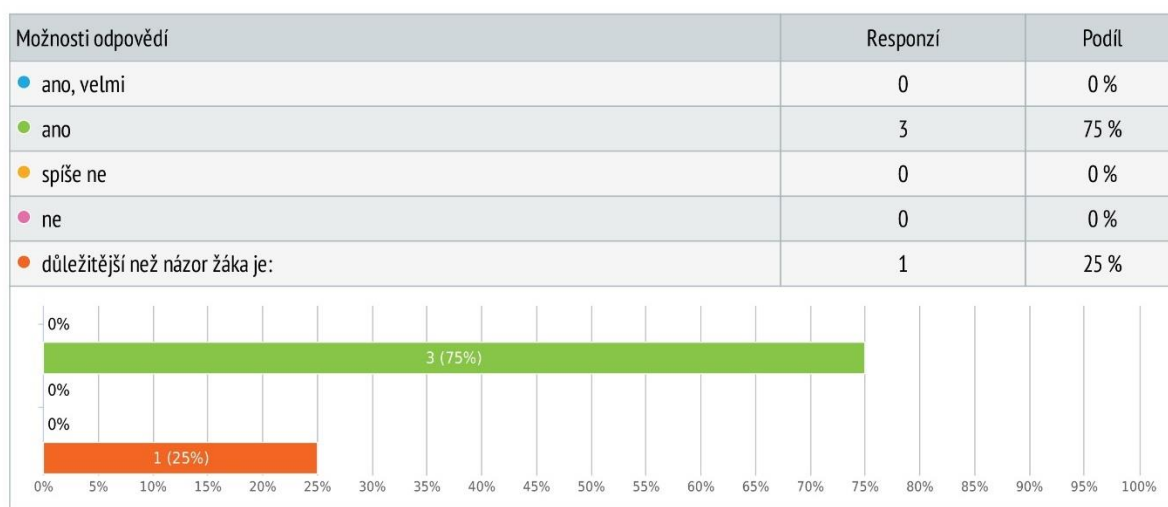

Obr. 28

Po návratu z muzea se ve všech školách zjišťuje spokojenost žáků. Názor žáků je tedy v této oblasti důležitý. Důležitější než názor žáků však může být vhodnost programu pro výuku, jak potvrdila ZŠ Solnice.

Je názor žáků na návštěvu v muzeu stěžejní pro výběr příští výstavy?

Výběr z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

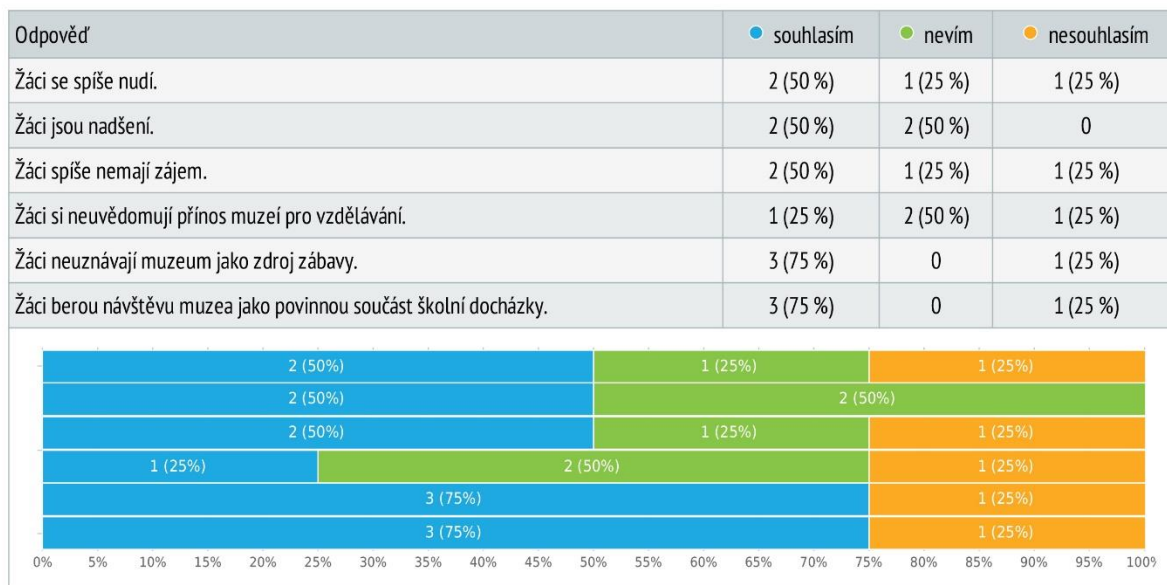
● vhodnost programu pro výuku

Obr. 29

Až na jednu výjimku se školy shodují v tom, že návštěvy muzeí jsou pro děti spíše nutnou povinností a nejsou zdrojem zábavy. Kvasinská škola však uvádí pravý opak; nesouhlasí, že by se žáci v muzeu nudili a neuvědomovali si přínos muzeí pro výuku. Dokonce pozorují, že jsou žáci nadšení, což je opačný názor oproti ostatním školám.

Jakou pozorujete odezvu žáků při návštěvě muzea?

Matice výběru z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

Obr. 30

Liší se reakce dívek a chlapců na návštěvu muzea? Až na Solnici, která nepozoruje rozdíly, si všichni myslí, že ano, a to podle zaměření muzea. Dá se tedy říci, že dívky může například více zajímat folklor, zatímco chlapce technická témata.

V rámci jakých předmětů chodí učitelé se žáky do muzeí lze vyčíst z obrázků 31 a 32.

V rámci jakých předmětů chodíte s žáky 1. a 2. stupně do muzeí? (např. vlastivěda, přírodopis, dějepis, výtvarná výchova, hudební výchova,...)

Matice s textovými vstupy, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

	1. stupeň	2. stupeň
Uvedte předmět:	Prvouka	
Uvedte předmět:	Vlastivěda	
Uvedte předmět:	Přírodověda	
Uvedte předmět:	Výtvarná výchova	
Uvedte předmět:	Pracovní činnosti	
Uvedte předmět:	Český jazyk - sloh	

Obr. 31

	1. stupeň	2. stupeň
Uvedte předmět:	prvouka	dějepis
Uvedte předmět:	český jazyk	zeměpis
Uvedte předmět:	výtvarná výchova	přírodopis
Uvedte předmět:		výtvarná výchova
Uvedte předmět:		český jazyk
Uvedte předmět:		svět práce
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		

	1. stupeň	2. stupeň
Uvedte předmět:	český jazyk a literatura	
Uvedte předmět:	výtvarná výchova	
Uvedte předmět:	prvouka	
Uvedte předmět:	přírodověda	
Uvedte předmět:	vlastivěda	

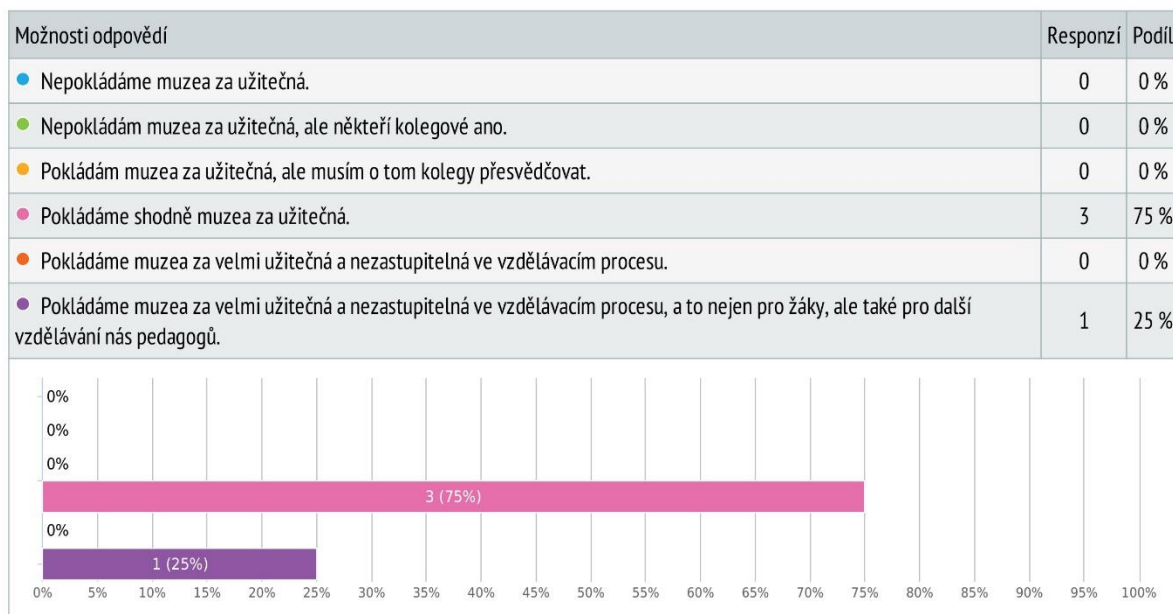
	1. stupeň	2. stupeň
Uvedte předmět:	vlastivěda	dějepis
Uvedte předmět:	prvouka	výtvarná výchova
Uvedte předmět:	výtvarná výchova	
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		
Uvedte předmět:		

Obr. 32

Muzea jsou shodně považována za užitečná, v jednom případě dokonce nejen pro žáky, ale i pro další vzdělávání učitelů.

Jaké jsou mezi pedagogy Vaší školy názory na užitečnost muzeí?

Výběr z možností, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

Obr. 33

Ke konci byli všichni dotázáni na výčet opakovaně navštěvovaných muzeí a následně na důvod, proč byla uvedena právě tato muzea a ne jiná. Z obrázku 34 vyplývá, že regionální muzea jsou výrazně zastoupena v uvedených odpovědích, tudíž jsou hojně navštěvována. Důvodem je již zmiňovaná dopravní dostupnost, dále historická tradice, zajímavost, a návaznost na ŠVP, popřípadě dobré vztahy s pracovníky muzea. (Obr. 35).

Uvedte prosím výčet Vaší školou osvědčených/opakovaně navštěvovaných muzeí.

Textová odpověď, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

- Technické muzeum Brno, muzeum loutek Chrudim, muzeum Merkuru Police nad Metují, skanzen VESELÝ KOPEC, Krkonošské muzeum Vrchlabí
- Villa Nova Uhřetínov, Muzeum RK, Hradec Králové, Holice, Všestary, Letohrad, Národní technické muzeum Praha, Třebechovice, ležáky
- Muzeum a galerie Orlických hor
- Muzeum železářské výroby Skuhrov n.B.
Muzeum zimních sportů a řemesel Deštné v O.h.
Muzeum Villa Nova Uhřetínov p.D.
Muzeum Východních Čech HK
Muzeum Orlických hor Rychnov n. Kn.
Muzeu bitvy 1866 Chlum
Vojenské muzeum Josefov

Obr. 34

Proč jsou právě tato muzea na Vaší škole oblíbená?

Textová odpověď, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 0x

- Velmi zajímavé exponáty, historická tradice
- Jsou dostupná dopravně a jsou zajímavá
- dopravní dostupnost
- splňují požadavky ŠPV
dostupnost
dobré vztahy s pracovníky muzeí

Obr. 35

V úplném závěru byl respondentům poskytnut prostor pro závěrečný komentář, v případě, že stáli o to, ještě cokoliv dodat. Kromě přání úspěchu se tu objevily dvě odpovědi, týkající se tématu mé práce. ZŠ Bílý Újezd uvedla: „*Návštěvu muzeí uskutečňujeme většinou v rámci školního výletu, nebo jako doprovodný program při návštěvě Rychnova nad Kněžnou.*“ Ředitelka ZŠ Solnice napsala: „*Oblíbenost muzeí u žáků – pro některé zajímavé, pro jiné nuda. Muzea navštěvujeme i v rámci různých projektových dnů, na 2. stupni organizujeme dějepisné a zeměpisné exkurze včetně návštěvy nějakého muzea.*“

7.2 Dotazník pro žáky

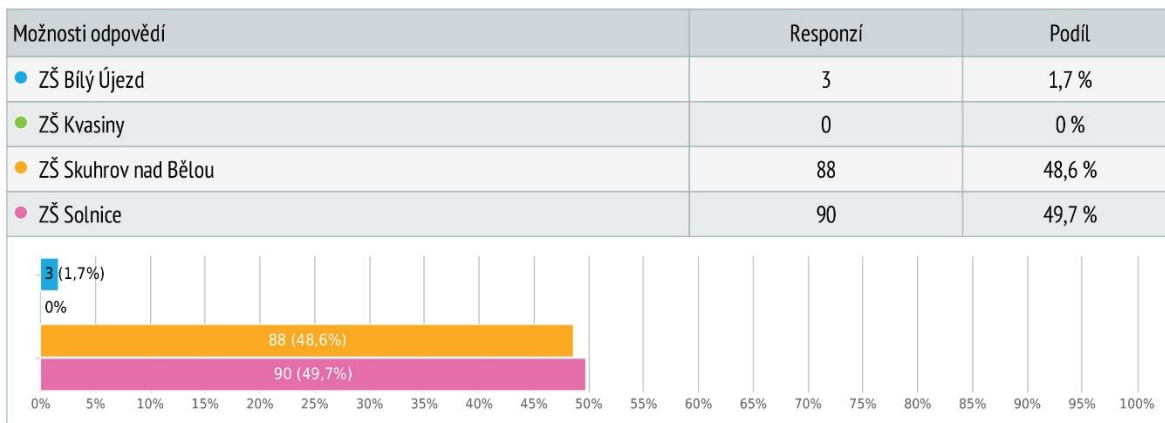
Tyto dotazníky byly distribuovány díky ředitelům škol. Ti elektronickou poštou obdrželi odkaz na webovou stránku, kde vyplňovat, a byli tak laskaví, že tuto informaci v hodinách předali žákům, od nichž následně chodily odpovědi. Skuhrovská škola, jak bylo zmíněno u dotazníků pro ředitele, preferovala papírovou formu dotazování, proto i odpovědi jejich žáků byly následně elektronicky zavedeny do systému stránky Survio.

7.2.1 Výsledky

U dotazníků pro žáky škol je potřeba uvést, že 98,3 % odpovědí přišla z oboustupňových škol. To je zapříčiněno omezením okruhu respondentů na 5.–9. třídu ZŠ, přičemž kvasinská škola tento rok 5. třídu vůbec neotevřela a škola v Bílém Újezdě mohla dát dotazníky k vyplnění jen třem žákům, jak je vidět na následujícím obrázku. V celkovém souhrnu přišlo 181 vyplněných dotazníků od žáků ZŠ.

Do jaké školy chodíš?

Výběr z možností, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

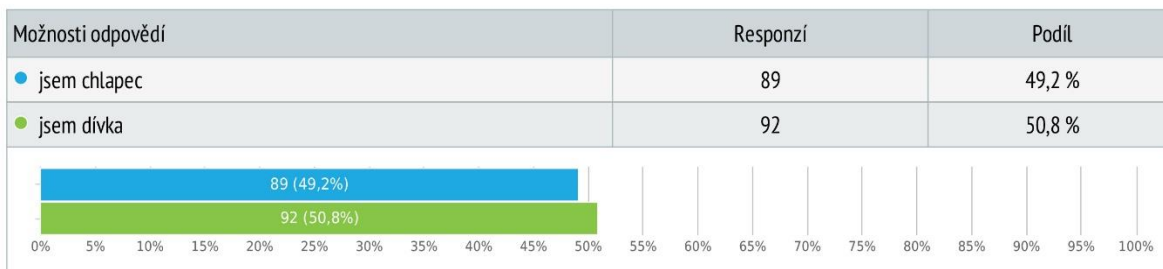

Obr. 36

V oblastí pohlaví byly odpovědi téměř přesně vyrovnané. Na otázky odpovídalo 89 chlapců a 92 dívek, všichni ve věku od 10 do 15 let, přičemž 6 žáků věk neuvedlo.

Uveď, jestli jsi chlapec nebo dívka:

Výběr z možností, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

Kolik je Ti let?

Textová odpověď, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

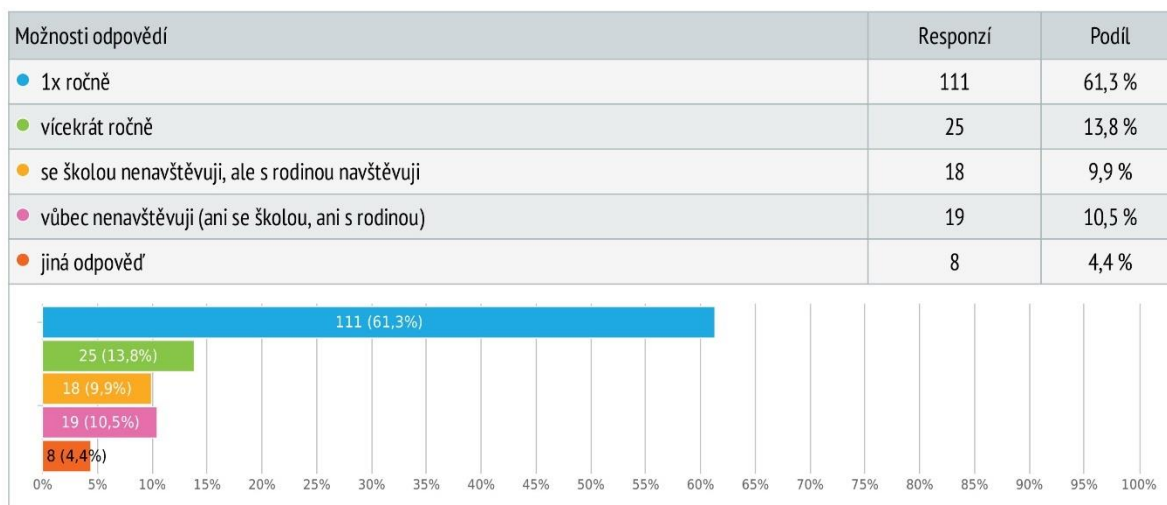
- (35x) 13
- (30x) 15
- (37x) 12
- (43x) 14
- (25x) 11
- (6x) 00
- (5x) 10

Obr. 37

Četnost návštěv muzeí se školou je většinou 1x ročně, vícekrát ročně navštěvuje muzeum se školou 13,8 %, avšak 10,5 % uvedlo, že muzea nenavštěvuje vůbec.

Jak často navštěvuješ se školou muzeum?

Výběr z možností, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

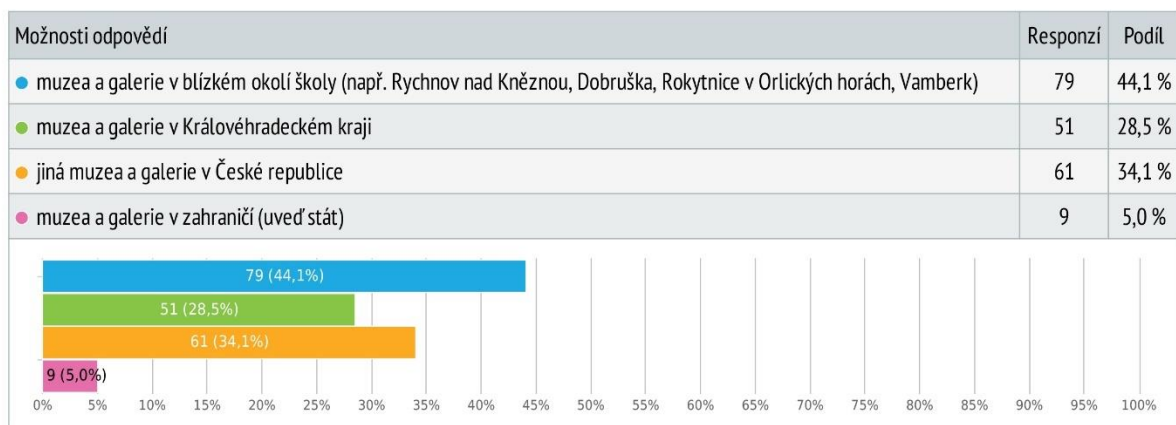
- nevím
- Ne navštěvuji
- se školou i s rodinou navštěvuji muzea
- 1x za dva roky. Buď se školou nebo s rodinou
- .
- V muzeu jsem byla 1 nebo 2 v životě
- více navštěvuji s rodinou
- navštěvuji muzeum se školou i s rodinou

Obr. 38

V následující otázce, „Jaká muzea nejčastěji navštěvuješ?“, odpovědi žáků korespondují s odpověďmi ředitelů. Nejčastěji jsou navštěvována muzea a galerie v blízkém okolí školy, procentuálně podobně jsou na tom dále muzea v Královéhradeckém kraji a ve zbytku republiky. Několik žáků uvedlo i zahraničí, kde s převahou vede Velká Británie.

Jaká muzea nejčastěji navštěvuješ?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 179x, nezodpovězeno 2x

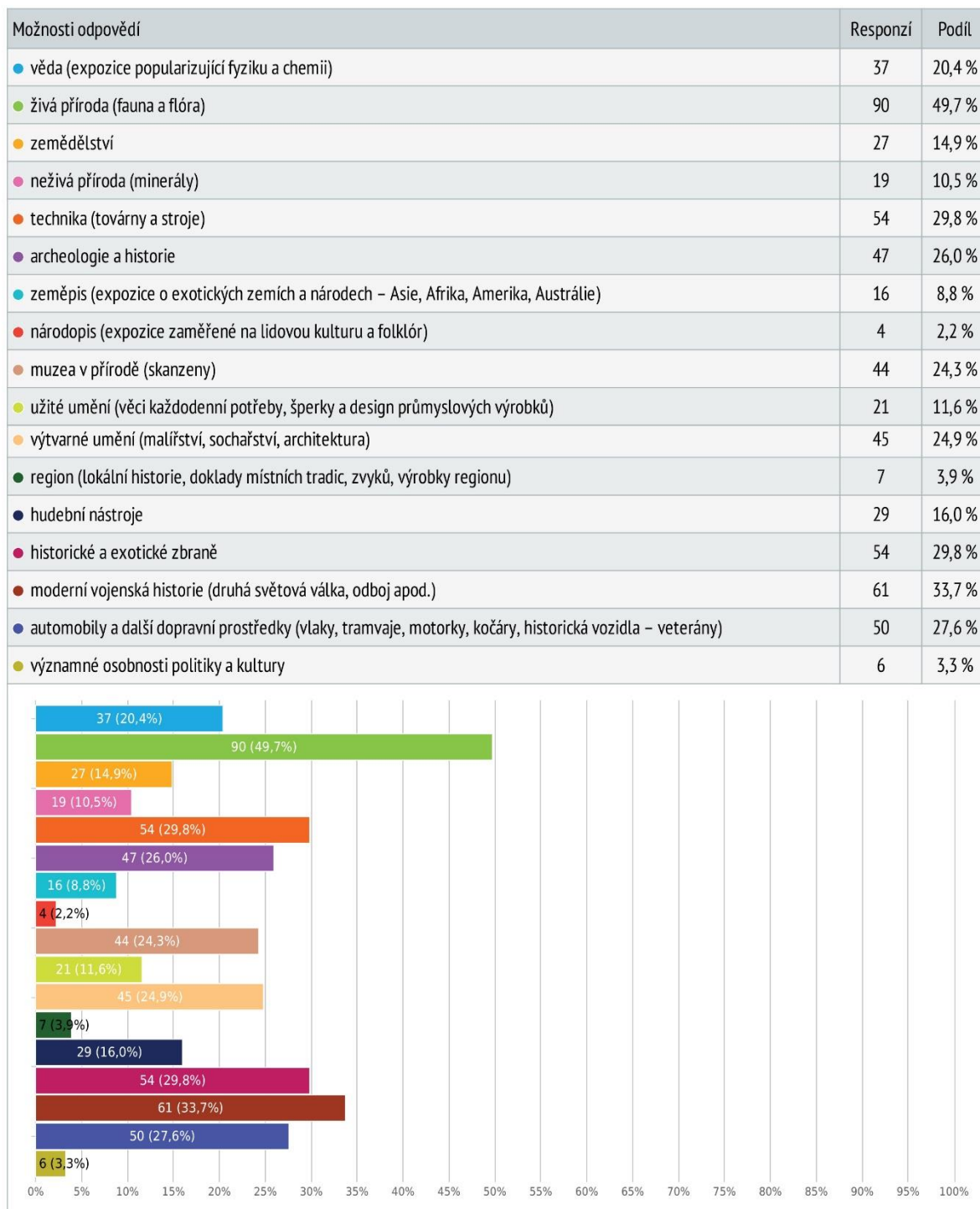
- žádná
- Dánsko, Anglie
- (3x) Velká Británie
- Londýn-velká británie
- Různé
- Itálie
- Londýn

Obr. 39

V šesté otázce dostali žáci na výběr z několika možností zaměření muzeí a zamýšleli se nad otázkou, co je na muzeích zajímavé. Z výsledků je patrné, že děti mají největší zájem o živou přírodu, moderní vojenskou historii včetně zbraní nebo techniku. Zde už se názory žáků neshodují s tím, jak to ve školách ve skutečnosti probíhá. Je však nutné přihlídnout k tomu, že školy dávají přednost souvislosti muzejních návštěv v obsahem svých ŠVP, které se nutně nemusí shodovat s preferencemi žáků.

Co Tě v muzeích zajímá?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

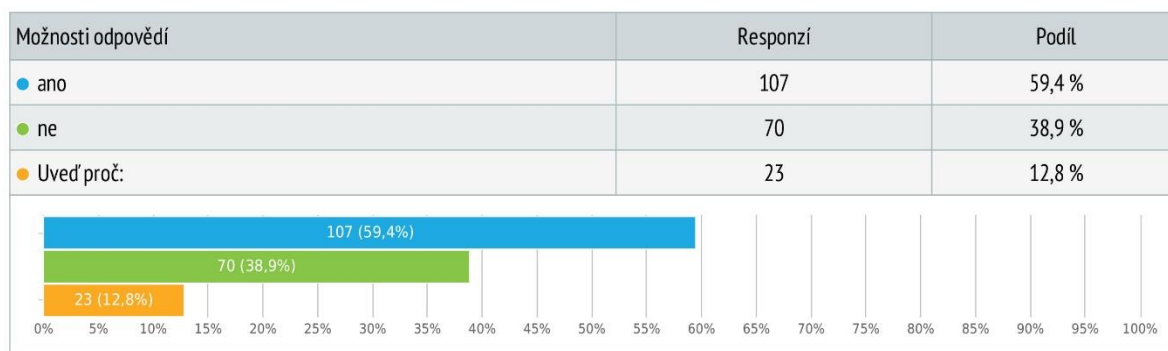

Obr. 40

Celkem 107 žáků uvedlo, že by do muzeí chtělo jezdit častěji, oproti 70, kteří by nechtěli. Z toho 23 žáků uvedlo přímo zde důvod, proč tomu tak je. Na důvod své odpovědi byli žáci znovu dotázáni v další otázce, kde už odpověděli všichni.

Chtěl/a bys jezdit do muzeí a galerií častěji?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 180x, nezodpovězeno 1x

Obr. 41

Na obrázku 42 je k vidění jen část odpovědí na otázku. Kromě odpovědí typu „Nebaví mě to“ a „Protože je to nuda“ se tu však obejvuje hodně náznaků poukazujících na to, že se děti v muzeu baví, je to pro ně zábavné, přínosné a dozví se tam něco nového zajímavou formou.

Uveď důvod své předchozí odpovědi: (proč chceš/nehceš jezdit do muzeí častěji)

Textová odpověď, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

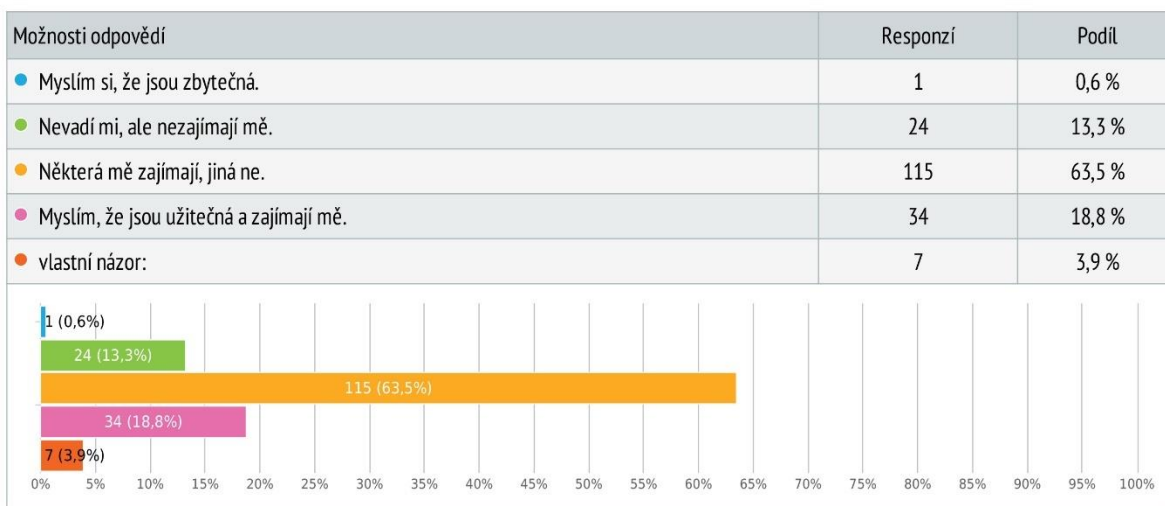
- někdy se v nich nudím
- jelikož mně to baví a zajímá
- je to zábavné
- abych něco věděl a naučil
- Moc mě to neláká.
- Aby jsme se nemusely moc učit a taky mě to baví.
- (2x) Nebaví mě to.
- protože ma to nebaví :D
- ja tam zábava
- Chtěl bych ale pan učitel nás nechce nic moc někam brát protože se špatně chováme.
- Nevim. Je to lepší než být ve škole
- je to poučnější
- nebaví mě to jenom muzeu se zbraněmi
- protože mě zajímají výše uvedené věci a pár vědomostí navíc mi neuškodí
- Vzdělanost, zábava, čas s přáteli :-)
- můžeme se něco dozvědět něco zajímavého. Co nás baví.

Obr. 42

Názor na muzea a galerie je zcela pochopitelný, většina dětí zaškrtno odpověď „Některá mě zajímají, jiná ne.“ Ale jen jeden žák z celých 181 si myslí, že jsou muzea zbytečná. Žáci uvádějí, že je muzea zajímaví, nebo je moc nezajímají, ale nevadí jim. Celkový názor je tedy spíše kladný, bez ohledu na to, jestli je baví, nebo ne, je pokládají za užitečná a vidí v nich přínos pro výuku i pro sebe.

Jaký máš názor na muzea a galerie?

Výběr z možností, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

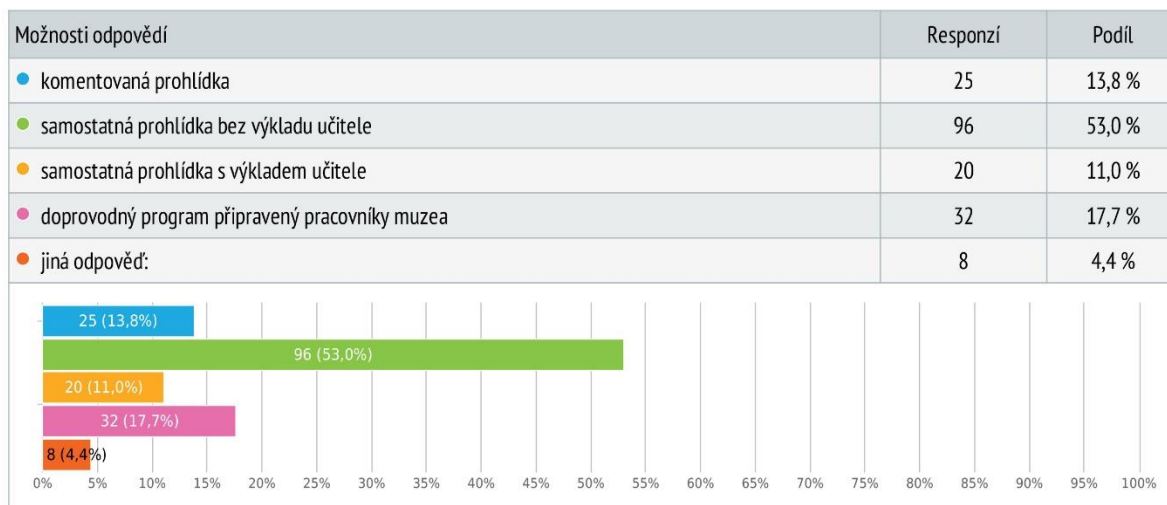
- Ale každý člověk má svůj názor, některá muzea mě zaujmou, jiná ne např. technická muzea.
- záleží do jakých muzeí se jezdí
- Záleží co je v muzeu nebo galerii vystaveno.
- protože člověk ví, co bylo dříve a jak se žilo
- Myslím si, že muzea jsou zajímavá. Mohu se zde přiučit věcem, které nevím a nenajdu je na internetu
- myslím že jsou užitečná pro ty které to zajímá i pro ty kteří mají rádi historii
- Jsou určitě užitečná pro studium, ale jak jsem již uvredl, tak je nemám rád.

Obr. 43

Na otázku „Co Tě při návštěvě muzea baví?“ uvedlo 53 %, že „samostatná prohlídka bez výkladu učitele.“ Prohlídku s výkladem učitele upřednostňuje 11 % žáků a klasickou komentovanou prohlídku 13,8 %. Doprovodný program baví nejvíce 17,7 % žáků. Z odpovědí na další otázky je však zřejmé, že téměř polovina všech dotazovaných neví, co je to doprovodný animační program, nebo se ho ještě neúčastnily. Z toho důvodu si nemyslím, že by zde mohl být zpochybněn význam animačních programů. Řekla bych jen, že žáci upřednostňují samostatné prohlídky před komentovanými, protože oceňují, když mají čas a prostor na samostatný pohyb po expozici a mohou vnímat exponáty ve vlastním tempu, tak, jak uvedli u dalších otázek.

Co Tě při návštěvě muzea baví?

Výběr z možností, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

- V některých muzeích mám radši samostatnou prohlídku a v některých s výkladem učitele
- když mě k tomu někdy někdo něco řekne nevdí mi to
- aby tam byly zvířata
- Nic
- ož nost vyzkoušet si zbaň, stroj...
- baví mě pouze prohlídka komentovaná zaměstnani muzea ale i samostatná prohlídka
- (2x) nic

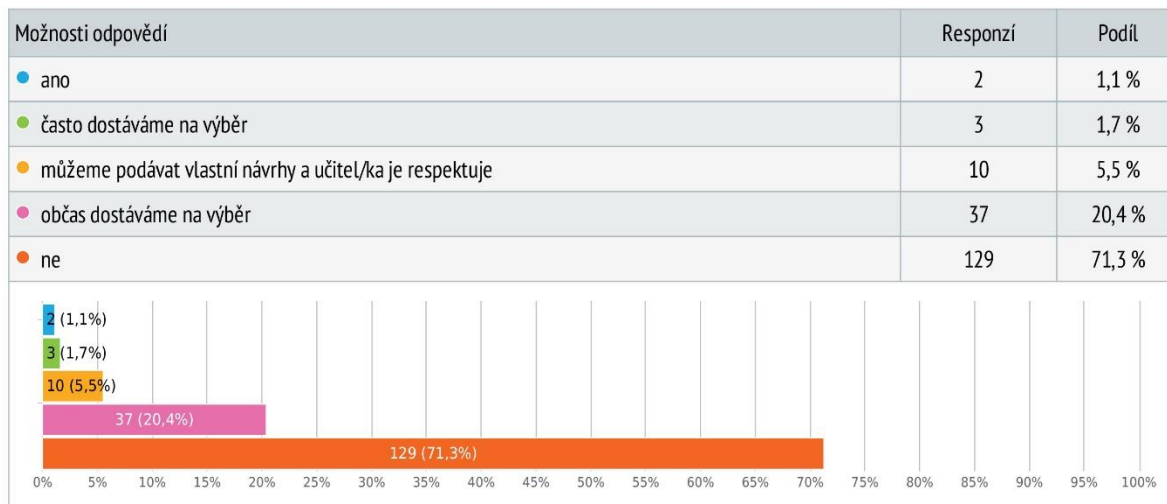
Obr. 44

Dále žáci uvádějí, že už někdy absolvovali animační program, a to konkrétně 59,1 % z nich. 25,4 % na takovém programu ještě nebyla a 15,5 % uvedlo, že nevědí, co je to animační program.

A jak je to s výběrem muzeí, výstav a programů, na které děti se školou jezdí? Většina z nich, 71,3 %, tvrdí, že nedostanou na výběr, kam se pojedou. 20,4 % dostane občas na výběr a ostatní se na výběru nějakým způsobem podílí.

Máte možnost si vybrat výstavu, na kterou se školou pojedete?

Výběr z možností, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

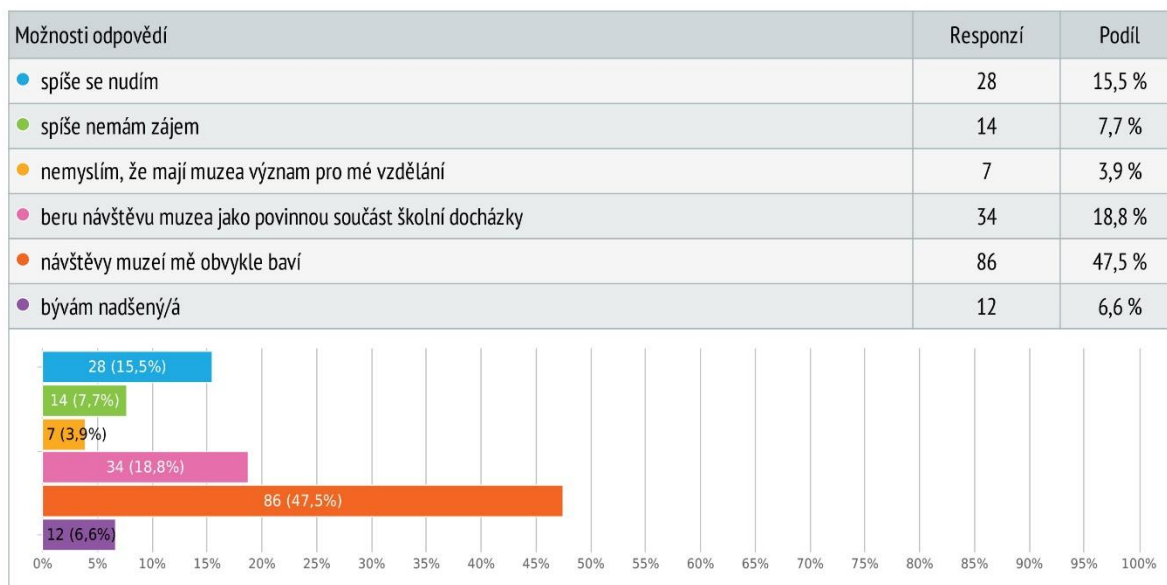
Obr. 45

Celých 74 % dětí si je vědomých toho, že jsou informováni před odjezdem do muzea, 11,6 % se cítí být spíše neinformováni. Ostatní se uchýlili k vlastní odpovědi často znějící „*Jak kdy*“ nebo „*Někdy*“, občas se jen dozvědí kam pojednou a jak se muzeum jmenuje. Po návratu do školy jsou ovšem téměř vždy, konkrétně z 80,1 %, dotazováni, jak se jim návštěva líbila. 19,3 % jsou dotazováni občas a jen 0,6 % uvedlo, že se jich učitelé na nic takového neptají.

Na otázku „*Jak se cítíš při návštěvě muzea*“ odpověděli všichni dotazovaní žáci a jejich postoje jsou patrné z obrázku 46.

Jak se cítíš při návštěvě muzea?

Výběr z možností, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

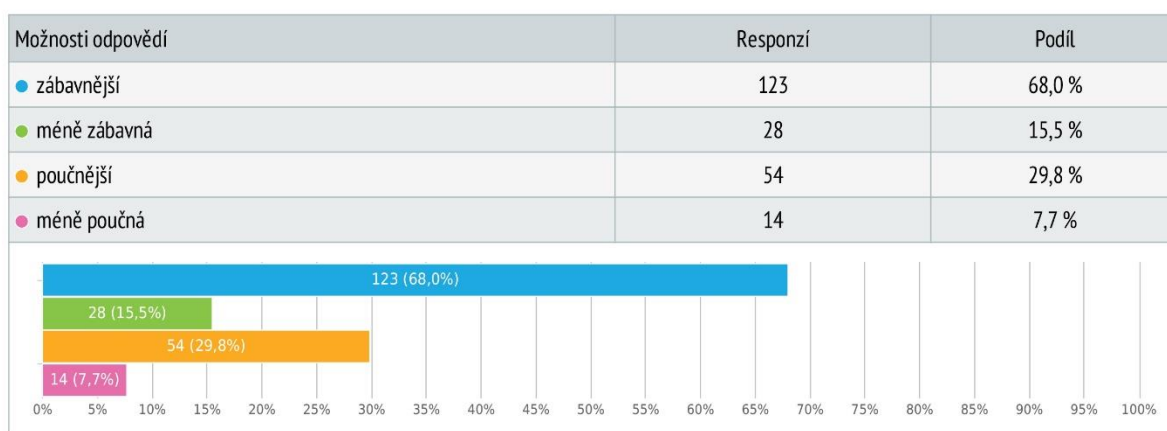

Obr. 46

Návštěva muzea ve srovnání se školou přijde dotazovaným spíše zábavnější a poučnější, než méně zábavná a poučná. Žáci tu mohli vybrat více odpovědí, například „zábavnější“ a „poučnější“, proto se zdá, že výsledek procentuálně neodpovídá skutečnosti. Svůj výběr následně komentovali.

Ve srovnání s výukou ve škole Ti návštěva muzea častěji přijde jako:

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

Obr. 47

Hned v další otázce byla možnost se slovně vyjádřit k předešlé odpovědi. Ve skutečnosti se spíš opakovala vyjádření na muzea celkově, co je na nich dobré a co ne. Na obrázku 48 je k nahlédnutí jen část ze všech 181 odpovědí. Mezi pozitivní postřehy patří například: „*Při vyučovacích hodinách se sice dozvídáme hodně nových věcí, ale nevidíme vše vlastníma očima. Při návštěvě muzea jsem všichni pohromadě a mám pocit, že to i každého baví více, než jen sedět v lavici a poslouchat učitele... Když jsme v muzeu, vše vidíme, a tím nám to lépe utkví v hlavě, a pak si na to jednoduše vzpomeneme.*“ Další odpověď zněla: „*Jestliže jdeme do muzea, které je zaměřené na nějakou látku, kterou probíráme, tak mně to přijde určitě lepší, protože si to lépe zapamatuji a vidím to na vlastní oči.*“ Kladné ohlasy pramení převážně z toho, že v muzeu se nemusí jen sedět a poslouchat, ale že se děti projdou, vidí věci na vlastní oči a mohou je se spolužáky konzultovat. Vyzdvihovaná je také názornost, která ve školních hodinách chybí. Negativní ohlasy zmiňují hlavně nudu a nevyužitelnost ve školních testech („*Je to pěkné zpestření výuky, ale v muzeích jsou pouze zajímavosti, které se v testu určitě nevyskytnou*“).

Našly se však i podnětné kritiky: „*Nemusíš sedět v lavici, a proto taky některý děti nedávají pozor.*“ Nebo: „*Je spousta muzeí a bohužel většina, která se školou navštěvují, jsou nezajímavá.*“

Uveď důvod své předchozí odpovědi:

Textová odpověď, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

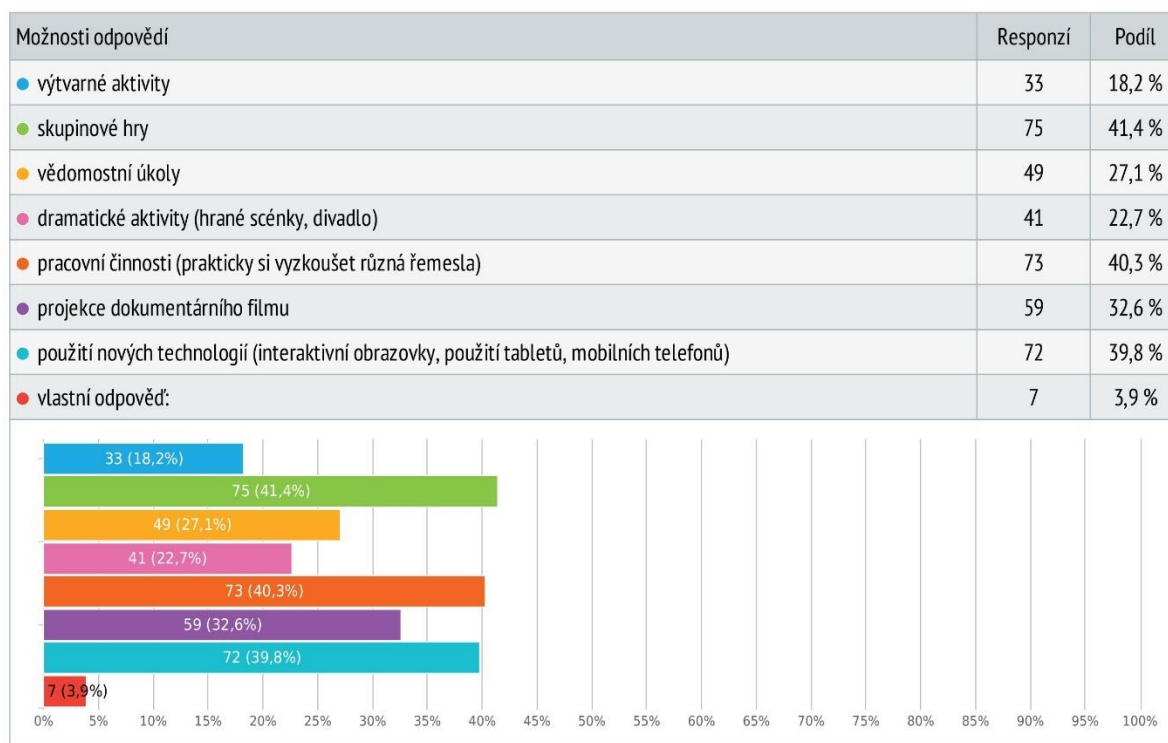
- Protože, ve škole je větší zábava než v Muzeu v muzeu je nuda
- zjistíme to co jsme nevěděli nebo víme ale ne vše
- dozvíme se více věcí
- nemusím se učit a je to zajímavé
- V muzeu se toho více dozvím.
- více se bavím v muzeu než ve škole.
- Nebaví mě to ale něco se u toho na učím.
- protože sa neučím :D :D
- kůli kamarádům
- (17x).
- Nevím. V muzeu je větší zábava než ve škole
- Jsou k tomu popisky věcí..
- nemám rád učení
- Protože můžu rozebírat věci co vidím s kamarády a nebo s učitelem a když je vhodný učitel tak je s ním docela sranda
- :-)) je lepší být vzdělanější
- můžeme se dovědět co se jen tak od učitele nedozvíme nebo v trochu jinem podání

Obr. 48

Poslední výběrová otázka zněla: „Co by podle tebe mělo být součástí ideální návštěvy muzea?“ Nejčtenější odpovědi byly „skupinové hry“, dále „pracovní činnosti“ a „použití nových technologií“. Klasicky využívané výtvarné a dramatické aktivity získaly nejméně procent, tudíž nejsou pro děti až tak atraktivní.

Co by podle Tebe mělo být součástí ideální návštěvy muzea? (Co by Tě bavilo dělat? Jak by se podle Tebe měla návštěva muzea ozvláštnit?)

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 181x, nezodpovězeno 0x

- skupinový hry :D :D
- dělat co chci
- Wifi zdarma
- Nějak bych to neměnil líbí se mi to jaké je to teď.
- Např. soutěže mezi dvěma školami, rozdělení do týmu-tými by obcházeli muzeum a plnili jak pohybové
- nijak
- rád bych si třeba vlezl do tanku

Obr. 49

I žáci měli na závěr možnost vyjádřit se k dotazníku, řešené problematice, nebo mi něco vzkázat. Kromě přání hodně zdaru a úspěchů jak se studiem, tak v životě, hned několik žáků poděkovalo, že je vyplňování bavilo a rádi se zamysleli nad tím, co odpoví. Někteří na závěr vyslovili prosbu, kam by se se školou chtěli podívat, jiní si přáli, aby byl vstup do muzeí zadarmo a bylo jednodušší se podívat i do zahraničí.

7.3 Dotazník pro muzea

Dotazníky pro vybraná muzea byly rozeslány 16. 2. 2016 stejnou formou, jako dotazníky předešlé. Institucím byla emailem rozeslána prosba o participaci v šetření a byl jim poskytnut odkaz k webové stránce, na kterou se stačilo připojit a začít s vyplňováním.

Z deseti rozeslaných žádostí (Muzeum Orlických hor, Orlická galerie, Synagoga a Muzeum hraček v Rychnově nad Kněžnou, Muzeum krajky Vamberk, Sýpka v Rokytnici v Orlických horách, Vlastivědné muzeum v Dobrušce, Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách, Villa Nova Uhřínov a Muzeum přírodovědy v Doudlebách nad Orlicí) obratem vyhovělo pět muzeí. Po týdnu čekání jsem zbylé instituce požádala o vyjádření, čili alespoň odpověď ve formě zamítnutí, na níž reagovala další 3 muzea. Muzeum přírodovědy v Doudlebách nad Orlicí se omluvilo, že se do výzkumu nezapojí, Muzeum krajky Vamberk dotazník dodatečně vyplnilo a poslední odpověď přišla od paní Ireny Krejčí, ředitelky významného celku Rychnovska, Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou. Paní ředitelka měla nejlepší úmysl, a to vyplnit dotazník komplexně za všechny instituce, které MOH zastřešuje, ale pravděpodobně technické problémy na jedné či druhé straně zapříčinily, že jí vyplněný dotazník se na sběrnou stránku neuložil. Paní Krejčí tedy byla tak hodná, že mi poslala krátký text, v němž komentuje zkoumanou problematiku a odkazuje mě na dotazník vyplněný panem Karlem Jarošem za Orlickou galerii, která je ve zmiňovaném celku významná.

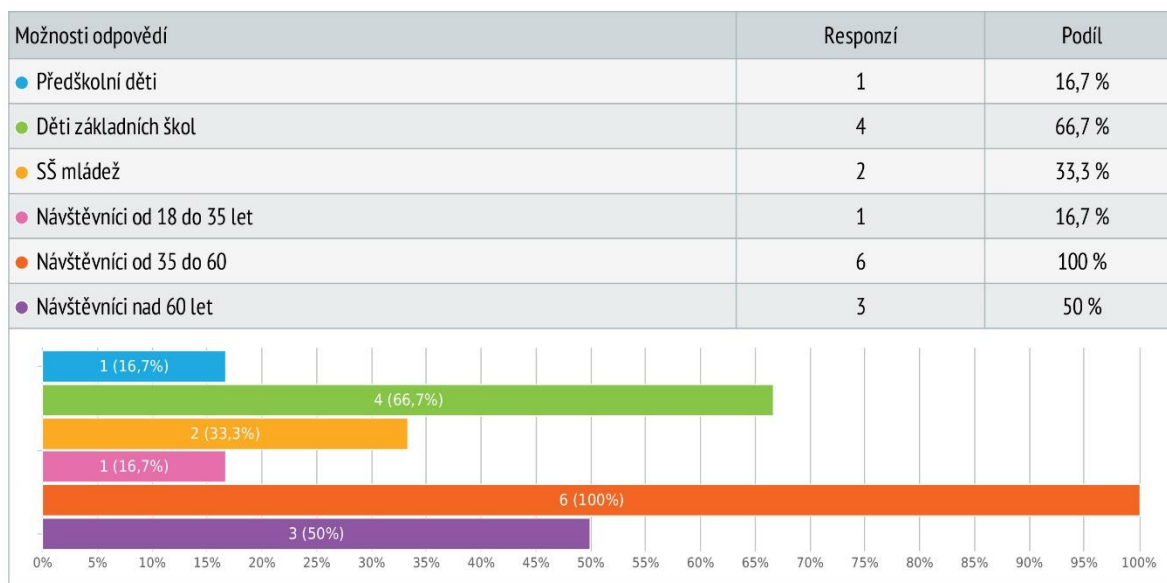
7.3.1 Výsledky

Po uvedení oficiálního názvu instituce byla muzea dotázána na to, jak informují veřejnost o své činnosti. Zde byly uvedeny všechny nabízené odpovědi, tedy muzea informují prostřednictvím internetu, tisku, na vývěskách a kromě Vlastivědného muzea v Dobrušce i prostřednictvím pošty, včetně elektronické. Villa Nova Uhřínov přidala i vlastní odpověď, a to „*rozhlas, televize*“.

Nejčastější odpověď na to, „Jaká věková skupina zpravidla navštěvuje Vaši instituci nejčastěji?“, byla „Návštěvníci od 35 do 60 let“. Tuto odpověď uvedla všechna muzea. Další četnou odpovědí byly děti ZŠ a návštěvníci nad 60 let.

Jaká věková skupina zpravidla navštěvuje vaši instituci nejčastěji?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

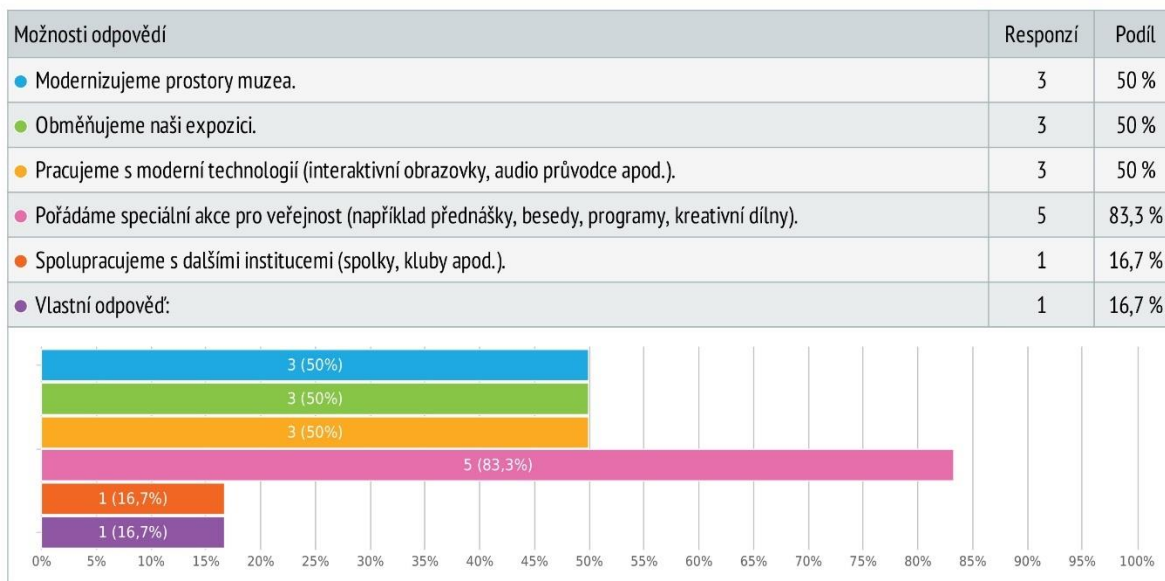

Obr. 50

Zajímala jsem se také o návštěvnost. Co muzea dělají pro to, aby návštěvnost zvýšila? Krásná odpověď na tuto otázku přišla od Villa Novy a zněla „*Pracujeme poctivě*“. Jinak bylo nejvíce vybíráno tvrzení o pořádání speciálních akcí pro veřejnost, ale významněji tu figuruje i modernizace prostor, obměňování expozic a práce s moderními technologiemi.

Co děláte pro to, abyste zvýšili návštěvnost své instituce?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

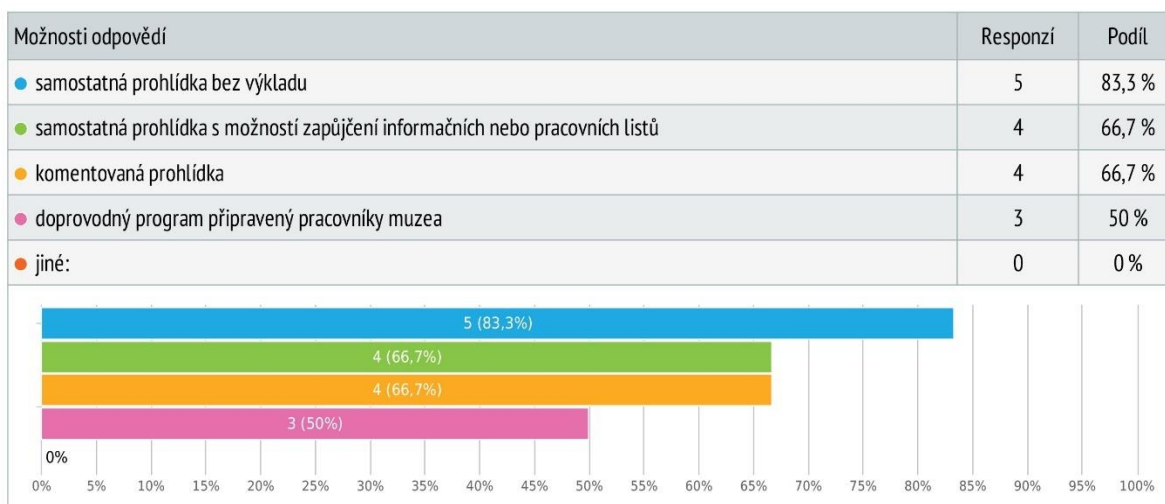

Obr. 51

Služby, které jsou nejvíce nabízeny ve vybraných muzeích, jsou samostatné prohlídky bez výkladu. Doprovodný program připravený pracovníky muzea získal nejmenší zastoupení, vybrala jej tři muzea.

Jaké služby nabízíte?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

Obr. 52

Pozitivní však je, že všechna muzea znají pojem animační program a sami si je tvoří, jen Muzeum krajky a muzeum v Dobrušce je netvoří vůbec.

Další otázka se týká tvorby oněch doprovodných programů a zdrojů, se kterými muzea pracují. Při koncipování programů využívá studovaného odborníka jen Orlická galerie, muzeum Sýpka využilo tým odborníků pro tvorbu svého programu. Ostatní programy buď netvoří, nebo neuvedly zdroje ani bližší informace. Za muzeum v Deštném a Villa Novu v Uhřínově jsem obdržela odpověď na všechny položky ve znění: „*Na tom nic není*“, což se dá vykládat dvěma způsoby. Buď jde o názor, že koncipování programů je snadné a není potřeba odborníků, nebo je to jen obsažnější způsob, jak říci „ne“. Tady si interpretací odpovědi nemohu být jistá.

Pokud vaše instituce nabízí možnost doprovodného animačního programu, z čeho čerpáte při jejich koncipování?

Matice s textovými vstupy, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

	Uvedte ano/ne. Pokud ano, dále specifikujte:
Odpovědný zaměstnanec má adekvátní odborné vzdělání (VŠ v oboru výtvarné výchovy, muzejní pedagogiky apod.).	ne
Odpovědný zaměstnanec absolvoval odborné školení / kurz (uvedte jaké a kde).	ne
Využíváme odborné publikace (uvedte jaké).	ne
Konzultujeme s dalšími institucemi (uvedte nejdůležitější).	ne

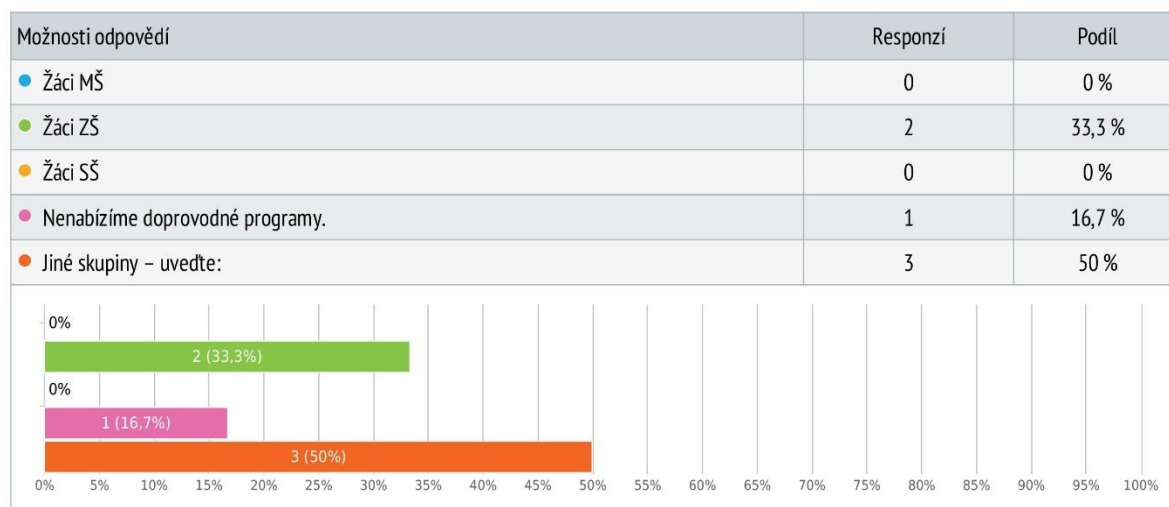
	Uvedte ano/ne. Pokud ano, dále specifikujte:
Odpovědný zaměstnanec má adekvátní odborné vzdělání (VŠ v oboru výtvarné výchovy, muzejní pedagogiky apod.).	ano, katedra muzeologie MU Brno-postgraduál
Odpovědný zaměstnanec absolvoval odborné školení / kurz (uvedte jaké a kde).	ne
Využíváme odborné publikace (uvedte jaké).	ano, dle potřeb připravované akce
Konzultujeme s dalšími institucemi (uvedte nejdůležitější).	ano, v případě zapůjčených výstav

Obr. 53

Doprovodné programy jsou pak ve většině cíleny na žáky ZŠ, překvapivě spíše se zaměřením na 1. stupeň nebo přelom 1. a 2. stupně.

Na koho jsou zacíleny doprovodné programy, které vaše instituce nabízí?

Výběr z možností, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

- Žáci MŠ a ZŠ, hlavně i. stupeň
- 4-7 třída
- Pokud pořádáme nějakou akci, je většinou určena pro všechny věkové skupiny.

Obr. 54

Muzea, která připravují animační programy, je v další otázce vyjmenovala, případně ještě uvedla ohlasy návštěvníků na tyto programy. Vedení střediska Villa Nova Uhřínov bohužel uvedlo, že u zájmu o programy pozorují od svých počátků v 90. letech výrazný pokles.

Pokud pro školy připravujete animační programy, vyjmenujte je, prosím.

Textová odpověď, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 2x

- Každoročně cca 2 akce viz:
http://www.orlický.net/index.php?id_zpravy=13712925851444123861
http://www.orlický.net/index.php?id_zpravy=13712925851430227127
- Program Řemesla zaniklá, ožívovaná živá - pět pracovišť věnovaných "klasickým" a uměleckým řemeslům typickým pro region. Zahrnuje: Výrobu lubové krabičky, podmalbu na skle, vystříhovaný papírový betlém, tkalcovství a výrobu perličkové vánoční ozdoby. Návštěvníci si na recepci zakoupí materiál, pracovní postup je jim zprostředkován prostřednictvím krátkých filmů a raozfázovaných pracovních postupů u jednotlivých pracovišť
- kvíz v muzeu
- Okno do minulosti
 Co vypráví krajina
 jak se dělá archeologie

Obr. 55

Jaký mají tyto programy ohlas?

Textová odpověď, zodpovězeno 4x, nezodpovězeno 2x

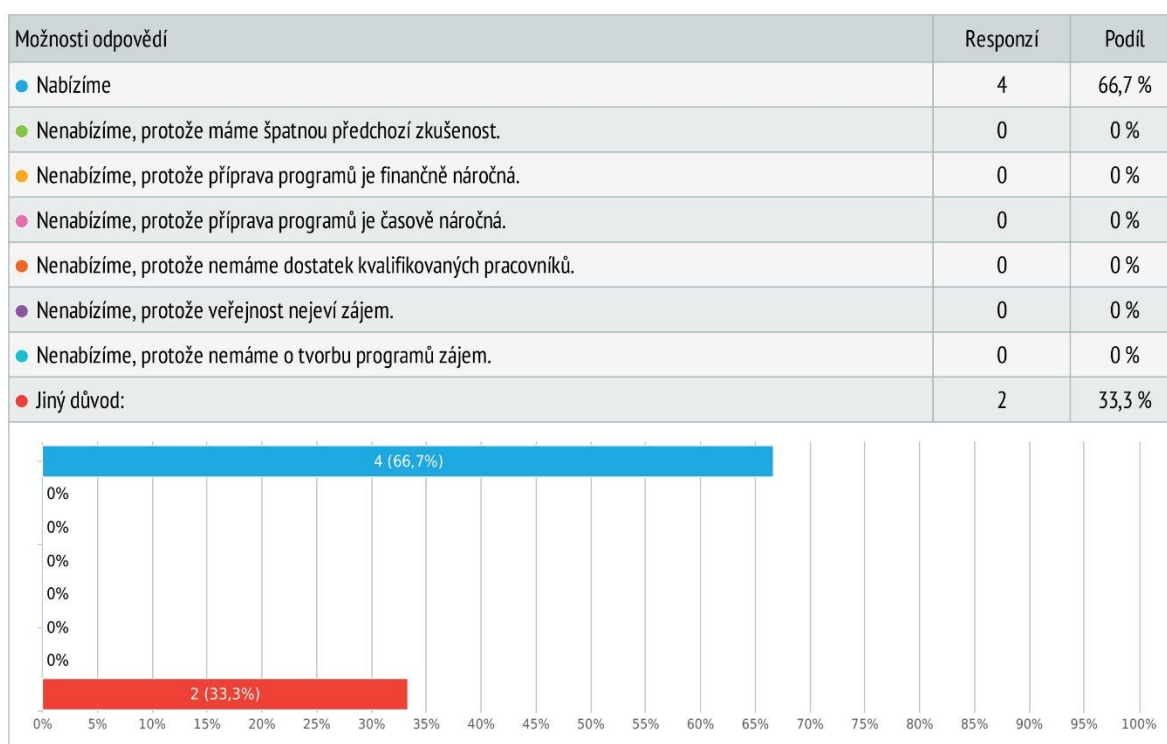
- Jak kdy
- Až na výjimky velmi dobrý.
- je to milé
- pomalu klesá
v polovině 90.-tých let 5 000 dětí ročně
dnes 1700 ročně v programech

Obr. 56

Důvodem k nepořádání animačních programů je nízká informovanost o programech, jak uvedlo Muzeum krajky. Ostatní muzea programy buď pořádají, nebo neuvedly důvod kvůli nepochopení otázky.

Možnost doprovodného animačního programu:

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

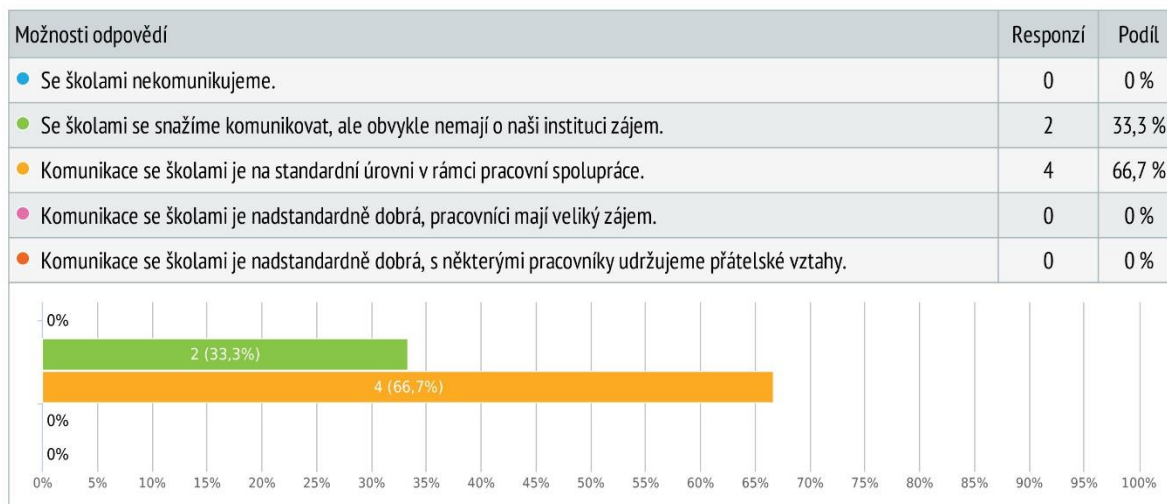
- Nerozumím otázce
- Nenabízíme, protože nemáme o těchto programech dost informací

Obr. 57

Komunikace muzeí a škol je standartní, muzea v Deštném a Vamberku však uvedla, že se o komunikaci snaží, ale školy nemají zájem.

Jaké má vaše instituce zkušenosti s komunikací se školami?

Výběr z možností, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

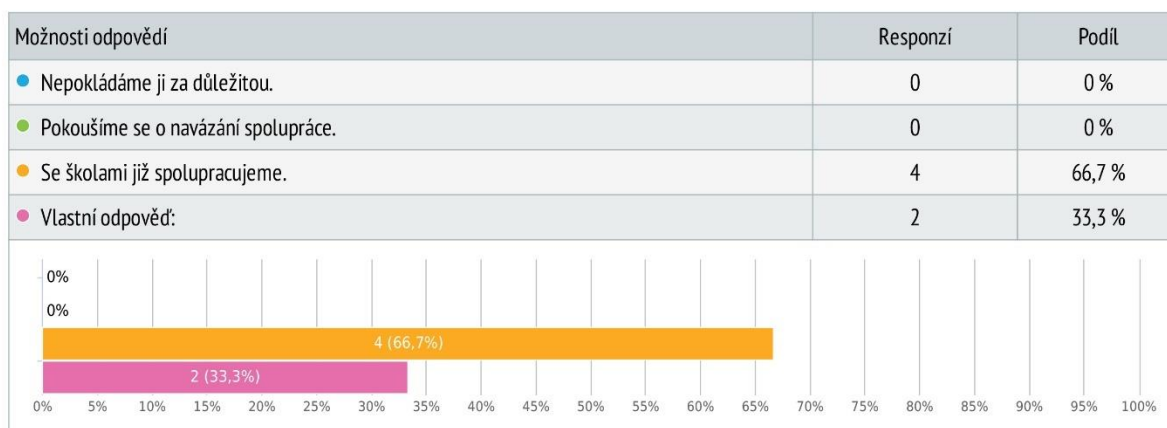
Obr. 58

Názor na spolupráci škol a muzeí je vesměs jednotný; spolupráce již probíhá, z čehož vyplývá, že jí instituce přikládají význam. Jediné muzeum ve Vamberku uvedlo odpověď související s předchozí otázkou – „Pracovníci škol většinou nemají zájem“. Villa Nova v Uhřínově přidala komentář ve znění: „Je to o kantorech, výborná spolupráce se starší generací.“ Tato spolupráce funguje na bázi ZŠ a muzeum, v případě Orlické galerie i MŠ a muzeum, a muzeum Dobruška nabízí exkurze a přednášky pro MŠ, ZŠ i SŠ.

Všechny instituce se shodují v tom, že je na spolupráci potřeba zlepšit zájem škol, popřípadě přímý kontakt na jednotlivé učitele a prohloubení prezentace muzea školám.

Jaký je váš názor na spolupráci škol a muzeí? (Týká se tvorby speciálních výstav a programů s ohledem na školní kurikula nebo po dohodě s pracovníky školy, jakož obecně vzájemné podpory a podílu vaší instituce na procesu školního vzdělávání.)

Výběr z možností, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

● je to o kantorech, výborná spolupráce se starší generací

● Pracovníci škol většinou nemají zájem

Obr. 59

V následující otázce se muzea vyjádřila k vlastní spolupráci se školami a upřesnila formy spolupráce. Muzea odpovídala v tomto pořadí:

Vlastivědné muzeum v Dobrušce,

Orlická galerie,

Sýpka v Rokytnici v Orlických horách,

Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách,

Villa Nova Uhřínov,

Muzeum krajky Vamberk.

V případě, že se školami spolupracujete, uveďte s jakými školami a upřesněte formy spolupráce:

Matice s textovými vstupy, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

	Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále upřesněte formy spolupráce:
MŠ	ano, exkurze
ZŠ	ano, exkurze a přednášky
SŠ	ano, exkurze a přednášky
Jiné	nemám už, co bych doplnil

	Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále upřesněte formy spolupráce:
MŠ	ano, zúčastňují se výstav s animačními programy
ZŠ	ano, zúčastňují se výstav s animačními programy
SŠ	ne
Jiné	ne

	Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále upřesněte formy spolupráce:
MŠ	.
ZŠ	Partnerství se ZŠ Rokytice - umožnění volného vstupu žákům - expozice je pravidelně využívána v rámci školní výuky
SŠ	.
Jiné	.

	Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále upřesněte formy spolupráce:
MŠ	ne
ZŠ	Deštné, výstavy, pochod pod deštníkem, pomoc při projektech školy
SŠ	ne
Jiné	ne

	Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále upřesněte formy spolupráce:
MŠ	..
ZŠ	okr. RK, OU a HK, NA
SŠ	..
Jiné	..

	Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále upřesněte formy spolupráce:
MŠ	ne
ZŠ	ne
SŠ	ne
Jiné	ne

Obr. 60

Obrázky 61–64 ukazují závěrečné otázky, ke kterým se každá instituce vyjádřila podle vlastního uvážení. Dotazují se konkrétně na možnosti zlepšení spolupráce se školami a pak na instituce, jako takové; zda prošly v poslední době nějakými změnami, co považují za silnou stránku své expozice a co by si přály do budoucna změnit. Otevřená forma dotazování dává možnost k vlastním komentářům a pro dané otázky byla jistě výhodnější, než dávat na výběr z předepsaných odpovědí. Reakce jsou tak různorodé, někde stručné a výstižné, jinde obsáhlejší. Pořadí odpovídajících souhlasí s pořadím uvedeným výše u obrázku 60.

Co by se podle Vašeho názoru mělo ohledně spolupráce vaší instituce se školami zlepšit?

Textová odpověď, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

- Větší zájem škol
- Cílená spolupráce a kontakty přímo na jednotlivé učitele
- Zlepšit prezentaci muzea školám za účelem zvýšení návštěvnosti.
- zájem učitelů
- zájem
- Především zájem pedagogů o to, co muzeum nabízí.

Obr. 61

Prošla vaše instituce v posledních letech nějakými výraznými změnami (například změna výstavních prostor, modernizace stálé expozice, nové vybavení muzea apod.)? Pokud ano, uveďte je, prosím.

Textová odpověď, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

- Nové expozice dějin města a regionu, hrdelního práva, malíře Františka Kupky, malíře a kronikáře Aloise Beera; reinstalace expozice v rodném domě ku F. V. Heka-Věka.
- Ne
- Ano. Naše instituce je nově zbudovaným muzeem (otevřeno v prosinci 2013) = kompletně zrekonstruovaná budova, nové vybavení, nová expozice.
- pomalu modernizujeme expozice, technické vybavení, zvětšení zahrady muzea pro kulturní akce
- ano
- Muzeum bylo modernizováno, proběhla rekonstrukce částečně hrazená z evropských fondů. Přibyly nové výstavní prostory, malá herna se smart tabulí a možností vyzkoušení krajkářských technik, dotykové obrazovky s encyklopedií krajkářství, pro zaměstnance bylo vybudováno nové zázemí a deponitář.

Obr. 62

Co pokládáte za nejsilnější stránky vaší expozice? (např. specifické zaměření instituce, jedinečný prvek expozice, moderní technologie nebo naopak neměnnost expozice, lokalitu instituce apod.)

Textová odpověď, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

- Moderní design, interaktivní obrazovky.
- Význam autorů a úroveň vystavených prací ve stálé expozici, zaměření na krajinalbu, včetně současných tendencí
- Interaktivita, atraktivní prostředí citlivě zrekonstruované historické sýpky z pol. 19. stol., moderní audiovizuální technika (interaktivní podlahy, 3D projekce, infokiosky) (tato výhoda je ovšem "dvoječná" - moderní technologie velmi rychle stárnou, stávají se poruchovými a vyžadují značné investice do servisu), umístění v turisticky relativně navštěvovaném regionu.
- její konzervativnost
- přírodu a jedinečnost
- nabízíme ojedinělou expozici českého krajkářství od 18. století po současnost.

Obr. 63

Je tu něco, co byste rádi změnili/vylepšili na vaší expozici a jejím prezentování veřejnosti?

Textová odpověď, zodpovězeno 6x, nezodpovězeno 0x

- Ne
- Návštěvnické zázemí (výtah, sociální zázemí)
- Expozici bychom rádi doplnili o soubor architektonických modelů sloužících k prezentaci hist. vývoje regionu a zdejších řemesel. (V současné době je v jednání zejména financování projektu z krajských dotací)
- nový fundus
- ..
- Nevím

Obr. 64

V závěrečné otázce, která byla u všech dotazníků stejná, se muzea dále k tématu nevyjadřovala.

7.4 Analýza výsledků

Už podle prvotního shánění informací pro popis a představení vybraných muzejních institucí bylo zřejmé, že muzea se školami počítají. Hned v úvodu zprávy o nově otevřeném přírodovědném muzeu v Doudlebach nad Orlicí stojí: „*Školy i jednotlivci vítáni!*“⁹² Ve výroční zprávě Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou můžeme najít zmínku přímo o spolupráci škol a muzea: „*Muzeum se snaží prohloubit spolupráci se školkami a školami v regionu. Školy jsou zvány na různé akce v muzeu a dle jednotlivých požadavků jsou pro ně pořádány přednášky v souladu s učebními osnovami a plány.*“⁹³ Podobné informace byly velmi potěšující. Zároveň se tyto tendence projeví i při zpracovávání výsledků dotazníkového šetření.

Muzea, která odeslala své odpovědi, znají pojem animační program, a to samé lze říci i o ředitelích škol. Mezi žáky je oblíbená samostatná prohlídka muzea, a to bez výkladu učitele, jelikož děti chtějí dostávat vlastní prostor a čas k tomu, aby si všechno sami prohlédly a užily. Z dalších odpovědí je však zřejmé, že doprovodné programy dříve navštívilo jen téměř 60 % z nich, tudíž celkově děti nemají tolik zkušeností, a tak pravděpodobně vybíraly mezi známými pojmy, než by zpochybňovaly atraktivitu doprovodných programů.

Všechno také záleží na povaze expozice a programu. Vedení škol pokládá programy a muzea celkově za užitečné a přínosné nejen pro děti, ale také pro učitele, a žáci s nimi souhlasí. Návštěvy muzeí pro ně nejsou jen nuda a povinnost, jak si učitelé mnohdy myslí, ale procentuálně se více žáků přiklání k tomu, že o muzejní zážitek stojí, protože jim zkrátka dává něco, co ve škole postrádají. Hojně vyzdvihovanou předností muzeí je názornost. Žáci oceňují, že si mohou věci prohlédnout, případně osahat, a dovedou si tak přesně spojit informace se skutečnostmi. Také si pochvalují možnost interakce se spolužáky, což během hodin ve škole není dovoleno, stejně tak jako určitý pohyb oproti školní staticitě. V čem se ovšem až tak neshodují s praxí škol je konkrétní zaměření muzeí, která by rádi navštěvovali. Školy zde reagují hlavně na své školní vzdělávací programy a hledají úzké souvislosti témat a programů s výukou. Z předem vybraných muzeí pro tento výzkum školy uvedly, že opakovaně navštěvují muzea Villa Nova Uhřinov, Muzeum a galerii Orlických hor a Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách. Dále školy navštěvují muzea převážně ve východních Čechách (Chrudim, Vrchlabí, Hradec Králové, Všeň, ...) a to hlavně kvůli

⁹² *Přírodovědné muzeum* [online]. [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://zamek-doudleby.cz/cs/novinky-akce/98_prirodovedne-muzeum-hlasi-otevoreno.html

⁹³ *Výroční zpráva 2014* [online]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2014.pdf

zajímavosti, dostupnosti a splnění požadavků ŠVP. Regionální muzea nemohou pokrýt celkovou poptávku škol už tím, že se nejčastěji orientují na místní historii, faunu a flóru, události a osobnosti. Žáci takové instituce potřebují k rozvoji národního uvědomění a k budování vlastenectví, avšak je pochopitelné, že školy organizují návštěvy muzeí v souladu s probíranou látkou ve vyučování, která má celorepublikový a nadnárodní ráz. Zároveň žáci myslí světově a regionální muzeum je nemusí uspokojit. Pokud však bude zajímavé, může už od útlého věku podpořit jejich cit pro umění a vztah k muzeím všeobecně.

Pavel Šopák (2014) definuje regionální muzea „*teritoriální vazbou mezi sbíraným materiálem a sběratelskou institucí a současně mezi divákem (publikem) a regionálním materiálem, který je tak na prožitku regionální příslušnosti zainteresován.*“⁹⁴ Tato muzea významně plní funkci sběratelskou. Mají sbírky ohrožených artefaktů a jejich fragmentů, jsou ohnisky ochrany péče o přírodní dědictví, a tudíž jejich zásadní význam spočívá v posilování vazeb lidí k určitým místům. To příznivě vyvažuje moderní globalizaci.⁹⁵ Regionální muzea jsou tedy jednotky, které nabízí sbírky pevně propojené s daným územím, a ač počítají se žáky a studenty při koncipování různých akcí a programů, tak cílí na širokou veřejnost, ať už místní, nebo turistickou. To vyplývá i z výsledků výzkumu, kdy jako návštěvníky, kteří nejčastěji navštěvují instituci, většina uváděla dospělé od 35 do 60 let, až potom žáky a pak starší občany. Vzhledem ke specifické povaze zmiňovaných muzeí to dává smysl, protože z vlastní zkušenosti mohu říct, že aktivní zájem o region se objevuje často až v pokročilejším věku. Proto není špatně, že muzea nepropadají trendu a nesnaží se přeorientovat výhradně na dětského návštěvníka. Zachovávají si tak svůj osobitý ráz a udrží si své publikum.

Kniha Petry Šobáňové *Muzejní expozice jako edukační médium (2. díl)* mě dovedla k dokumentu *Koncepce účinnější péče o kulturní dědictví*, která se zabývá silnými a slabými stránkami příslušných institucí, mimo jiné i českých muzeí. V konečném souhrnu se jako největší problém v muzeích jeví finance, což nakonec ani není vina samotných institucí, ale rozdělování peněz vedoucích do rozpočtu muzeí. Po pokrytí mezd a nákladů na provoz už nezůstává dostatek na nové projekty, čímž strádá i edukační činnost. Sama ředitelka Muzea a galerie Orlických hor mi v emailu napsala: „*Muzeum nemá svého muzejního edukátora, protože limit pracovníků a mzdové fondy mu to nedovolují.*“ Nejde tedy o nezáměr ze strany muzeí, ale spíše o nepříznivé okolnosti. O rozpočtech muzeí a někdy nedostačujících financích

⁹⁴ ŠOPÁK, Pavel. Regionální muzea. In: *Vademecum muzeologie 5: Muzea v ČR v současnosti*. [online]. 2014 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://vademecum.fpf.slu.cz/?p=60>

⁹⁵ Tamtéž.

se přednášelo i na mezinárodní konferenci Muzeum a změna IV hned v několika příspěvcích,⁹⁶ tudíž je to téma aktuální zřejmě pro všechny typy muzejních institucí.

Problémy jsou zároveň i na straně učitelů a zmiňuje je například Jana Hutníková v příspěvku pro *Věstník Asociace muzeí a galerií ČR* (1/2016). Podle informací na základě rozhovorů s učiteli zjistila, že návštěva muzea nemusí být honorována jako plnohodnotná pedagogická činnost, ale jen jako dozor. Formuluje tedy malou radu od učitelů pro učitele, jak tuto situaci řešit. Pedagog by takovou návštěvu měl zařadit do ročního plánu. Zároveň je dobré, aby výstupem z muzejní návštěvy byl vyplněný pracovní list, který připraví muzeum, a učitel jej na závěr vyhodnotí.⁹⁷

Shrnutí výsledků práce budiž podtrženo citací z *Koncepce rozvoje muzejnictví*, která vyzdvihuje vysoký standard veřejné služby: „V posledním desetiletí většina muzejních a galerijních institucí podstatným způsobem zlepšila úroveň své veřejné služby zejména v oblasti muzejní pedagogiky a tento trend nadále pokračuje. Potenciál, který kvalitní muzejní pedagogika ve veřejných muzejních a galerijních institucích v posledních letech představuje, však není dostatečně využíván díky nízké míře vzájemné spolupráce jednotlivých institucí a dosud nedostatečné koordinaci těchto aktivit s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a jeho organizacemi.“⁹⁸ To by se naštěstí brzy mohlo zlepšit. Ke zprostředkování komunikace mezi muzei a školami a tím tedy propojení kultury a vzdělávání by nově mohl sloužit portál MUZEOEDU,⁹⁹ který muzeím umožňuje možnost registrace a zveřejnění anotace svých vzdělávacích programů a školám tak poskytne přehlednou nabídku možností. Výhodou je, že vyhledávač programů pracuje ve více rovinách, je tedy možné si vybrat podle kraje, věku a vzdělávací oblasti RVP, což učitelé jistě ocení.¹⁰⁰ Portál byl spuštěn nově, nabídka na něm tedy doposud není zdaleka kompletní, ale to se s postupem času jistě změní.

⁹⁶ HUTNÍKOVÁ, Jana. Práce se školami bez muzejního pedagoga. In: *Věstník AMG 1/2016: Muzejní edukace* [online]. [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2016/AMG/Vestnik/1_16_WEB.pdf

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ *Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice v letech 2015 až 2020* [online]. [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/koncepce-2015-2020-1847.doc

⁹⁹ <http://www.muzeoedu.cz/>

¹⁰⁰ DROBNÝ, Tomáš. Spuštění portálu pro muzejní edukaci. In: *Věstník AMG 1/2016: Muzejní edukace* [online]. [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2016/AMG/Vestnik/1_16_WEB.pdf

Závěr

Provedený výzkum plně vyvrací hypotézy stanovené pro prostředí škol. Ukázalo se, že žáci nemají negativní vztah k muzeím, ale naopak spíše pozitivní, popřípadě neutrální. Také učitelé se zdají být informovaní a plánují návštěvy muzeí s nejlepšími úmysly jak v rámci regionálního, tak celorepublikového záběru. Na straně muzeí se potvrdila domněnka, že existuje určitý nedostatek ohledně financí, a tedy i zaměstnávání muzejních pedagogů. Snaží se však využívat potenciál svých institucí a vytvořit atraktivní prostředí pro návštěvníky všeho věku.

Z výsledků výzkumu je patrné, že interakce mezi školami a muzei v určité míře probíhá. Ředitelé však často připomínají ŠVP a muzea občas zmíní nezáměr ze strany škol, proto se jako vhodné řešení nabízí najít soulad mezi těmito dvěma skutečnostmi. Všechna zmíněná muzea mají potenciál být edukačně přínosná pro školy, měla by se však seznámit s RVP, popřípadě s konkrétními požadavky ředitelů a učitelů tak, aby připravované akce a programy mohly být součástí výuky. Radou pro muzea by mohlo být, aby se snažila více zapojovat hry, například vytvářet soutěže mezi jednotlivými třídami a školami, což by se dalo pevně postavit na úzké spolupráci škol a muzejních institucí, a jak vyplývá z konkrétních odpovědí, žáky by to bavilo. Pokud budou akce a programy mít spojitost s ŠVP a zároveň osloví i děti svou netradiční formou, je více než pravděpodobné, že se zvýší návštěvnost. Některé instituce mají velmi specifické zaměření, a proto není divu, že školy o ně nemusí mít až takový zájem. V tu chvíli je třeba si ujasnit, jestli se takové instituce chtějí zapojit do školního dění, nebo ne. Pokud ano, podíl učitelů na tvorbě programů nebo poskytnutí okruhů, které by bylo možné obsáhnout, by mohlo být velmi přínosné.

Co se tedy od dob mého dětství, z něhož jsem čerpala námět pro tuto diplomovou práci, změnilo? Jana Němečková (2011) v souvislosti s muzei uvádí jako obrat především to, že se mění jejich přístup k vlastní činnosti. Sama se považují za místo ke studiu a zprostředkování učení, zážitku a zábavy pro návštěvníky. S tím souvisí i postoj státu a zřizovatelů, kteří chtějí, aby muzea hrála větší roli v životě lidí a nabízela možnosti i pro laickou veřejnost.¹⁰¹ To se projevuje nejen v nabídce programů a doprovodných akcí, ale také v konkrétních přístupech, které se mi přiblížily při analýze odpovědí na dotazníky. Tázala jsem se, mimo jiného, na dvě

¹⁰¹ NĚMEČKOVÁ, Jana. Česká muzea pro rodinu. *Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce* [online]. Praha: Národní muzeum, Centrum pro prezentaci kulturního dědictví, 2011, č. 1, s. 22–28 [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.emuseum.cz/admin/files/muzeum_1_2011_finale.pdf

zásadní věci: jakými změnami instituce v posledních letech prošly a co by dále chtěly změnit nebo vylepšit. Muzea se snaží modernizovat, zařazovat nové technologie do expozic, popřípadě rozšiřovat výstavní prostory a zahrady. To všechno však dělají v souladu se zachováním silných stránek svých institucí, ať už jsou jimi příroda a jedinečnost, ojedinělost expozice, nebo interaktivita a modernost. Přání na změny do budoucna byla uvedena jen dvě – doplnění expozice o soubor architektonických modelů sloužících k prezentaci historického vývoje regionu a řemesel pro Sýpku v Rokytnici v Orlických horách a nový fundus pro Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách. To vše naznačuje, že instituce pracují uvědoměle a snaží se zachovat si svůj punc i pod tlakem moderní společnosti.

Hlavní školní změnou bylo zavedení RVP, respektive ŠVP, díky kterým je větší možnost začlenit návštěvy muzeí do školní výuky, ať už jako součást vyučování, nebo v rámci průřezových témat a projektových dní. To otevřelo dveře muzejní pedagogice převážně v možnosti navázat na tento dokument, a zajistit tak atraktivnost svých programů přímo pro učitele z hlediska využitelnosti ve výuce. Dá se tedy říct, že změna proběhla a probíhá mnoho a naštěstí, jak je patrné z tohoto výzkumu, jsou vesměs přínosné, i když jejich uvedení do provozu, přijetí a efektivita stojí mnoho práce a úsilí všech zúčastněných.

Úplným závěrem bych ráda uvedla pár slov ke zhodnocení své vlastní práce. Především jsem spokojena s průběhem i výsledky výzkumu, i když se vyskytly určité nedostatky v tvorbě a distribuci dotazníků, kterým bych se pro příště snažila vyhnout. Šlo zčásti o nešťastnou organizaci mých časových možností a následný nedostatek osobního kontaktu se zúčastněnými institucemi. To, že obsah dotazníků nakonec místy nedostačoval pokrývat výzkumné otázky, jež jsem si během psaní práce kladla, nabízí podklady k případnému dalšímu bádání.

Je na místě vyzdvihnout fakt, že mě aktuální situace z hlediska škol a muzeí příjemně překvapila. Je dobré vědět, že se věci mění k lepšímu, a i nabídka regionálních muzeí se rozšiřuje, školy na ni reagují, a přístup žáků je tak uvědomělý. Musím podotknout, že všechny instituce i jednotlivci, kteří reagovali na mé prosby, mi nabídli ochotu a pochopení, čehož si velmi vážím.

Literatura

BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava: Open Education & Sciences, 1997. 179 s. ISBN: 80-901974-3-4

DROBNÝ, Tomáš. Kulturní dědictví a paměťové instituce z pohledu muzejní pedagogiky. *Kultura, umění a výchova*, 2(1) [cit. 2014-03-31]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=6&clanek=37..

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GRECMANOVÁ, Helena, HOLOUŠOVÁ, Drahomíra a URBANOVSKÁ, Eva. *Obecná pedagogika I*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 1998. 231 s. Edukace. ISBN 80-85783-20-7.

HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museums and Education*. Abingdon: Routledge, 2007. ISBN 10: 0-415-37935-0.

JŮVA, Vladimír. Česká muzea a galerie pro děti a mládež. In: *Děti, mládež, – a muzea? III: Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28.–29. ledna 2003*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003. 124 s. ISBN 80-7028-205-3.

JŮVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. 118 s. ISBN 80-85931-95-8.

JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: Edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004. 264 s. ISBN 80-7315-090-5.

PARCZEWSKA, Maria. O školním vyučování, umění, lidech a tvořivosti. In: *Děti, mládež, – a muzea? III. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference uspořádané v Moravském zemském muzeu ve dnech 28.–29. ledna 2003*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2003. 124 s. ISBN 80-7028-205-3.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

Strategie celoživotního učení ČR. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. 89 s. ISBN 978-80-254-2218-2.

ŠOBÁŇ, Marek, HRBEK, David a HAVLÍK, Vladimír. *Škola muzejní pedagogiky 6: Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky, Prvky dramatické výchovy v kontextu muzejní pedagogiky*,

- Využití intermediálních postupů v animační praxi*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1871-1.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012a. 394 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3034-8.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012b. 140 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3003-4.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium I: Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 361 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4302-7.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium II: Výzkum současných českých expozic*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 467 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4394-2.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 131 s. ISBN 978-80-244-1866-7.
- TOMEŠKOVÁ, Kateřina. *Otevřená klenotnice poznávání. Didaktické analýzy edukačních programů Muzea Komenského v Přerově*. Olomouc, 2015.
- Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: Fortuna, 46/2006 . ISSN 0139-5718. Dostupné také z: <http://www.ucitelskenoviny.cz>.
- VAVRDOVÁ, Alena. Muzeum a škola – výsledky výzkumného šetření k problematice jejich komunikace a spolupráce. In: *Smišený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011.
- ŽALMAN, Jiří. *Má hlava je muzeum, aneb, Dupání lehkou nohou v muzeologii..* 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004. 63 s. ISBN 80-86611-10-8.

Internetové zdroje

Mikroregion Bělá [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.mikroregion-bela.cz/index.php?id=580&lang=cze>

Stanovy dobrovolného svazku obcí Mikroregion Bělá, dostupné z: http://www.mikroregion-bela.cz/soubory/stanovy_mikroregionu.pdf

Bílý Újezd [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.bilyujezd.cz/obec/index.html>

Historie: Škola Bílý Újezd [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.skolabilyujezd.cz/historie/>

Kvasiny [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.hkregion.cz/redakce/index.php?xuser=&lanG=cs&dr=104213>

ŠPRYŇAROVÁ, Silvie. *Obrazem: Zdevastovaný zámek Kvasiny se proměnil v úžasnou galerii* [online] [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ostatni_kultura/zdevastovany-zamek-se-promenil-v-uzasnou-galerii-20120612-wdfh.html

ZŠ a MŠ Kvasiny [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.zs-kvasiny.cz/>

Osečnice [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.osecnice.cz/o-obci/>

Skuhrov nad Bělou [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.skuhrov.cz/zakladni-informace-1>

Historie a charakteristika školy [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.zsskuhrov.cz/>

Charakteristika ŠVP [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.zsskuhrov.cz/o-svp/>

Historie města Solnice [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: www.solnice.cz/mesto/historie-1/

Školní vzdělávací program 2012 [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: http://www.zssolnice.cz/wp-content/uploads/SVP_2012.doc

Výroční zpráva o činnosti 2015 [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2015.pdf

Expozice muzea [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.moh.cz/~cz/index.php/stale-expozice>

Výroční zpráva 2014 [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2014.pdf

Centrum krajky [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.rada-severovychod.cz/realizovane-projekty/centrum-studii-a-prezentace-krajcarskeho-remesla-a-umeni>

Rokytnická sýpka si vysloužila uznání [online]. [cit. 2016-04-20]. <http://www.rada-severovychod.cz/rokytnicka-sypka-si-vyslouzila-uznani-muzeum-orlickych-hor>

Výroční zpráva MOH 2014 [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2014.pdf

Výroční zpráva MOH 2015 [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.moh.cz/~cz/_soubory/informace/vzp2015.pdf

ČVANČAROVÁ, Naďa. Sobotní interview: Miroslava Pecháčková, sběratelka hraček. In: *Dobré odpoledne*: [rozhlasový pořad]. Český rozhlas Ostrava, 13. 12. 2014 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/ostrava/publicistika/_zprava/sobotni-interview-miroslava-pechackova-sberatelka-hracek--1432042

MUŽÍKOVÁ, Jiřina. V Rychnově nad Kněžnou mají expozici o Magdaleně Dobromile Rettigové. In: *Česko – země neznámá* [rozhlasový pořad]. Rádio vašeho kraje, 30. 1. 2014 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kraje/cesko/_zprava/1309635

Vlastivědné muzeum Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/7180_vlastivedne-muzeum-dobruska

Město Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://muzeum.mestodobruska.cz/index.php?id=11&typ=ukoly&rok=2014>

Město Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://muzeum.mestodobruska.cz>

Město Dobruška [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://muzeum.mestodobruska.cz/index.php?id=11&typ=ukoly&rok=2014>,

Muzeum Deštné [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/7534_muzeum-turistiky-zimnich-sportu-a-remesel-destne-v-orlickych-horach

Historie obce Deštné [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.obec-destne.cz/obec-284/historie-obce/muzeum/>

Archeologický skanzen [online]. [cit. 2016-05-04]. Dostupné z:

http://www.czecot.cz/turisticky-objekt/6395_villa-nova-uhrinov-archeologicky-skanzen-liberk

Villa Nova [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z:
<https://www.facebook.com/VillaNovaUhrinov/?fref=ts>

Villa Nova [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z:
http://www.rozhlas.cz/hradec/zpravy/_zprava/1440144, *Villa Nova* [online]. [cit. 2016-04-20].
Dostupné z: <http://www.villanova.cz>

Zámek Doudleby [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z:
<https://www.facebook.com/zamekdoudleby/>

Galerie Sýpka [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.zamek-doudleby.cz/cs/novinky/galerie-sypka.html>

ŠOPÁK, Pavel. Regionální muzea. In: *Vademecum muzeologie 5: Muzea v ČR v současnosti*. [online]. 2014 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://vademecum.fpf.slu.cz/?p=60>

FREMUTH, Jiří. Co dělali horalé během zimních měsíců? In: *Zprávy*. Český rozhlas Hradec Králové, 3. 3. 2011 [cit. 2016-06-03]. Dostupné z:
http://www.rozhlas.cz/hradec/zpravy/_zprava/858485

Seznam obrázků

- 1.–2. Orlická galerie (autorská fotografie)
- 3.–4. Muzeum krajky Vamberk (autorská fotografie)
- 5.–6. Muzeum Sýpka v Rokytnici v Orlických horách (autorská fotografie)
7. Synagoga v Rychnově nad Kněžnou (autorská fotografie)
- 8.–9. Muzeum hraček (autorská fotografie)
- 10.–11. Vlastivědné muzeum v Dobrušce (autorská fotografie)
- 12.–13. Domek F. L. Věka v Dobrušce (autorská fotografie)
- 14.–15. Radnice Dobruška (autorská fotografie)
- 16.–17. Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách (autorská fotografie)
18. Villa Nova Uhřínov
Dostupné z:
http://www.archeologickyatlas.cz/cs/lokace/velky_uhrinov_rk_muzeum_villa_nova#&gid=undefined&pid=1
- 19.–20. Muzeum přírodovědy v Doudlebách nad Orlicí (autorská fotografie)
- 21.–64. Výsledky výzkumu – jednotlivé otázky zpracované serverem Survio.com

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro ředitele školy

Příloha č. 2 – Dotazník pro žáky 5.–9. třídy

Příloha č. 3 – Dotazník pro muzea

Příloha č. 1

Dotazník pro ředitele školy - Interakce vesnických škol a muzeí v Mikroregionu Bělá

Vážený pane řediteli / Vážená paní ředitelko,

Jmenuji se Lucie Bártová a jsem studentkou magisterského studia v oboru učitelství výtvarné výchovy a muzejní a galerijní pedagogika na Univerzitě Palackého v Olomouci. Cílem mé diplomové práce je zjištění a posouzení stávající míry interakce mezi muzei a školami v Mikroregionu Bělá a zároveň zvýšení informovanosti vyučujících o existenci animačních programů. Práce se dále zaměří na muzea v blízkém okolí těchto škol a na zhodnocení toho, jak lze jejich sbírky a expozice využít pro potřeby výuky.

Proto se na Vás obracím s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku, jehož výsledky poté poslouží výhradně pro účely mé diplomové práce. Pod označení „muzeum“ se v dotazníku zahrnují veškeré muzejní instituce včetně muzeí umění (tzv. galerie).

Moc Vám děkuji za Vaši ochotu a čas, který věnujete vyplnění dotazníku. V případě Vašeho zájmu Vás s výsledky výzkumu ráda seznámím.

Bc. Lucie Bártová

Na jaké škole působíte?

- ZŠ Bílý Újezd
- ZŠ Kvasiny
- ZŠ Skuhrov nad Bělou
- ZŠ Solnice

Vedle funkce ředitele školy vyučuji ve škole tyto předměty:

Jak často navštěvují Vaši žáci se školou muzeum?

- pravidelně 1x ročně
- pravidelně více krát ročně
- nepravidelně
- jiná odpověď

Co brání Vaší škole v častějších návštěvách muzeí?

	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
finanční náročnost					
organizační náročnost					
nedostatek času během školního roku					
nedostatečná nabídka					
nízký zájem					
špatná dopravní dostupnost					
návštěvy muzeí nepokládáme za užitečné pro výuku					

Je tu něco dalšího, co brání Vaší škole v častějších návštěvách muzeí?

Jaká muzea zpravidla Vaše škola navštěvuje?

- muzea a galerie v blízkém okolí školy (např. Rychnov nad Kněžnou, Dobruška, Rokytnice v Orlických horách, Vamberk)
- muzea a galerie v Královéhradeckém kraji
- jiná muzea a galerie v České republice
- muzea a galerie v zahraničí

(uveďte stát):

Jaká zaměření muzeí jsou Vaší školou preferována?

- věda (expozice popularizující fyziku a chemii)
- živá příroda (fauna a flóra)
- zemědělství
- neživá příroda (minerály)
- technika (továrny a stroje)
- archeologie a historie
- zeměpis (expozice o exotických zemích a národech – Asie, Afrika, Amerika, Austrálie)
- národopis (expozice zaměřené na lidovou kulturu a folklór)
- muzea v přírodě (skanzeny)
- užité umění (věci každodenní potřeby, šperky a design průmyslových výrobků)
- výtvarné umění (malířství, sochařství, architektura)
- region (lokální historie, doklady místních tradic, zvyků, výrobky regionu)
- hudební nástroje
- historické a exotické zbraně
- moderní vojenská historie (druhá světová válka, odboj apod.)
- automobily a další dopravní prostředky (vlaky, tramvaje, motorčky, kočáry, historická vozidla – veterány)
- významné osobnosti politiky a kultury

Uveďte prosím důvod, proč jste uvedli právě tato zaměření, proč jsou preferovaná:

Kde nalézáte informace o muzeích a jejich programech?

- na internetu
- v tisku
- v poště (včetně elektronické - informační maily, newsletters)
- na vývěskách
- jiná odpověď

Jaké má Vaše škola zkušenosti s komunikací s muzejními institucemi?

- S pracovníky muzeí nekomunikujeme.
- S muzei se snažíme komunikovat, ale obvykle nemají o naši školu zájem a nevycházejí nám vstříc.
- Komunikace s muzei je na standardní úrovni v rámci pracovní spolupráce.
- Komunikace s muzei je nadstandardně dobrá, pracovníci nám ochotně vycházejí vstříc.
- Komunikace s muzei je nadstandardně dobrá, s některými pracovníky udržujeme přátelské vztahy.

Seznamujete žáky s náplní konkrétní výstavy muzea dříve, než ji navštívíte?

- ano
- ne

uved'te důvod:

Čemu dáváte při návštěvě muzea přednost?

- komentovaná prohlídka
- samostatná prohlídka bez výkladu učitele
- samostatná prohlídka s výkladem učitele
- doprovodný program připravený pracovníky muzea

Znáte pojem „animační program“?

- ano
- ne

Využívá Vaše škola možnosti animačních programů v muzeích?

- vždy, když se nabízí
- zpravidla ano
- spíše ne
- ne, protože ho nepokládám za užitečný
- ne, protože jsem se s takovým programem zatím nesetkal

V případě, že programy nenavštěvujete (nebo jen zřídka), uveďte prosím důvod:

- nízká informovanost
- nízká kvalita programů
- nedostatečná nabídka atraktivních programů
- špatná předchozí zkušenost
- finanční náročnost programů
- špatná dopravní dostupnost
- nezájem žáků
- není náš případ, programy navštěvujeme
- jiný důvod

Podle jakých kritérií vybíráte konkrétní výstavu, kterou s žáky navštívíte?

	ano	spíše ano	nehraje roli	spíše ne	ne
atraktivní téma					
téma související se školním vzdělávacím programem					
preferenze žáků					
doporučení z jiných škol					
recenze v médiích					
osvědčený program z předchozí návštěvy					
zcela nový program, který jsme ještě nenavštívili					

Zjišťujete po návratu z muzea spokojenost žáků?

- ano
- spíše ano
- zřídka
- spíše ne
- ne

Je názor žáků na návštěvu v muzeu stěžejní pro výběr příští výstavy?

- ano, velmi
- ano
- spíše ne
- ne
- důležitější než názor žáka je:

Jakou pozorujete odezvu žáků při návštěvě muzea?

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
Žáci se spíše nudí.			
Žáci jsou nadšení.			
Žáci spíše nemají zájem.			
Žáci si neuvědomují přínos muzeí pro vzdělávání.			
Žáci neuznávají muzeum jako zdroj zábavy.			
Žáci berou návštěvu muzea jako povinnou součást školní docházky.			

Pozorujete při návštěvě muzeí rozdíly v reakci chlapců a dívek?

- Ano, dívky obecně (bez ohledu na zaměření muzea) věnují expozicím a výstavám více pozornosti než chlapci
- Ano, chlapci obecně (bez ohledu na zaměření muzea) věnují expozicím a výstavám více pozornosti než dívky
- Jsou rozdíly podle zaměření muzea (např. chlapce víc baví návštěvy vojenských muzeí, zatímco dívky folklór – apod.)
- Nepozorují obecně významný rozdíl.

V rámci jakých předmětů chodíte s žáky 1. a 2. stupně do muzeí? (např. vlastivěda, přírodopis, dějepis, výtvarná výchova, hudební výchova,...)

1. stupeň	2. stupeň
Předměty:	Předměty:

Jaké jsou mezi pedagogy Vaší školy názory na užitečnost muzeí?

- Nepokládáme muzea za užitečná.
- Nepokládám muzea za užitečná, ale někteří kolegové ano.
- Pokládám muzea za užitečná, ale musím o tom kolegy přesvědčovat.
- Pokládáme shodně muzea za užitečná.
- Pokládáme muzea za velmi užitečná a nezastupitelná ve vzdělávacím procesu.
- Pokládáme muzea za velmi užitečná a nezastupitelná ve vzdělávacím procesu, a to nejen pro žáky, ale také pro další vzdělávání nás pedagogů.

Uved'te prosím výčet Vaší školou osvědčených/opakovaně navštěvovaných muzeí.

Proč jsou právě tato muzea na Vaší škole oblíbená?

Je něco, co byste na závěr dotazníku chtěl/a dodat?

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku!

Příloha č. 2

Dotazník pro žáky 5. – 9. třídy - Interakce vesnických škol a muzeí v Mikroregionu Bělá

Milí žáci,

Jmenuji se Lucie Bártová a studuji učitelství výtvarné výchovy a muzejní a galerijní pedagogiku na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který mi pomůže při psaní mé diplomové práce na téma "Interakce vesnických škol a muzeí v Mikroregionu Bělá".

Dotazník je anonymní, Vaše jména nebudou nikde uvedena, odpovídejte však upřímně a podle pravdy. Moc Vám děkuji za Vaši ochotu a čas.

Bc. Lucie Bártová

Uveď, jestli jsi chlapec nebo dívka:

- jsem chlapec
- jsem dívka

Kolik je Ti let?

Do jaké školy chodíš?

- ZŠ Bílý Újezd
- ZŠ Kvasiny
- ZŠ Skuhrov nad Bělou
- ZŠ Solnice
-

Jak často navštěvuješ se školou muzeum?

- 1x ročně
- vícekrát ročně
- se školou nenavštěvuji, ale s rodinou navštěvuji
- vůbec nenavštěvuji (ani se školou, ani s rodinou)
- jiná odpověď

Jaká muzea nejčastěji navštěvuješ?

- muzea a galerie v blízkém okolí školy (např. Rychnov nad Kněžnou, Dobruška, Rokytnice v Orlických horách, Vamberk)
- muzea a galerie v Královéhradeckém kraji
- jiná muzea a galerie v České republice
- muzea a galerie v zahraničí (uveď stát)

Co Tě v muzeích zajímá?

- věda (expozice popularizující fyziku a chemii)
- živá příroda (fauna a flóra)
- zemědělství
- neživá příroda (minerály)
- technika (továrny a stroje)
- archeologie a historie

pokračování otázky na další straně

- zeměpis (expozice o exotických zemích a národech – Asie, Afrika, Amerika, Austrálie)
- národopis (expozice zaměřené na lidovou kulturu a folklór)
- muzea v přírodě (skanzeny)
- užité umění (věci každodenní potřeby, šperky a design průmyslových výrobků)
- výtvarné umění (malířství, sochařství, architektura)
- region (lokální historie, doklady místních tradic, zvyků, výrobky regionu)
- hudební nástroje
- historické a exotické zbraně
- moderní vojenská historie (druhá světová válka, odboj apod.)
- automobily a další dopravní prostředky (vlaky, tramvaje, motorčky, kočáry, historická vozidla – veterány)
- významné osobnosti politiky a kultury

Chtěl/a bys jezdit do muzeí a galerií častěji?

- ano
- ne

Uveď důvod své předchozí odpovědi: (proč chceš/ nechceš jezdit do muzeí častěji)

Jaký máš názor na muzea a galerie?

- Myslím si, že jsou zbytečná.
- Nevadí mi, ale nezajímají mě.
- Někteří mě zajímají, jiná ne.
- Myslím, že jsou užitečná a zajímají mě.
- vlastní názor:

Co Tě při návštěvě muzea baví?

- komentovaná prohlídka
- samostatná prohlídka bez výkladu učitele
- samostatná prohlídka s výkladem učitele
- doprovodný program připravený pracovníky muzea
- jiná odpověď:

Už jsi někdy byl/a na animačním programu v muzeu?

- ano
- ne
- nevím, co je to animační program

Máte možnost si vybrat výstavu, na kterou se školou pojedete?

- ano
- často dostáváme na výběr
- můžeme podávat vlastní návrhy a učitel/ka je respektuje
- občas dostáváme na výběr
- ne

Seznámí vás učitel/ka s výstavou a řekne vám něco o muzeu dříve, než muzeum navštívíte?

- ano
- ne
- jiná odpověď:

Ptají se vás učitelé po návratu do školy na to, jak se vám výstava líbila?

- ano
- občas
- ne

Jak se cítíš při návštěvě muzea?

- spíše se nudím
- spíše nemám zájem
- nemyslím, že mají muzea význam pro mé vzdělání
- беру návštěvu muzea jako povinnou součást školní docházky
- návštěvy muzeí mě obvykle baví
- bývám nadšený/á

Ve srovnání s výukou ve škole Ti návštěva muzea častěji přijde jako

- zábavnější
- méně zábavná
- poučnější
- méně poučná

Uveď důvod své předchozí odpovědi:

Co by podle Tebe mělo být součástí ideální návštěvy muzea? (Co by Tě bavilo dělat? Jak by se podle Tebe měla návštěva muzea ozvláštnit?)

- výtvarné aktivity
- skupinové hry
- vědomostní úkoly
- dramatické aktivity (hrané scénky, divadlo)
- pracovní činnosti (prakticky si vyzkoušet různá řemesla)
- projekce dokumentárního filmu
- použití nových technologií (interaktivní obrazovky, použití tabletů, mobilních telefonů)
- vlastní odpověď:

Je tu něco, co bys na závěr dotazníku chtěl/a dodat?

Děkuji Ti za vyplnění dotazníku!

Příloha č. 3

Dotazník pro muzea - Interakce vesnických škol a muzeí v Mikroregionu Bělá

Vážený pane / Vážená paní,

Jmenuji se Lucie Bártová a jsem studentkou magisterského studia v oboru učitelství výtvarné výchovy a muzejní a galerijní pedagogika na Univerzitě Palackého v Olomouci. Výchozím bodem mé diplomové práce je potvrzení nebo vyvrácení hypotézy, že prohlídky muzeí nejsou pro žáky základních škol příliš zajímavé a přínosné. Cílem celé práce je zjištění a posouzení stávající míry interakce mezi muzei a školami v Mikroregionu Bělá a zároveň zvýšení informovanosti vyučujících o existenci animačních programů. Práce se dále zaměří na muzea v blízkém okolí těchto škol a na zhodnocení toho, jak lze jejich sbírky a expozice využít pro potřeby výuky.

Proto se na Vás obracím s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku, jehož výsledky poté poslouží výhradně pro účely mé diplomové práce.

Pod pojmem muzeum se zde rozumí veškeré muzejní instituce včetně muzea umění (tzv. galerie).

Moc Vám děkuji za Vaši ochotu a čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

Bc. Lucie Bártová

Uved'te prosím oficiální název vašeho muzea / galerie / výstavního sálu / aj. (dále jen muzeum)

Jakým způsobem informujete veřejnost o své činnosti?

- prostřednictvím internetu
- v tisku
- v poště (včetně elektronické - informační maily, newslettery)
- na vývěskách
- jiná odpověď:

Jaká věková skupina zpravidla navštěvuje vaši instituci nejčastěji?

- Předškolní děti
- Děti základních škol
- SŠ mládež
- Návštěvníci od 18 do 35 let
- Návštěvníci od 35 do 60
- Návštěvníci nad 60 let

Co děláte pro to, abyste zvýšili návštěvnost své instituce?

- Modernizujeme prostory muzea.
- Obměňujeme naši expozici.
- Pracujeme s moderní technologií (interaktivní obrazovky, audio průvodce apod.).
- Pořádáme speciální akce pro veřejnost (například přednášky, besedy, programy, kreativní dílny).
- Spolupracujeme s dalšími institucemi (spolky, kluby apod.).
- Vlastní odpověď:

Jaké služby nabízíte?

- samostatná prohlídka bez výkladu
- samostatná prohlídka s možností zapůjčení informačních nebo pracovních listů
- komentovaná prohlídka
- doprovodný program připravený pracovníky muzea
- jiné:

Znáte pojem „animační program“?

- Ano, takové programy si sami tvoříme.
- Ano, pro přípravu programů využíváme externí pracovníky.
- Ano, ale nepořádáme takové programy.
- Ne

Pokud vaše instituce nabízí možnost doprovodného animačního programu, z čeho čerpáte při jejich koncipování?

- Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále specifikujte:
- Odpovědný zaměstnanec má adekvátní odborné vzdělání (VŠ v oboru výtvarné výchovy, muzejní pedagogiky apod.).
- Odpovědný zaměstnanec absolvoval odborné školení / kurz (uveďte jaké a kde).
- Využíváme odborné publikace (uveďte jaké).
- Konzultujeme s dalšími institucemi (uveďte nejdůležitější).

Na koho jsou zacíleny doprovodné programy, které vaše instituce nabízí?

- Žáci MŠ
- Žáci ZŠ
- Žáci SŠ
- Nenabízíme doprovodné programy.
- Jiné skupiny – uveďte:

Pokud pro školy připravujete animační programy, vyjmenujte je, prosím.**Jaký mají tyto programy ohlas?****Možnost doprovodného animačního programu:**

- Nabízíme
- Nenabízíme, protože máme špatnou předchozí zkušenost.
- Nenabízíme, protože příprava programů je finančně náročná.
- Nenabízíme, protože příprava programů je časově náročná.
- Nenabízíme, protože nemáme dostatek kvalifikovaných pracovníků.
- Nenabízíme, protože veřejnost nejeví zájem.
- Nenabízíme, protože nemáme o tvorbu programů zájem.
- Jiný důvod:

Jaké má vaše instituce zkušenosti s komunikací se školami?

- Se školami nekomunikujeme.
- Se školami se snažíme komunikovat, ale obvykle nemají o naši instituci zájem.
- Komunikace se školami je na standardní úrovni v rámci pracovní spolupráce.
- Komunikace se školami je nadstandardně dobrá, pracovníci mají veliký zájem.
- Komunikace se školami je nadstandardně dobrá, s některými pracovníky udržujeme přátelské vztahy.

Jaký je váš názor na spolupráci škol a muzeí? (Týká se tvorby speciálních výstav a programů s ohledem na školní kurikula nebo po dohodě s pracovníky školy, jakož obecně vzájemné podpory a podílu vaší instituce na procesu školního vzdělávání.)

- Nepokládáme ji za důležitou.
- Pokoušíme se o navázání spolupráce.
- Se školami již spolupracujeme.
- Vlastní odpověď:

V případě, že se školami spolupracujete, uveďte s jakými školami a upřesněte formy spolupráce:

- Uveďte ano/ne. Pokud ano, dále upřesněte formy spolupráce:
- MŠ
- ZŠ
- SŠ
- Jiné

Co by se podle Vašeho názoru mělo ohledně spolupráce vaší instituce se školami zlepšit? Prošla vaše instituce v posledních letech nějakými výraznými změnami (například změna výstavních prostor, modernizace stálé expozice, nové vybavení muzea apod.)? Pokud ano, uveďte je, prosím.

Co pokládáte za nejsilnější stránky vaší expozice? (např. specifické zaměření instituce, jedinečný prvek expozice, moderní technologie nebo naopak neměnnost expozice, lokalitu instituce apod.)

Je tu něco, co byste rádi změnili/vylepšili na vaší expozici a jejím prezentování veřejnosti?

Je něco, co byste na závěr dotazníku chtěl/a dodat?

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku!

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Lucie Bártová
Katedra:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Interakce vesnických škol a muzeí v Mikroregionu Bělá
Název v angličtině:	Interaction of Village Schools and Museums in Microregion Bělá
Anotace práce:	Tato práce vychází ze zkušenosti, že prohlídky muzeí nebývaly pro žáky základní školy příliš zajímavé a přínosné, z čehož vyvstala otázka, jestli je tomu tak i dnes. Cílem je tedy zjištění a posouzení stávající míry interakce mezi muzei a školami v Mikroregionu Bělá a zároveň zvýšení informovanosti vyučujících o existenci animačních programů všeobecně. Práce se dále zaměřuje na muzea v blízkém okolí těchto škol a na zhodnocení toho, jak lze jejich sbírky a expozice využít pro potřeby výuky.
Klíčová slova:	muzeum, škola, interakce, dotazník, Mikroregion Bělá
Anotace v angličtině:	This thesis is based on an earlier experience that a tour of a museum did not use to be very interesting and helpful for pupils. It provoked a question: Is it still the same case today? The goal of this work is to find out and review an extent of interaction between museums and schools in the Microregion Bělá (Czech Republic) and at the same time to enhance knowledge of teachers about museum animations in general. The thesis focuses on museums in close proximity to mentioned schools in detail and reviews their collections and educational potential.
Klíčová slova v angličtině:	museum, school, interaction, questionnaire, Microregion Bělá
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník pro ředitele školy Příloha č. 2 – Dotazník pro žáky 5.–9. třídy Příloha č. 3 – Dotazník pro muzea
Rozsah práce:	113 str.
Jazyk práce:	Český jazyk